

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra tělesné výchovy a sportu

Bakalářská práce

Historie orientačního běhu v České republice

Vypracoval: Nikola Vavříková

Vedoucí práce: PhDr. Tlustý Tomáš, Ph.D.

České Budějovice, 2020

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

University of South Bohemia in České Budějovice

Faculty of Education

Department of Sports Studies

Bachelor thesis

History of orienteering in the Czech Republic

Author: Vavříková Nikola

Supervisor: PhDr. Tlustý Tomáš, Ph.D.

České Budějovice, 2020

Bibliografická identifikace

Název bakalářské práce: Historie orientačního běhu v České republice

Jméno a příjmení autora: Nikola Vavříková

Studijní obor: Tělesná výchova a sport

Pracoviště: Katedra tělesné výchovy a sportu PF JU

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Tlustý Tomáš, Ph.D.

Rok obhajoby bakalářské práce: 2020

Abstrakt: Tato bakalářská práce pojednává o historii orientačního běhu v České republice a o historii orientačních sportů jemu příbuzných. Orientační běh, který se řadí mezi orientační sporty vzniknul koncem 19. století v Norsku. Do České republiky, přesněji do tehdejšího Československa, se dostal v roce 1950. Během své historie prodělal značný vývoj, a to především v mapách, výstroji a výzbroji a také například v pravidlech. Mezi jeho nejznámější české představitele patří Zdeněk Němec, Jana Cieslarová–Bruková, Jana Galíková, Rudolf Ropek, Dana Brožková, Michal Smola a mnoho dalších. Jedná se o dnes populární sportovní odvětví, kterému se v České republice věnuje více než 11 800 závodníků, a více než milion po celém světě. Práce přináší souhrn nejdůležitějších informací o tomto sportu, které byly získány nejen z literatury pojednávající o orientačních sportech, ale i dobových příruček a také z osobních informací některých osobností.

Klíčová slova: orientační sporty, historie, závody, funkcionáři, mapy, výstroj a výzbroj, sportovci

Bibliographical identification

Title of the bachelor thesis: History of orienteering in the Czech Republic

Author's first name and surname: Nikola Vavříková

Field of study: Physical Education and Sport

Department: Department of Sports studies

Supervisor: PhDr. Tlustý Tomáš, Ph.D.

The year of presentation: 2020

Abstract: This bachelor thesis deals with orienteering history in the Czech Republic and the history of related orienteering sports. Orienteering is part of orienteering sports and started in Norway at the end of the nineteenth century. It was brought to the Czech Republic, at that time Czechoslovakia, in 1950. During its history it went through considerable development, especially in maps, equipment and tools but also in rules. Zdeněk Němec, Jana Cieslarová–Bruková, Jana Galíková, Rudolf Ropek, Dana Brožková, Michal Smola and many others rank among the best known Czech representatives. Nowadays, it is a very popular sport done by more than 11 800 competitors and more than a million orienteers all over the world. This thesis brings a summary of the most important information about this sport, acquired not only from the literature about orienteering sports, but also from old orienteering manuals as well as from some famous people.

Keywords: orienteering sports, history, competitions, officials, maps, equipment and tools, athletes

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Tomáše Tlustého, Ph.D. pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum.

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji panu Dušanovi Hrdému za poskytnutí materiálů. Dále děkuji panu Jiřímu Šubrtovi za poskytnutí velkého množství materiálu a informací. Velké poděkování patří také panu Janu Žemlíkovi za zasílání cenných materiálů a informací během psaní této bakalářské práce. V neposlední řadě děkuji vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Tomášovi Tlustému, Ph.D. za poskytnutí konzultací, odborné vedení a cenné připomínky při tvorbě mé bakalářské práce. Na závěr chci poděkovat svému příteli za cenné rady a podporu.

OBSAH

1 Úvod	8
2 Metodologie	10
2.1 Cíle, úkoly, předmět práce	10
2.1.1 Cíl práce	10
2.1.2 Úkoly práce	10
2.1.3 Předmět práce	10
2.2 Metody práce	10
2.3 Rozbor pramenů a literatury	11
3 Charakteristika orientačních sportů	14
3.1 Orientační sporty spadající pod ČSOS	14
3.2 Český svaz orientačních sportů (ČSOS)	19
3.3 International Orienteering Federation (IOF)	20
3.5 Ostatní orientační sporty	20
3.6 Výzbroj a výstroj orientačního běžce	26
3.4 Soutěžní kategorie	31
4 Historie orientačních sportů ve světě	32
4.1 Historie orientačního běhu ve světě	32
4.2 Historie lyžařského orientačního běhu ve světě	33
4.3 Historie orientačních závodů na horských kolech ve světě	33
4.4 Historie orientačního běhu pro lidi s postižením ve světě	34
4.5 Historie ostatních orientačních sportů ve světě	34
4.6 Vývoj map ve světě	36
5 Historie orientačního běhu v České republice	38
5.1 Počátky orientačního běhu v Československu (50. léta)	38
5.2 Orientační běh v Československu v 60. letech	42
5.3 Orientační běh v Československu v 70. letech	48
5.4 Orientační běh v Československu v 80. letech	54
5.5 Orientační běh na sklonku Československa a počátku ČR–90. léta	57
5.6 Orientační běh v ČR po roce 2000	63
6 Historie lyžařského orientačního běhu v České republice	69
6.1 Počátky lyžařského orientačního běhu (50. léta)	69
6.2 Lyžařský orientační běh v 60. letech	69
6.3 Lyžařský orientační běh v 70. letech	70
6.4 Lyžařský orientační běh v 80. letech	71
6.5 Lyžařský orientační běh na sklonku Československa a počátku ČR	72
6.6 Lyžařský orientační běh v ČR po roce 2000	73
7 Historie orientačních závodů na horském kole v České republice	74
7.1 Orientační závody na horském kole–před a po horském kole	74
7.2 Orientační závody na horském kole po roce 2000	74
8 Trail–O a jeho historie v České republice	77
9 Historie ostatních orientačních sportů v České republice	79
10 Závěr	84
Prameny a literatura	90
Poznámkový aparát	93
Seznam příloh	94

1 Úvod

Orientační běh je sport, který souvisí s orientací v neznámém terénu. V něm se orientační běžci orientují podle mapy a buzoly, přičemž mapy jsou připravovány speciálně pro ně. Jsou také detailnější a ve větších měřítkách. Vítězem se stává ten, kdo v nejkratším možném čase najde všechny vyznačené kontroly v mapě na trati.

Orientační běh se zrodil koncem 19. století v Norsku, zemi, která disponuje svými rozlehlými plochami lesů a náročnými terény. V roce 1886 se stal poprvé součástí vojenského výcviku. První závod v orientačním běhu se konal 31. září roku 1897 nedaleko hlavního města Osla. Z Norska se orientační běh následně rozšířil do Finska a Švédska. Dodnes ve Skandinávii patří orientační běh mezi nejpobulárnější sporty.

U nás má orientační běh počátky již v třicátých letech dvacátého století, kdy se zde pořádaly tzv. velké noční branné hry. Ty byly pořádané Federací proletářské tělovýchovy za účelem přípravy na bojové akce. Už tehdy při těchto pochodech účastníci používali mapu a kompas. Startovalo se ve tříčlenných hlídkách, které před startem dostaly popis trasy a zákres v mapě. Úkolem bylo absolvovat trať v co nejkratším čase a zároveň se vyhnout tzv. bílým hlídkám, které závodníky na trati chytaly.

Orientační běh v podobě, jaké ho známe dnes, má své počátky v Československu v roce 1950, kdy se nedaleko Gottwaldova (dnes Zlína) ve Chřibech konal první orientační závod (později orientační běh). Za průkopníka orientačních závodů lze považovat Zdeňka Němce, který se díky předchozím zkušenostem z pořádání lyžařských a branných závodů rozhodl organizovat právě tyto první orientační závody. V té době měly orientační závody branný charakter a závodilo se ve tříčlenných hlídkách. O dva roky později se konaly první lyžařské orientační závody. První oficiální orientační závody na horském kole proběhly v roce 1990 a první pokusy o orientační běh pro lidi s postižením se u nás objevily v roce 2005. Svou historii mají i ostatní orientační sporty, avšak o tom více v samotné práci.

Nejznámější orientační sporty v České republice sdružuje Český svaz orientačních sportů (ČSOS), mezi které patří orientační běh pěší, lyžařský orientační běh, orientační běh na horských kolech a nejmladšímu odvětví, jímž je orientační běh pro lidi s postižením. Tyto orientační sporty také spadají pod mezinárodní federaci orientačních sportů neboli International Orienteering Federation (IOF), a proto je jim v práci věnována větší pozornost. Kupříkladu orientačnímu běhu se v dřívějších dobách věnovali

v České republice známé osobnosti jako je běžec na lyžích Lukáš Bauer, herec Jakub Kohák nebo hudebník Richard Krajčo. Existují ovšem i další a méně známé orientační sporty, které si zaslouží alespoň malou pozornost a to např. z důvodu, že v některých z nich dosáhli čeští sportovci na nemalé úspěchy. Jmenujme například orientační potápění. O existenci tohoto sportu ví jen velmi úzká veřejnost, a to přesto, že čeští reprezentanti v roce 2015 na mistrovství světa (MS) konaném v Liberci získali 17 medailí.

Vzhledem k tomu, že téma historie orientačního běhu a jemu úzce příbuzných sportů v České republice nebylo dosud uceleně zpracováno, neboť v současnosti existuje pouze úzký okruh publikací sumarizující historii těchto sportů, vybrali jsme si ho pro naši bakalářskou práci. K tomu nás vedl především vlastní zájem o toto zajímavé sportovní odvětví.

Tato práce by tedy měla sloužit také jako souhrnný zdroj informací, ze kterého bude moci širší veřejnost získávat poznatky o orientačním běhu. Doufáme, že rozšíří v lidech povědomí nejen o zajímavostech ohledně orientačního běhu, ale zároveň seznámí s dalšími alternativy orientačních sportů, které je možné ve volném čase praktikovat.

2 Metodologie

2.1 Cíle, úkoly, předmět práce

2.1.1 Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je zpracovat ucelený přehled historie orientačního běhu v České republice. Podružným cílem je pak zpracovat historii jemu příbuzných orientačních sportů.

2.1.2 Úkoly práce

Takto stanovený cíl je dále rozčleněn do těchto dílčích úkolů:

- ✓ Provést detailní obsahovou analýzu všech dostupných souvztažných písemných, fotografických a filmových pramenů, dobových periodik, literatury, vzpomínek pamětníků a internetových zdrojů.
- ✓ Charakterizovat orientační běh a ostatní příbuzné orientační sporty, výstroj a výzbroj a také organizace zastřešující orientační běh.
- ✓ Stručně popsat světovou historii orientačního běhu a jemu příbuzných sportů spadající pod IOF a dále okrajově i ostatní orientační sporty
- ✓ Zpracovat historii orientačního běhu v České republice do jednotlivých období, zaměřit se i na vývoj výstroje, výzbroje a map. Shrnout významné úspěchy a nejvýznamnější osobnosti dané doby.
- ✓ Historii zbylých orientačních sportů spadajících pod ČSOS rozdělit do období, tj. lyžařský orientační běh, orientační běh na horském kole a orientační běh pro lidi s postižením.
- ✓ Stručně popsat i historii orientačních sportů nespádající pod ČSOS.

2.1.3 Předmět práce

Předmět práce je z hlediska **územního** primárně zaměřen na celou Českou republiku a okrajově na Evropu.

Z hlediska **časového** je předmět práce zaměřen na období vymezené úplnými počátky vzniku orientačního běhu a sportů jemu příbuzných až po současnost.

Z hlediska **věcného** je bezprostředně zaměřen na historii orientačního běhu a okrajově i jemu příbuzným sportům.

2.2 Metody práce

Jak již z názvu vyplývá, jedná se o historickou práci, která si klade za cíl objektivně a konstruktivně zpracovat historii orientačních sportů v Československu a České

republike od počátku až po současnost. Základním východiskem byla detailní obsahová analýza dostupných literárních pramenů, internetových zdrojů, dobových periodik, obrazových materiálů, a mapových souborů.

V práci jsou použity základní historické metody. Jednou ze základních použitých metod je metoda přímá, kdy na základě studia pramenů došlo k popsání historického vývoje orientačního běhu. K zachycení historie tohoto sportu bylo využito převážně diachronního přístupu, kdy se předmětem zkoumání stala disciplína orientačního běhu na jednom místě v závislosti na čase. Vzhledem k tomu, že je vývoj orientačního běhu zpracován v chronologickém pořádku, časově uspořádaném od doby nejstarší po dobu nejnovější, bylo rovněž využito metody progresivní.

V práci jsou využívány citace podle normy APA. V závěru práce je výpis použité literatury. Ta se ovšem může vyskytovat v drobných úpravách, a to v závislosti na specifickém českém jazyku a také na chybějících informacích o jednotlivých pramenech. Veškeré citace jsou dle historických zvyklostí uváděny pod čarou tak, aby byla zajištěna lepší přehlednost a čitelnost celé práce a také dohledatelnost konkrétních zdrojů.

2.3 Rozbor pramenů a literatury

Při zpracovávání práce o historii orientačního běhu byla znalost literatury klíčová. U historických prací tohoto typu se většina důležitých informací získává přednostně z dostupné literatury. V případě této práce zde bylo několik klíčových publikací. Tou první je *50 let orientačního běhu v ČR*.¹ V ní je souhrnně popsán historický vývoj orientačního běhu a k němu přidruženým sportům od roku 1950 po rok 2000. Kromě toho v ní nalezneme také vývoj výstroje, výzbroje a map. Autoři nezapomněli zmínit ani všechny reprezentanty, mistry republiky a vítěze žebříčků. Několik stran věnovali i významné osobnosti českého orientačního běhu Zdeňku Němcovi. Na tuto publikaci navazuje pokračování *70. let orientáku*.² Ta nám byla částečně poskytnuta, a to pouze v pracovní verzi, a samotná publikace v době psaní této práci nebyla dosud dostupná. Důležité byly také publikace, jako je *Orientální běh*,³ *Orientální sporty*,⁴ *Orientální hry*

¹ Víntr, R., et al. (2000). *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.

² Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. let orientáku*. [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket.

³ Koč, B. (1975). *Orientální běh*. Praha: Olympia.

⁴ Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientální sporty*. Praha: Grada Publishing.

nejen do přírody,⁵ *Orientační hry a závody, orientační běh*⁶ a *Malá škola orientačního běhu*.⁷ Ve všech těchto publikacích je k nalezení stručná charakteristika orientačních sportů a ve většině nalezneme i stručné nahlédnutí do české i světové historie jednotlivých sportů. Nechybí například ani popis průběhu celého závodu. Klíčová je i znalost pravidel jednotlivých sportů, kde jsme se dozvěděli například, jaké jsou závodní kategorie, typy závodů, závodní tratě a jejich parametry, mapy a více informací, které náleží do pravidel těchto sportů. Do naší bakalářské práce jsme využili zejména *Pravidla orientačního běhu*,⁸ *Pravidla pro závody v lyžařském orientačním běhu*,⁹ *Pravidla MTBO*,¹⁰ *Mezinárodní pravidla pro orientační potápění*,¹¹ *Pravidla ČAR, rogaining a horský orientační běh*,¹² *Pravidla Trail Orienteeringu (trail-o)*¹³ a *Pravidla rádiového orientačního běhu*.¹⁴ Důležitá byla také znalost elektronických razících systému, o kterých pojednává směrnice *Ověřené systémy označování závodních průkazů*.¹⁵ Díky té jsme se mohli podrobněji rozepsat o systémech počínaje mechanickým ražením konče bezkontaktním elektronickým systémem ražení SPORTident Air+.

Nejvíce cenného materiálu nám poskytl Český svaz orientačních sportů. Zde nám byla zapůjčena periodika v podobě časopisů a ročenek. V ročenkách byly k dohledání výsledky orientačních sportů spadající pod ČSOS. Nejstarší ročenka, kterou jsme dostali k dispozici je z roku 1992. Naopak ta nejmladší z roku minulého, tedy z roku 2019. Díky tohoto velkého množství ročenek jsme se dozvěděli výsledky všech důležitých závodů. Nechyběly výsledky jak z mezinárodních závodů (například mistrovství světa, mistrovství Evropy, armádní mistrovství světa, akademické mistrovství světa, světové hry, světový pohár nebo Park World Tour), tak i ze závodů domácích. Kromě výsledků je v každé ročence vyhodnocena anketa „5 nejlepších orientačních běžců“ v konkrétním roce. V té

⁵ Kirchner, J., & Hnízdil, J. (2004). *Orientační hry nejen do přírody*. Praha: Grada Publishing.

⁶ Dvořák, F., & Sýkora, B. (1980). *Orientační hry a závody, orientační běh*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

⁷ Doušek, I., & Lenhart, Z. (1991). *Malá škola orientačního běhu*. Praha: Olympia.

⁸ *Pravidla orientačního běhu*. (2020). Praha.

⁹ *Pravidla pro závody v lyžařském orientačním běhu*. (2018). Praha.

¹⁰ *Pravidla MTBO*. (2018). Praha.

¹¹ *Mezinárodní pravidla pro orientační potápění*. (2015).

¹² *Pravidla ČAR, rogaining a horský orientační běh*. (2012).

¹³ *Pravidla Trail Orienteeringu (trail-o)*. (2017).

¹⁴ *Pravidla rádiového orientačního běhu*. (2016).

¹⁵ *Ověřené systémy označování závodních průkazů: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. (2019). Praha.

nejstarší ročenice pro rok 1992 byly zaznamenány výsledky pouze z orientačního běhu a lyžařského orientačního běhu. Od roku 1994 se přidaly výsledky ze závodů MTBO. Nejmladší odvětví orientačních sportů se v objevilo v ročenice z roku 2009. Časopisy jsme také získaly v hojném počtu. Nejstarším je časopis z roku 1989 a nejmladším z roku 2000. Díky těmto časopisům jsme získali mnoho informací. Dozvěděli jsme se například, jak přesně probíhalo jednotlivé mistrovství světa nebo Evropy a další významné soutěže. V některých z nich byla i částečně shrnuta historie orientačního běhu. Ti nejlepší orientační běžci v nich popisují zážitky z různých závodů. Jsou v nich vypsány i celkové výsledky dlouhodobých soutěží a často také popisovány novinky, které se dostaly do orientačního světa, například SPORTident. Kromě toho jsme v každém časopise narazili vždy na několik reklamních sdělení a díky tomu jsme se dozvěděli, jak například vypadají běžecké boty nebo buzoly či hodinky, které orientační běžci používají. Důležité také je, že v tomto časopise se redakce nevěnuje jen sportům spadající pod ČSOS, ale také i těm jiným, a to hlavně rogainingu, horskému orientačnímu běhu a také radiovému orientačnímu běhu. Nejvíce cenný materiál, který nám byl poskytnut, byly složky k mistrovstvím světa konaném na československém území v roce 1972 ve Starých Splavech a 1991 v Mariánských Lázních. V těchto složkách byly startovní listiny, oficiální výsledky z jednotlivých závodů, mapy, Bulletin, finální zprávy, programy a také třeba výstřižky z novinových článků o MS.

Nápomocné byly také příručky vydané pod Českým svazem orientačního běhu. Jedná se třeba o *Podklady pro školení trenérů 3. třídy*,¹⁶ kde byla kapitola věnována historii orientačního běhu, která byla k získávání informací velice prospěšná. Další příručky, které jsme měli k dispozici, se věnovaly jednotlivým disciplínám orientačního běhu. Jednalo se o příručku *Jak na to? Sprint*¹⁷ a o příručku *Jak na to? Krátká trať (middle)*.¹⁸ Ty jsme využily především k charakteristice uvedených disciplín. O lyžařském orientačním běhu pojednávala příručka *Lyžařský běh, tréninková příručka*.¹⁹

¹⁶ Lenhart, Z. (2017). Historie OB. In *Podklady pro školení trenérů 3. třídy: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. ČSOS: Praha.

¹⁷ Mádle, P., Dlabaja, T., Fátor, J., & Štěrbá, Z. (2009). *Jak na to? Sprint*. Praha: Žaket.

¹⁸ Mádle, P., Zřídka Veselý, L., Chromý, A., & Jedlička, M. (2010). *Jak na to? Krátká trať (middle)*. Praha: Žaket.

¹⁹ Kvále, H. J., Škoda, J., Horyna, R., Vodrážka, O., & Klech, R. (2018). *Lyžařský běh, tréninková příručka*. ČSOS.

3 Charakteristika orientačních sportů

Při orientačních sportech závodníci probíhají nebo projíždí krajinou či městem, volí si vlastní cestu pomocí map a procházejí kontroly. Start je intervalový, hromadný start se používá jen velmi zřídka, a to především ve štafetových závodech. V současné době jsou kontroly značeny oranžovo-bílým lampiónem. Na každé kontrole je speciální elektronické zařízení, které na závodníkův čip zaznamená průchod kontrolou. Vítězem je závodník, který absolvuje trať v nejkratším čase.²⁰

3.1 Orientační sporty spadající pod ČSOS

Nejčastěji hovoříme o orientačním běhu (OB). Orientační běh je jedním z odvětví orientačních sportů, které v České republice sdružuje Český svaz orientačních sportů a ve světě IOF (International Orienteering Federation). Mezi další sporty, které sdružují tyto organizace, patří orientační závody na horských kolech (MTBO), lyžařský orientační běh (LOB-O) a orientační běh pro lidi s postižením (Trail-O).²¹ Orientační sporty jsou uznány Mezinárodním Olympijským výborem (MOV).²²

Orientační běh (pěší)

Mluvíme-li o pojmu orientační běh, je většinou myšlen klasický orientační běh neboli pěší, který je nejrozšířenější formou orientačního sportu vůbec. Smyslem OB je především oběhnout všechny kontroly za co nejkratší čas. Kontroly jsou značeny lampióny. Závody v orientačním běhu lze dělit podle denní doby na denní, noční i kombinované, což znamená, že část závodu se běží za dne, část v noci. Dále je možné závody dělit podle počtu startujících na závody jednotlivců nebo štafet. V OB je možné také běžet závod jednorázový nebo etapový. Etapové závody probíhají zpravidla v krátkém čase po sobě, obvykle s jednodenní přestávkou, časy všech závodů se sčítají. Závody se dělí na disciplíny, které se výrazně liší délkou trati, a to závod na klasické trati, krátké trati, dlouhé trati, sprintu a závod jiné délky.²³

²⁰ Český svaz orientačních sportů. (n.d.). *Co jsou orientační sporty*. Získáno 3. leden 2020, z <http://www.orientacnisporty.cz/co-jsou-orientacni-sporty>

²¹ Tamtéž.

²² Český olympijský výbor. (n.d.). *Orientační sporty*. Získáno 3. leden 2020, z <https://www.olympic.cz/sport/57--orientacni-sporty>

²³ *Pravidla orientačního běhu: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. (2020). Praha, s. 4.

Klasická trať (long distance) je nejstarší a zároveň nejnáročnější disciplína. Vzdálenost mezi jednotlivými kontrolami může být delší než jeden kilometr. Důležité je zvolit správný postup mezi kontrolami. Mapy se používají podrobnější, nejčastěji s měřítkem 1:15 000.²⁴ *Krátká trať* nebo také middle se stala speciální disciplínou teprve roku 2003, dříve se běhala pouze jako doplněk ke klasickému orientačnímu běhu. Krátká trať klade vysoké nároky na závodníkovu rychlost a rychlost orientace v mapě. Bývá stavěna ve členitém náročném terénu, neboť jeden z požadavků IOF na krátkou trať je, aby závodník musel přizpůsobovat tempo terénu, v terénu se objevují nezdolatelé překážky s různými možnostmi oběhnutí. Tato trať se vyznačuje mnoha technicky náročnými kontrolami. Kontroly bývají umístěny na objektech z opačných stran, než ze kterých přibíhají závodníci. Časy závodu se pohybují okolo 30–35 minut. Nejčastěji se používají mapy v měřítku 1:10 000.²⁵ *Dlouhá trať* je specifická hlavně svou délkou a závodníkům může její absolvování trvat i přes dvě hodiny.²⁶ *Sprint* jako disciplína se neběhá jen v lesích, ale i parcích či přímo městech. Obvyklý čas závodu se pohybuje okolo 15 minut. Používá se měřítko 1:4 000, mapy jsou jednoduché, kontroly snadno k nalezení. Závodníci vyběhají 1 minutu po sobě, což na ně klade vysokou psychickou zátěž.²⁷

Závody v OB lze dělit také podle typů kontrol na kontroly s pevným, volným nebo kombinovaným pořadím. V případě pevného pořadí je pořadí kontrol stanoveno pořadatelem, ve volném může závodník kontroly absolvovat v jakémkoliv pořadí. Při kombinovaném pořadí se střídají úseky pevného pořadí kontrol s volnými.²⁸

Orientační závody na horských kolech–MTBO

MTBO je zkratkou pro Mountain bike orienteering neboli orientační závody na horských kolech. Toto odvětví lze považovat jako druhé nejmladší, neboť se začalo jezdit až s příchodem horských kol. Historie ale sahá i do období před horskými koly, kdy se

²⁴ Český svaz orientačních sportů. (n.d.). *Disciplíny orientačního běhu*. Získáno 3. leden 2020, z <http://www.orientacnibeh.cz/zkuste-orientacni-beh/discipliny-orientacniho-behu>

²⁵ Mádle, P., Zřídka Veselý, L., Chromý, A., & Jedlička, M. (2010). *Jak na to? Krátká trať: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. Praha, s. 3–6.

²⁶ *Pravidla orientačního běhu: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. (2020). Praha, s. 11.

²⁷ Mádle, P., Dlabaja, T., Fátor, J., & Štěrba, Z. (2009). *Jak na to? Sprint: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. Praha, s. 4–5.

²⁸ *Pravidla orientačního běhu: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. (2020). Praha, s. 4.

jezdily takzvané cykloorientační závody.²⁹ Princip MTBO je stejný jako u běžných orientačních odvětví, jen se zde spojila jízda na horském kole s orientací v neznámém terénu. Závodníci při jízdě používají mapu a buzolu, mají určený start, kontroly a cíl. Závodník jezdí po cestách a stezkách terénem.³⁰

Dělení závodů v MTBO je téměř totožné s klasickým orientačním během, chybí zde pouze dělení podle denní doby. Tudíž i u MTBO dělíme podle soutěžícího subjektu (závod jednotlivců, závod štafet), podle délky tratě (dlouhá, klasický, krátká, sprint a ostatní), podle typu startu (intervalový a hromadný), podle časového pořadu (jednorázový a etapový závod) a podle pořadí, ve kterém jsou absolvovány kontroly (pevné, volné a kombinované pořadí kontrol). Trať s volným pořadím kontrol se také nazývá Free order.³¹

Co se týče samotného horského kola, nejčastěji používané je horské kolo s pevným rámem a odpruženou vidlicí, předepsaný rozměr kol je 26 palců. Rám kola je ideálně dostatečně tuhý a co nejlehčí. Dále klasické nášlapné pedály, protože z kola při MTBO stále slézáte a naopak. U vidlic, brzd a řadicích systémů záleží především na kvalitě, tudíž i na výrobci a ceně—čím dražší, tím lepší.

Mapa pro MTBO není příliš odlišná v základním barevném provedení od map pro klasický OB. Odlišnost najdeme v klasifikaci cest, neboť zde je kladen důraz na rychlost jízdy—čím je cesta lépe sjízdná (tudíž se na této cestě dá jet rychleji), tím je čára cesty tlustší a plnější. V opačném případě obtížně zdolatelné cesty jsou na mapě vyznačeny tečkami. Mapa je připevněna ve speciálním otočném mapníku, který je umístěn na řídítkách.³²

Lyžařský orientační běh—LOB

Jako každý orientační sport je i lyžařský orientační běh spojen s orientací v neznámém terénu, ovšem tentokrát závodník absolvuje běh na běžeckých lyžích. I zde se běžci orientují pomocí mapy a buzoly a pohybují se zasněženou tratí v terénu určenou startem, kontrolami a cílem. Mapa je umístěná na hrudníku závodníka v ochranném

²⁹ Pekárek, P. (2002). *Historie MTBO do roku 1999*. Získáno 3. leden 2020, z <http://www.mtbo.cz/?f=historie-mtbo-do-roku-1999&a=57>

³⁰ Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 58.

³¹ *Pravidla MTBO: Sekce MTBO Českého svazu orientačních sportů*. (2018). Praha, nestránkováno.

³² Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 62–63.

obalu neboli mapníku. Závodník se pohybuje v libovolném terénu, převážně ale po lyžařských stopách.³³

Závody v lyžařském orientačním běhu mají totožné dělení jako klasický orientační běh. LOB se dělí podle soutěžícího subjektu na závod jednotlivců, závod štafet a závod dvoučlenných štafet. Dále podle délky trati, kdy je možné závodit na klasické trati (long), na krátké trati (middle), na zkrácené trati (medium) a ve sprintu. Další dělení je podle časového pořadí, kde se setkáme s jednorázovým nebo etapovým závodem a také podle pořadí, ve kterém se procházejí kontroly (pevné pořadí kontrol, volné pořadí kontrol, kombinované). V neposlední řadě také podle denní doby konání závodu, a to denní nebo noční závod a podle způsobu startu, kde je možné startovat intervalově nebo hromadně.³⁴

Lyžařský orientační běh se běhá na lyžích pro volný způsob, tedy skate. Dříve se hodně využíval tzv. Siitonenův krok, které nazýváme jako bruslení jednostranné, nebo se i bruslilo na namazaných lyžích pro klasický styl–byl použit stoupací vosk jen na vnější stranu lyží, ale to se samozřejmě z půlky lyže nedalo odrazit. Historie sahá až o 100 let zpátky do Norska, tudíž se dříve běhalo i klasickým stylem.³⁵

Mapy pro LOB se liší od map pro klasický OB především hlavně tím, že jsou zde vyznačené projeté stopy. Stopy jsou značené různými zelenými čarami. Ty značí především šířku a způsob přípravy stopy. Plnou čarou jsou vyznačeny ty stopy, které jsou projaté rolbou a mají minimální šířku 2 metry, dále přerušovanou čarou—to jsou stopy upravené skútreem, které mají šířku 0,8–1,2 metru. Tečkami jsou pak znázorněné stopy s nedostatkem sněhu. V mapách pro LOB nenajdeme pomocné vrstevnice a pro zjednodušení a lepší přehled ve vysoké rychlosti se používá pouze jeden odstín pro hustý les a značí se pouze nejdůležitější terénní objekty jako třeba v zimě viditelné kameny a skály.³⁶

³³ Hnízdl, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 66.

³⁴ *Pravidla pro závody v lyžařském orientačním běhu: Sekce LOB Českého svazu orientačních sportů*. (2018). Praha, nestránkováno.

³⁵ Hnízdl, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 67.

³⁶ Kvěle, H. J., Škoda, J., Horyna, R., Vodrážka, O., & Klech, R. (2018). *Lyžařský orientační běh, tréninková příručka: Sekce lyžařského orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. Praha, s. 7.

Orientační běh pro lidi s postižením–Trail-O

Trail-O je nejmladší odvětví orientačních sportů. V této disciplíně zcela přirozeně dochází ke kontaktu lidí zdravých s lidmi s postižením, a tudíž ho lze označit za integrační sport. Závodníci mohou používat jakékoliv pomůcky sloužící k pohybu (mechanický, elektrický vozík, berle) i doprovod fyzické osoby. I tak se této soutěže mohou zúčastnit lidé bez handicapu. Ty pak spadají pod kategorii *open*. Naopak pro závodníky s handicapem je pak k dispozici kategorie *paralympic*. U Trail-O většinou nejde tolik o rychlost projetí trati, ale o počtu projetí správných kontrol.³⁷ Od závodníka je požadována hlavně rychlá orientace v mapě. V terénu je umístěno více kontrol, resp. na každé kontrole více lampiónů a to až 6, ale jen některé jsou správné, jejich správnost určuje závodník z rozhodovacího místa pomocí mapy. Na rozhodovacím místě smí závodník strávit jen čas určený pořadatelem. Nýbrž o konečném umístění závodníka nerozhoduje čas dokončené trati, ale součet bodů za správně rozeznané kontroly.³⁸ Kontroly jsou stejně jako v pěším OB označeny lampiony. Rozdílem oproti pěšímu orientačnímu běhu je, že závodníci nevyhledávají vlastní trať, ale drží se vyznačené cesty. V České republice se pokusy o první závody datují od roku 2005, od roku 2009 pak probíhají pravidelné dlouhodobé soutěže.

Délka trati by neměla přesáhnout 3,5 km, měla by být uzpůsobena tak, aby ji zvládli i závodníci používající invalidní vozík za pomoci asistenta, který může být i z týmu pořadatele. Orientační běh pro lidi s postižením má tři formy trati. Jednou z nich je klasický závod. Při klasickém závodě je trať složena z jednoho nebo více úseků, kde se závodníci při řešení mohou pohybovat. Aby se však mohlo rozhodnout o vítězi, jsou rozmístěny na trati i tzv. časových kontrol, kde závodník sedí na jednom místě a z toho musí co nejrychleji rozhodnout o správné kontrole. Jeho čas rozhodování je následně zaznamenán. Další je trať tempO. Jedná se o závod, jenž je složen pouze z časových kontrol, tzn. že má pevně dané místo, odkud sleduje lampiony. Po zaujmutí daného místa dostane závodník od rozhodčího výřez závodní mapy. Od té doby až po odpověď

³⁷ Český svaz orientačních sportů. (n.d.). *Trail-O*. Získáno 3. leden 2020, z <http://www.orientacnisporty.cz/co-jsou-orientacni-sporty/trail-o>

³⁸ *Pravidla Trail Orienteeringu (trail-o): Sekce Trail-o Českého svazu orientačních sportů*. (2017). Praha, s. 10.

závodníka se měří čas. Buď ho měří sám rozhodčí nebo elektronické razící zařízení. A do třetice mohou být štafetové závody, které jsou složené z předchozích dvou variant.³⁹

Obrázek 1. **Trail-o závodnice pomocí mapy rozeznává správné kontroly.** Fotografie převzata z webové stránky Českého svazu orientačního běhu z <http://www.orientacnisporty.cz/co-jsou-orientacni-sporty/trail-o>

3.2 Český svaz orientačních sportů (ČSOS)

Český svaz orientačních sportů vznikl 1. ledna 2010, tedy přesněji byl přejmenován z ČSOB (Český svaz orientačního běhu). ČSOS zabezpečuje pěší orientační běh, lyžařský orientační běh, orientační závody na horských kolech a orientační běh pro lidi s postižením a sdružuje více než 200 klubů s cca 12 000 členy. Mateřskou organizací ČSOS je Mezinárodní federace orientačního běhu neboli IOF (International Orienteering Federation) a je také členem ČUS (Česká unie sportu) a je uznán jako sport MOV (Mezinárodní olympijský výbor).

Nejdůležitější rolí ČSOS je zajistit obecný rozvoj orientačních sportů v České republice. Mezi hlavní úkoly se řadí organizace a řízení soutěží, jmenování a zaopatřování reprezentace ČR, zajišťování účasti na MS a jiných mezinárodních závodech. Další úlohou ČSOS je např. péče o výchovu a přípravu mládeže, vydávání pravidel platných pro ČR, vytváří a přibližuje metodiku orientačních sportů, stará se o přípravu rozhodčích, trenérů a kartografů a tvoří geodetickou a kartografickou činnost.⁴⁰

³⁹ Český svaz orientačních sportů. (n.d.). *Co je Trail-O*. Získáno 28. prosinec 2019, z <http://www.trailo.cz/co-je-trail-o>

⁴⁰ Český svaz orientačního běhu. (n.d.). *O ČSOS*. Získáno 28. prosinec 2019, z <http://www.orientacnisporty.cz/o-csos>

3.3 International Orienteering Federation (IOF)

International Orienteering Federation je v překladu mezinárodní federace orientačního běhu. Její vznik se datuje k 21. květnu 1961 ve městě Kodaň v Dánsku. Základajících zemí bylo deset. Patřily mezi ně Bulharsko, Československo, Dánsko, Finsko, Maďarsko, NDR (Německá demokratická republika), SRN (Spolková republika Německo), Norsko, Švédsko a Švýcarsko. Československo stálo nejen za vznikem IOF, ale také hned ze začátku byl zvolen do předsednictva Dr. Miroslav Hlaváček.⁴¹ Hlavním cílem IOF je zvýšit zájem o orientační sporty. Také se snaží prosadit orientační sporty na olympijské a paralympijské hry.⁴² Nejblíže k tomu je lyžařský orientační běh, neboť na zimní olympiádě není tolik sportů jako na letní.

3.5 Ostatní orientační sporty

Mezi další orientační sporty mimo jiné řadíme také rogaining, horský orientační běh, radiový orientační běh, orientační potápění a parkový orientační běh. Nejméně známé jsou také orientační sporty, jako je například dogtrekking, přírodní pětiboj a TREC. Všechny tyto orientační sporty spadají pod různé organizace. O těchto orientačních sportech se podrobněji dočtete v dalších kapitolách níže.

Rogaining

Tento sport se řadí mezi extrémní vytrvalostní sporty, který je také založen na orientaci v neznámém terénu trvající zejména 24 hodin. Závodníci musí za určitý časový limit oběhnout co nejvyšší počet kontrol. Tentokrát se nejedná o individuální běh, nýbrž o týmový. Týmy jsou složeny minimálně ze dvou a maximálně z pěti závodníků, ti ale musí po celý průběh závodu držet pospolu, smí se od sebe vzdálit nejvýše na 20 metrů a každý z nich musí provést označení průchodu kontrolou. Nejčastěji bývají týmy dvoučlenné. Stejně jako u všech orientačních sportů i zde se závodník pohybuje pomocí mapy a buzoly po neznámém terénu.⁴³ Běhá se v kategoriích ženy (DD), muži (HH) a mix

⁴¹ Žemlík, J. (2000). IOF a Československo (Česká republika). In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 22). ČSOB Praha a COH Zlín.

⁴² International Orienteering Federation. (n.d.) *Introduction to the IOF*: Sekce International Orienteering Federation. Karlstad, s. 2.

⁴³ Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 52.

(DH), kde musí být alespoň jedna žena a jeden muž. Mapy pro rogaining mají nejčastěji měřítko 1:50 000, ale používají se mapy v měřítkách od 1:25 000.⁴⁴

V rogainingu závisí především na projití co největšího počtu kontrolních stanovišť, za které se sbírají body s různými bodovými hodnotami. Kontroly, ke kterým je snazší přístup, mají menší bodové hodnocení než ty, ke kterým je cesta náročná. Pořadí kontrol si závodníci volí sami podle nejvýhodnější strategie. Jedná se o závod s vysokým počtem kontrol, který se pohybuje mezi 50 až 70 kontrolami.⁴⁵ Časové limity jsou nejčastěji 24 hodin, ale setkáváme se i s 12, 8 a 6 hodinami, kdy nejkratší z nich se běhají pouze přes den. Je tu zde ještě varianta na 2x6 hodin bez noční části, tudíž se běhá ve dvou dnech. V cíli nerozhoduje čas, ale získaný počet bodů. Čas rozhoduje jen tehdy, když se sejde stejné bodové hodnocení. Závod se běhá ve dne i v noci. Pro závodníky je během závodu k dispozici tzv. hash house, který se nachází v centru závodu. Jedná se v podstatě o takový základní tábor, kde mají závodníci možnost se najíst, odpočinout si nebo se vyspat, vyměnit si oblečení atp.⁴⁶

Kromě pěších závodů se v České republice můžeme setkat i se skirogainingem, kde se závodí na běžkách a také tzv. cyklorogainingem, kde se jedná o závody na horských kolech. Jedná se o závody stejného rázu, jako klasický rogaining. Rogaining spadá pod Českou asociaci rogainingu a horského orientačního běhu (ČAR) a celosvětově pod IRF (International rogaining federation).⁴⁷

Horský orientační běh (HROB)

O horském orientačním běhu jsme se zmínili již výše, protože HROB spadá pod ČAR. HROB je velmi podobný rogainingu, ale hlavní rozdíl tkví v tom, že při tomto závodě je pořadí kontrol předem určené a vítězí dvojice s nejkratším časem. Jedná se o závod dvojic v náročném terénu na dlouhé vzdálenosti.⁴⁸

Délka tratí je pro muže okolo 30 kilometrů a pro ženy okolo 20 kilometrů. Závody jsou nejčastěji vícedenní, ale existují i jednodenní. První den se startuje hromadným

⁴⁴ Pravidla ČAR pro rogaining a horský orientační běh: Sekce Česká asociace rogainingu a horského orientačního běhu (ČAR). (2012). Škvorec: ČAR, s. 3.

⁴⁵ Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 52.

⁴⁶ Coupal, P. (2017). *Rogaining–láska na první dotek*. Získáno 5. leden 2020, z <http://www.bezeckaskola.cz/clanek-4291-rogaining-laska-na-prvni-detek.html>

⁴⁷ Česká asociace rogainingu. (n.d.). *Závody*. Získáno 5. leden 2020, z <https://www.rogaining.cz/cs/events/>

⁴⁸ Česká asociace rogainingu. (n.d.). *Horský orientační běh*. Získáno 5. leden 2020, z https://www.rogaining.cz/cs/page/horsky_ob

startem a další dny se určují podle času z předešlého dne, tudíž se další dny startuje s časovým odstupem (podle ztráty z předchozího dne). Jelikož se velmi často tyto závody běhají hlavně v horách, musí být dvojice závodníků opatřena minimální povinnou výbavou, k níž patří například stan, spacák a potraviny.⁴⁹

Závody se konají v Evropě na území států, kde se tyčí vysoká pohoří (Rakousko, Francie, Itálie, Norsko atd.). Výjimkou ovšem nejsou ani státy, na jejichž území nenalezneme příliš vysoká pohoří, tudíž netvoří minimální podmínky k horskému běhu a mezi ně patří např. Nizozemí, Belgie ale také Česká republika.⁵⁰

Radiový orientační běh (ROB)

Radiový orientační běh, dříve tzv. hon na lišku je orientační běh, kdy se závodníci pomocí zaměřovacích přijímačů pohybují v neznámém terénu a během toho musí nalézt předem určený počet vysílačů. Vysílače představují kontrolní body ukryté ve vyznačeném prostoru.⁵¹ Závodníci mají k dispozici pouze mapu se zakresleným startem a cílem neboli majákem, zaměřovací vysílač a popřípadě buzolu. Postup vyhledávání vysílačů si závodník volí sám, tedy v libovolném pořadí. Při radiovém běhu se prověřují především technicko-orientační a běžecké dovednosti závodníka.

Závody v ROB můžeme rozdělit do několika disciplín, a to podle pásma, kdy se závodí v pásmu 144 MHz, dále 3,5 MHz anebo kombinovaně. Další dělení je podle práva účasti. V tomto případě může být závod veřejný, kde účast není ničím omezená, dále výběrový, kde může být omezení podle kritérií výkonnosti nebo např. akademickou příslušností a v poslední řadě se můžeme setkat se závodem náborovým. Nechybí ani rozdělení podle zařazení do systému soutěží (mistrovské a nemistrovské závody) a podle provedení (jednotlivci, družstva, štafety). V poslední řadě se setkáváme i s řazením podle formy, tj. závod na klasické trati, krátké trati, dlouhé trati, ve sprintu, foxoringu (použití vysílačů s nízkým výkonem, které je možné slyšet pouze v okruhu několika desítek metrů, plocha přibližného pokrytí signálu je vyznačena v mapě), dále noční závod a ostatní formy, kam patří například cyklo ROB, horský ROB, lyžařský ROB nebo liniový

⁴⁹ *Pravidla ČAR pro rogaining a horský orientační běh: Sekce Česká asociace rogainingu a horského orientačního běhu (ČAR).* (2012). Škvorec: ČAR, s. 7.

⁵⁰ Česká asociace rogainingu. (n.d.). *Horský orientační běh*. Získáno 5. leden 2020, z https://www.rogaining.cz/cs/page/horsky_ob

⁵¹ Hnízdl, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 71.

závod.⁵² Pro ROB se používají standardně mapy v měřítku 1:15 000 nebo 1:10 000, pro závod štafet nebo sprintu se používají i větší měřítka až do 1:4 000. Závodníci mají v mapě vyznačený pouze start a maják—to je cílová kontrola, která vysílá signál bez přerušení.⁵³

Pro ROB jsou velmi důležitou součástí již zmíněné vysílače, a tudíž také znalost Morseovy abecedy, jelikož tyto vysílače vysílají opakující se kódy právě z Morseovy abecedy. Jak už bylo psáno, pro ROB máme soutěžní pásmo 3,5 MHz (nebo také 80 m) a pásmo 144 MHz (též také 2 m). Pro vysílače jsou předepsané technické parametry týkající se např. kmitočtů, výstupního výkonu, druhu modulace a rozdílů mezi výkony jednotlivých vysílačů.⁵⁴ Na ovládání složitější připadá přijímač 3,5 MHz neboli osmdesátka. U tohoto přijímače se nejdříve přes jednu anténu zaměří směr a poté přes druhou anténu orientace signálu. Ovládání je tudíž složitější, ale díky signálu, který se šíří přímo, je vlastně jednodušší především například v zemích, které postrádají větší pohoří. Naopak ovládání přijímače 144 MHz neboli dvoumetru se může zdát na první pohled jednodušší, ale opak je pravdou. Tyto přijímače mají jen jedno přímé zaměření a signál je tudíž ve členitějším terénu slabší. Můžou za to například vrstevnice, podle kterých se signál náležitě ohýbá nebo odrazy od svahů nacházející se vedle sebe nebo naproti. V tomto případě v závodu rozhodují především zkušenosti běžců.

Všechny vysílače vysílají v pětiminutovém intervalu a na stejné frekvenci. Každý vysílač má svou minutu, ve které vysílá a je tichý zbylé čtyři minuty. Pokud je tedy závodník na cestě k určitému vysílači, musí ho za minutu doběhnout nebo nalézt. Pokud je ještě daleko od něj, má šanci v tomto intervalu vysílač zaměřit a poté ho zkusit nalézt bez signálu nebo další čtyři minuty počkat.⁵⁵

Orientační potápění (OP)

Orientační potápění se pořádá nejčastěji na volné, sladké vodě, a to především na přehradách, zatopených pískovnách a jezerech. Nevylučuje se ani OP ve slané vodě, ale v dnešní době není tak časté. Poslední závody v OP ve slané vodě proběhly v roce 1990 jako finále světového poháru v tehdejší Jugoslávii přesněji na Krku. Závodníci při

⁵² *Pravidla radiového orientačního běhu: Sekce Asociace radiového orientačního běhu České republiky.* (2020). Praha, s. 4–5.

⁵³ *Tamtéž*, s. 13–14.

⁵⁴ *Tamtéž*, s. 22.

⁵⁵ Hnízdl, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 73.

orientačním potápění vyplouvají většinou na trať jednotlivě (záleží na druhu disciplíny) v určitých časových intervalech, které se pohybují mezi 4–10 minutami. Vliv na výkon závodníku má často síla větru, proudění vody či velikost vln.⁵⁶

OP je disciplína, která se kromě orientačního sportu řadí i do sportovního potápění (kam mimo jiné můžeme zařadit i plavání s ploutvemi, dálkové plavání, podvodní hokej a jiné). Cílem této disciplíny je úspěšně najít všechny kontrolní body ve vodě. Závodníci během OP používají monoploutev a láhev se stlačeným vzduchem, kterou tlačí ve vzpažení před sebou. Tato láhev je vložena do tzv. děla, což je laminátové pouzdro na láhev, na kterém je dále připnut kýlek s kompasem, počítadlo na uplavané metry a hloubkoměr. Láhev se do děla vkládá kvůli menšímu odporu vody. Důležitou a zároveň bezpečností součástí je i tzv. bójka, kterou má závodník přivázanou lankem na tělo. Pomocí této bójky a lanka se závodník dorozumívá s rozhodčími a to tak, že tahá za lanko, popřípadě pomocí zvukových signálů.⁵⁷ Závodníci se pohybují ve vodě pouze za pomoci vlastních sil a žádná část jejich těla nesmí protnout hladinu.⁵⁸

V orientačním potápění se závodí v několika disciplínách. Tyto různé disciplíny jsou rozdílné v počtu a způsobu hledání a také v rozestavění kontrol ve vodě. Mohou být buď individuální nebo ve družstvech. Patří sem 5-P-kurz neboli tyče, hvězda, M-kurz a paralelní kurz, to jsou individuální disciplíny. Mezi soutěže družstev patří orientace podle mapy neboli MONK, ve kterých závodníci dostanou mapu až se startovním signálem. Na mapě jsou vyznačené kontroly a legenda s pořadím, dle které musí závodníci absolvovat trať. Závodníci tudíž zjišťují vzdálenosti a azimuty až pod vodou. Tyče u této disciplíny jsou pod vodou schované celé. Dále mezi soutěže družstev patří sjíždění a orientační závod štafet.⁵⁹

Parkový (městský) orientační běh

Parkové závody jsou pořádané především kvůli divákům, aby patřičně propagoval orientační běh. Je jednoduchý a počet kategorií není příliš vysoký. Důležitá je povědomost diváka, je nezbytně nutné, aby měl přehled o účastnících a průběhu probíhajícího závodu. Závodů se účastní slavní běžci, popřípadě známé osobnosti. Běh

⁵⁶ Hnízdl, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 79–80.

⁵⁷ Svaz potápěčů České republiky. (n.d.). *Co je orientační potápění?* Získáno 6. leden 2020, z <http://www.svazpotapecu.cz/soubor-co-je-op-299-.pdf>

⁵⁸ *Mezinárodní pravidla pro orientační potápění: Sekce World underwater federation*. (2015). CMAS, s. 3.

⁵⁹ Tamtéž, s. 22–29.

navíc bývá rychlý, trať je umístěna na místech divákům přístupných, je přehledná. Tyto závody jsou často promítané v přímém přenosu a účast tisku je samozřejmá. V České republice se tomuto orientačnímu běhu říká také supersprint.⁶⁰ Závody parkového orientačního běhu se pořádají pod anglickou zkratkou PWT neboli Park World Tour.⁶¹

Dogtrekking

*„Dog-trekking je kynologickým outdoorovým sportem, který vede účastníky k samostatnému rozvíjení fyzických a mentálních (např. orientačních) schopností. Rozvíjí souhru a vzájemné pochopení člověka a psa.“*⁶² Trať je většinou delší než 100 km a psovod musí mít vždy připnutého psa na vodítku. Závody jsou etapové nebo na časový limit. Je určená povinná výstroj pro psa a stanovený minimální věk psa je 1 rok. Itinerář a značení trasy obdrží účastník při prezentaci. Kontrolní body na trati jsou buď stálé nebo tajné, v některých soutěžích se setkáváme i s oběma variantami. Soutěžní kategorie jsou celkem čtyři. Kategorie DTM1 jsou muži do 40 let, DTM2 pak pro muže nad 40 let. U žen je kategorie DTW1 pro ženy do 35 let a DTW2 pro ženy nad 35 let.⁶³

Přírodní víceboj

Přírodní víceboj uvádíme, neboť jeho součástí je pravidelně i orientační běh, stejně tak i orientační běh na horských kolech a lyžařský orientační běh. Orientace jako taková bývá do přírodních vícebojů zakomponována. Mimo jiné se setkáme i s disciplínami jako je lezení, plavání, jeskyňáření, lanová dráha, divoká voda a další podobné adrenalinové sporty (extrémní či outdoorové). Závody tohoto typu probíhají bez přestávky dnem i nocí, několik dní po sobě. Jedná se o závody, jako je například u nás známý Survival, Extrém nebo Adrenalin. V zahraničí se pak setkáváme s názvy Challenge, Adventure race apod.⁶⁴

⁶⁰ Hranička P. (2000). Park včera, dnes a zítra. In R. Vintř (Ed)., *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 53–56). ČSOB Praha a COH Zlín.

⁶¹ Park World Tour. (n.d.) *A wild idea*. Získáno 7. leden 2020, z <http://www.p-w-t.org/>

⁶² Dogtrekking. (n.d.). *Úvod*. Získáno 3. březen 2020, z <http://dogtrekking.info/index.htm>

⁶³ *Soutěžní řád dogtrekkingu*. (2017). Získáno 3. březen 2020, z http://dogtrekking.info/pravidla_cze.htm

⁶⁴ Pohl, H. (2006). *Charakteristika závodníku v přírodním víceboji* (Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, PDF, Praha).

TREC

Zkratka TREC je z francouzštiny (Techniques Randonnée Equestre de Competition) a znamená soutěžní techniky putování na koních. V tomto závodě mají jezdci předepsané tempo a nezávodí se na čas, nýbrž na přesnost. Jezdec se musí dostat nejbližší k předepsané rychlosti. Na plemenu koně ani věku jezdce nezáleží. Tyto soutěže spadají pod pravidla Mezinárodního sdružení turistických jezdců. Průběh závodu je rozdělen na tři části. První část je orientační jízda v terénu s určenou trasou a již zmiňovaným předepsaným tempem. Trasa je dlouhá cca 25 km, záleží ovšem na obtížnosti soutěže, těžší soutěže mohou být mnohem delší. Jezdci jedou podle mapy a s kompasem v ruce. Na cestě se nacházejí stanoviště, které jsou předem utajené. V druhé části musí jezdec projet vyznačenou trasou v předem předepsaném tempu. Délka tohoto úseku bývá dlouhá až 150 metrů a je pouze 2 metry široká. Jezdec musí jedním směrem trasy pomalým cvalem a druhým naopak rychlým krokem. Poslední fází je trať, ve které překonáváte nejružnější terénní překážky. Trať bývá dlouhá až 5 kilometrů. Nacházejí se zde překážky přírodního typu, například přejetí přes most, jízda z kopce nebo naopak, projetí vody a přírodní skoky v podobě spadlého stromu, křoví či příkopu. Skoky v tomto případě nejsou nijak velké, dosahují maximálně 60 cm.⁶⁵

3.6 Výzbroj a výstroj orientačního běže

Výzbroj se u orientačního běhu pravidelně měnila, dříve si běžci například nosili i pravítka, úhloměry nebo dokonce i kružítko. U každého orientačního sportu je výstroj i výzbroj velice specifická, ale většina výbavy je jednotná.

Buzola slouží k orientaci na mapě a v terénu. Je složena z kompasu, který určuje světové strany, a z otočného úhloměru, který slouží k měření azimutu. Zajímavostí také je, že vynálezcem buzoly je český vynálezce Josef Ressel. Pro některé druhy orientačního běhu je buzola v podstatě i zbytečná, jedná se především například o MTBO nebo městský orientační běh. Při zorientování mapy k severu pomocí buzoly pak odpovídají všechny směry a úhly skutečnosti.

A nyní už k největší obavě začátečníků—azimut. Co to tedy vlastně je? Azimut je úhel ve vodorovné rovině svírající směr pochodu s osou sever—jih. A jak tedy funguje?

⁶⁵ Návojková K. (2013). *TREC—mapa, kompas a kůň*. Získáno 3. březen 2020, z https://www.jezdci.cz/clanky/TREC---mapa_-kompas-a-kun/

Nejdříve si musíme najít azimut na mapě. To provedeme jednoduše tím, že buzolu položíme dlouhým horním okrajem na mapu od výchozího bodu k cílovému bodu a pomocí horního okraje tyto místa spojíme. Poté otočný kotouč natočíme tak, aby byly modré rysky neboli poledníkové čáry shodné s mřížkou na mapě, přičemž otočná část buzoly a střelka musí stále směřovat k severu. Na stupnici pak můžeme vidět daný úhel. Po změření azimutu k hledanému cíli již stačí jen kotouč nechat nastavený na změřený úhel. Buzolu takto vezmeme do ruky a otočíme s ní tak, aby střelka byla rovnoběžná s poledníkovými čarami. Tímto nám podélná osa buzoly nebo také šipka na ní vyobrazená ukazuje směrem ke skutečnému cíli.⁶⁶

Mapa patří mezi nejdůležitější výbavu orientačního běžce. Mapy pro orientační běh vytvářejí orientační běžci, kteří jsou vyškolení jako speciální kartografové. Rozdíl mezi ostatními mapami a mapami pro orientační běh je, že jsou zpracovány ve větším měřítku, neboť je nutné vyobrazení všech detailů na mapě, aby se mohli závodníci co nejpřesněji orientovat. Nejčastěji používané měřítko pro tyto mapy je 1:15 000, to znamená, že jeden centimetr na mapě je ve skutečnosti 150 metrů. Můžeme se ale také setkat s náročnějším terénem. V tomto případě bývá měřítko o něco větší například 1:10 000. Při městských závodech neboli parkových se používá ještě o něco více větší měřítko a to je např. 1:5 000 nebo dokonce 1:2 500.

Mapy jsou různě barevné a každá barva na mapě má svůj význam. Bílou, žlutou a zelenou barvou se vyznačuje vegetace. Žlutě jsou vyznačené pole, louky a paseky. Bílá barva značí dobře průchozí a přehledný les. Zelená pak značí hustší lesy, které jsou hůře průchodné. Obecně platí, že čím tmavší zelená, tím hustší les. Modrá barva vyobrazuje vodstvo (prameny, vodní toky, plochy atd). Černou barvou jsou pak vyznačeny komunikace, kameny a skály. Dále pak různé objekty jako např. posedy, různé budovy a krmelce—jednoduše objekty, které vytvořil člověk. Tyto objekty jsou na mapě velmi důležitou součástí, závodník se podle nich lépe orientuje. A v poslední řadě na mapách pro orientační běh se také setkáváme s barvou hnědou, kterou jsou vyznačeny terénní tvary. Jedná se například o jámy, kupky, a především důležité vrstevnice. Vrstevnice jsou čáry, které na mapě spojují všechny body ve stejné nadmořské výšce. Pro vrstevnice je také důležité znát pojem tzv. ekvidistance. Ekvidistance je výškový rozdíl mezi dvěma

⁶⁶ Hnízdl, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 14.

vrstevnicemi nacházející se vedle sebe. Nejčastěji je udávána ekvidistance o 5 m. Také platí, že čím více jsou vrstevnice u sebe, tím strmější svah se zde nachází. Mapa by měla při orientačním běhu zůstat ve stejné poloze, přesněji horním okrajem k severu. Pak už jen stačí, aby se závodník točil podle mapy při změně směru.⁶⁷

Pokud jde o mapu, je nutné si přiblížit i pojem mapový klíč. Mapový klíč pro orientační běh je výjimečný především tím, že na rozdíl od turistického má jasně daný charakter a jednotné značky, a to po celém světě. O to se stará komise kartografů, která spadá pod mezinárodní federaci orientačního běhu neboli IOF.⁶⁸ Na mapě je dále vyznačená červenofialovou barvou také trať. V té je mimo jiné zaznamenán start, začátek orientace, kontroly a cíl. Můžeme se také setkat s povinnými úseky nebo průchody. Délky tratí se liší v souvislosti na typu závodu a kategorii.⁶⁹ Mapa se při orientačním závodě zasouvá do tzv. *mapníku*, což je průhledná fólie. U klasického orientačního běhu mapník s mapou drží běžec v ruce, kdežto u lyžařského orientačního běhu má mapník připnut na hrudi a u MTBO je upevněn na řídítkách.⁷⁰

Kontroly se označují do *závodního průkazu*, a to buď mechanicky nebo elektronicky. V dnešní době se setkáváme spíše s druhou variantou, tedy elektronicky. Mezi elektronický typ ražení řadíme Emit, Emit touch-free, který je bezkontaktní, SPORTident a SPORTident Air+, jenž je také bezkontaktní.⁷¹ S mechanickým způsobem ražení kontrol se setkáme už jen zřídka, většinou při školních, tréninkových či náborových závodech. K tomuto způsobu ražení patří papírové kartičky neboli průkazky. Na nich najdeme očíslovaná políčka dle pořadí kontrol na trati. Při průchodu kontrolou u daného lampionu nalezneme i kleštičky, které jsou vybavené různými hroty. Těmi se pak orazí pomocí hrotů na kleštičkách do průkazky něco jako symbol.⁷²

⁶⁷ Kirchner, J., & Hnízdl, J. (2004). *Orientační hry nejen do přírody*. Praha: Grada Publishing, s. 11.

⁶⁸ Tamtéž, s. 13–14.

⁶⁹ *Pravidla orientačního běhu: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. (2020). Praha, s. 11.

⁷⁰ Dušek, I., & Lenhart, Z. (1991). *Malá škola orientačního běhu*. Praha: Olympia, s. 15.

⁷¹ *Ověřené systémy označování závodních průkazů: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. (2019). Praha, s. 1.

⁷² Burda, M. (2018). *Jak orientační běžci razí kontroly?* Získáno 8. leden 2020, z <https://www.svetbehu.cz/jak-orientacni-bezci-razi-kontroly/>

Popis kontrol má závodník během závodu vždy u sebe. Slouží k tomu, aby měl závodník k dispozici nejen mapu, ale i podrobnější popis kde přesně se lampion nachází.⁷³ V popisu kontrol je také uvedena délka tratě, převýšení, vzdálenost od startu na začátek orientace, či případné povinné úseky.⁷⁴

Ukázka popisů kontrol			
IOF Event Example			
M45, M50, W21			
5	7.6 km	210 m	
1 101	↘ ↗	↖ ↗	
2 212	↘ ↗	↖ ↗	1.0
3 135	↘ ↗	↖ ↗	
4 246	↘ ↗	↖ ↗	
5 164	↘ ↗	↖ ↗	
○ --- 120 m --->			
6 185	↘ ↗	↖ ↗	
7 178	↘ ↗	↖ ↗	
8 147	↘ ↗	↖ ↗	2.0
9 149	↘ ↗	↖ ↗	
○ --- 250 m ---> ○			

Popisy kontrol pro závod IOF			
Kategorie M45, M50, W21			
Název trati	Délka	Převýšení	
Start	Větvení cesty a zdi		
1 101	Úzká bažina, ohyb		
2 212	SZ kámen, 1,0 m vysoký, V strana		
3 135	Mezi hustníky		
4 246	Prostřední prohlubeň, V část		
5 164	V zřícenina, Z strana		
Od kontroly použij značený úsek v délce 120 m			
6 185	Kamenná zeď, zbořená, JV roh vnější		
7 178	Nos, SZ pata		
8 147	Horní skalní sráz, 2,0 m vysoký		
9 149	Křižovatka cest		
Použij značený úsek 250 m do cíle			

{U kontroly č. 4 obvykle uvádíme rozměr prohlubně, u kontroly č. 8 je zvykem uvádět patu.}

Obrázek 2. Popis kontrol. Popis převzat z *Mezinárodní popisy kontrol: Sekce Českého svazu orientačních sportů*. (2015). Praha.

Elektronické čipy SPORTident neboli SI má závodník umístěn na prstě ruky. Ten si každý individuálně před startem závodu vynuluje. Čip se automaticky spustí podle času startu uvedeném ve startovní listině. Tento systém funguje velice jednoduše. Závodník při průchodu kontrolou vsune čip, který má připevněný na prstě do krabičky nacházející se na stojanu s lampionem. Každá tato krabička je označena kódem dané kontroly. Tím je průchod kontrolou zaznamenán. Krabička při správném oražení vydá zvukový a signál a červeně zabliká. Čas se zastavuje při oražení cílové kontroly. Pak už stačí jen čip tzv. vyčíst a výsledky závodníka se přenesou do systému. SI čipy jsou pasivním zařízením, protože veškerou činnost vykonávají právě dané krabičky na kontrolách.

⁷³ *Mezinárodní popisy kontrol: Sekce Českého svazu orientačních sportů*. (2015). Praha, s. 2.

⁷⁴ *Pravidla orientačního běhu: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. (2020). Praha, s. 13.

Čipy typu SPORTident Air+ neboli SIAC fungují formou bezkontaktního ražení. V tomto případě závodníkovi stačí dostat svou ruku do blízkosti kontroly, tím je ražení hotové. Takto bezkontaktně se začalo razit na světových závodech, tím se i dostalo na závody nižších kategoriích. Používané je i od roku 2018 v České republice.

Čipy SPORTident jsou používány na většině evropských závodech. Naopak karty EMIT se používají především ve Finsku a Norsku. Ty jsou rozdílné ve mnoha směrech. Například závodník nemá čip, ale destičku, kterou během závodu drží v ruce. Na rozdíl od čipu SI je tato destička aktivní zařízení. Tuto destičku stačí vsunout do stojanu s lampionem, tím se do destičky zaznamená průchod kontrolou.⁷⁵

Obrázek 3. Příklad elektronického čipu SPORTident. Obrázek převzat z <https://www.sportident.com/>

Výstroj pro orientační běh je individuální. Ze všech možných publikací vyplývá, že to, co má závodník na sobě, záleží v podstatě jen na něm. Jedná se ale především o sportovní oblečení, které je pohodlné a nebrání v pohybu. Nejdůležitější částí je obuv. V dnešní době je spousta značek, které se výrobou speciálních bot pro orientační běh zabývají. Tyto boty jsou zcela podobné fotbalovým kopačkám, neboť je podrážka vybavena špunty, které jsou o něco menší než ty fotbalové, za to ale ve větším počtu. Profesionální orientační běžci mají navíc na podrážce hřeby, které se ale nesmí používat například v chráněných krajinných oblastech.⁷⁶ Orientační běžci používají i ochrannou pomůcku zvanou prorážecíky. Jsou to jakési návleky, které chrání holeně běžce. Mohou to být například jen vyztužené podkolenky.⁷⁷

⁷⁵ Burda, M. (2018). *Jak orientační běžci razí kontroly?* Získáno 8. leden 2020, z <https://www.svetbehu.cz/jak-orientacni-bezci-razi-kontroly/>

⁷⁶ Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 17.

⁷⁷ Háněl, J. (2000). Výstroj a výzbroj v historii. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 25–26). ČSOB Praha a COH Zlín.

3.4 Soutěžní kategorie

Na závodech obvykle bývají účastníci rozděleni do kategorií podle pohlaví a věku s tím, že ženy mohou závodit v mužských kategoriích. Kategorie žen jsou značeny písmenem “D”, muži “H”. Za písmenem se lze setkat s číslem. Číslo nižší než 21 označuje nejvyšší povolený věk účastníka, číslo vyšší než 21 naopak označuje nejnižší věk. Vypsané kategorie musí být vždy zaznamenány v rozpisu sportovní akce. Pokud je za písmenem uvedeno číslo 21, znamená to, že závodníci mohou startovat bez omezení věku. Dále mohou být v kategoriích označeny obtížnosti či délky tratí. Kategorie spadající do soutěží IOF jsou označeny písmenem “M” pro muže a “W” pro ženy.⁷⁸

ženy	D10	D12	D14	D16	D18	D20	D21				
	D35	D40	D45	D50	D55	D60	D65	D70	D75	D80	D85
muži	H10	H12	H14	H16	H18	H20	H21				
	H35	H40	H45	H50	H55	H60	H65	H70	H75	H80	H85

Obrázek 4. Kategorie pro orientační závody. Tabulka převzata z pravidel pro orientační běh. *Pravidla orientačního běhu: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů.* (2020). Praha

⁷⁸ *Pravidla orientačního běhu: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů.* (2020). Praha, s. 6.

4 Historie orientačních sportů ve světě

Původ orientačních sportů je velice různorodý, každopádně nejvíce z nich se zrodilo ve Skandinávii. Skandinávie byla kolébkou většiny orientačních sportů. Vznikl zde orientační běh, lyžařský orientační běh, orientační běh pro lidi s postižením, radiový orientační běh a parkový orientační běh. Rogaining a horský orientační běh má své počátky v Austrálii. S popularitou extrémních sportů vznikly také přírodní víceboje, které se poprvé objevily v Severní Americe. Rusko stojí za vznikem orientačního potápění a Francie za vznikem TREC. Naopak dogtrekking se poprvé objevil v České republice. Podrobnější historie těchto orientačních sportů je popsána v následujících kapitolách.

4.1 Historie orientačního běhu ve světě

Orientační běh vznikl koncem 19. století v Norsku. Zpětně byl za první závod v orientačním sportu označen závod v Grøttum asi 15 km od Osla, který se běžel 31. září 1897, Trať byla dlouhá 10,5 km s velkým převýšením a divokým terénem. Závodníci měli vlastní mapy, kontroly na trati byly jen 3. Na startu bylo 8 závodníků, zvítězil Peder Fossum s časem 1:41:07. Od počátku lze tedy OB označit za běžeckou soutěž jednotlivců. Závody se odehrávaly v neznámém terénu, ve kterém k orientaci sloužily jen mapy a kompas. Zvláštností bylo, že závodníci nemuseli mít mapy stejné, ale každý si mohl zvolit mapu dle vlastního uvážení.

Z Norska se orientační sport rozšířil po Skandinávii a následně do Švýcarska. Vznikaly také nové disciplíny. Lyžařský orientační běh v roce 1899. V roce 1900 se běžely první štafety, začaly se také běhat noční orientační běhy. Do druhé světové války se orientační sport v podstatě neměnil. Za okupace Norska Německem byly sporty zakázány a ani mapy nebyly dostupné, nicméně nadšenci běhali tajně a mapy si obkreslovali. Do zbylé Evropy a následně po celém světě se OB rozšířil až ve dvacátých letech dvacátého století.⁷⁹

MS (mistrovství světa) v orientačním běhu se konalo poprvé v roce 1966 ve Finsku, od té doby se konalo pravidelně každé dva roky. Od roku 2003 se koná pravidelně každý rok. ME (mistrovství Evropy) v orientačním běhu se poprvé uskutečnilo v roce 1962 a konalo se každé dva roky. Od roku 2020 se pořádá každoročně. Orientační běh je

⁷⁹ Lenhart, Z. (2017). Historie OB. In *Podklady pro školení trenérů 3. třídy: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů* (pp. 4). ČSOS: Praha.

neolympijským sportem, avšak alespoň na Světových hrách je od roku 2001.⁸⁰ Od roku 1978 se orientační běh přidal i na Akademickém mistrovství světa.⁸¹

4.2 Historie lyžařského orientačního běhu ve světě

První lyžařský orientační běh byl uspořádán při lyžařském mistrovství v Norsku 6. února 1899, závod ale kvůli hlubokému sněhu nebyl dokončen. První dokončený oficiální závod proběhl 26. března téhož roku, trať byla dlouhá 20 km a absolvovalo ji 12 závodníků. V počátcích LOB v severských zemích (Norsko, Švédsko, Finsko) byly tratě velmi dlouhé, i když se vzápětí začaly běhat tratě štafetové. Např. vítězná štafeta tratě z Oulu do Helsinek uběhla 504 km za 132 h. Po první světové válce zájem o LOB začal opadat a až v 50. letech se opět začínaly objevovat pokusy závodit v LOB i na mezinárodní úrovni.⁸² Roku 1972 Bulhaři uspořádali první oficiální mezinárodní závod pod IOF, který byl zároveň brán jako neoficiální ME. Československo se také účastnilo, ačkoliv celkový počet startujících nebyl nijak vysoký. Roku 1973 na zasedání IOF se odhlasovalo pořádání mistrovství světa v LOB, kterému má předcházet vždy jakési předmistrovství, které se má konat v podobném místě, jako bude nadcházející MS. Roku 1975 se ve Finsku konalo předmistrovství a rok na to se zde konalo i první MS. Další předmistrovství náleželo Švédsku v roce 1979, tak se přesunulo pořádání MS na sudé roky.⁸³

4.3 Historie orientačních závodů na horských kolech ve světě

Kdo stojí za vznikem MTBO se dodnes pravděpodobně neví. Historie MTBO se dělí na éru před horským kolem a po horském kole. Než přišlo na trh horské kolo, pořádali se cyklistické orientační závody. Například ve Vídni se jezdí od roku 1983. První cykloorientační závody se v Rakousku pořádali ve městě Prater, tenkrát se postavilo na start 60 startujících. V jiných zemích to bylo podobně až na Velkou Británii. Tam byly tyto závody pořádány skutečně jako oficiální, avšak dodnes se nedohledala žádná pravidla, žebříčky nebo národní mistrovství.

⁸⁰ International Orienteering Federation (n.d.). *Events and Results*. Získáno 5. březen 2020, z <https://orienteering.sport/orienteering/events-and-results/>

⁸¹ International University Sports Federation. (n.d.). Orienteering. Získáno 5. březen 2020, z <https://www.fisu.net/sports/orienteering>

⁸² Procházka, Z. (2000). Lyžařský orientační běh. In R. Vintř (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 38). ČSOB Praha a COH Zlín.

⁸³ Tamtéž, s. 40.

Skutečná horská kola se začala vyrábět roku 1982 firmou Specialized, které měly rozměry pneumatik 26"x2,1", speciální geometrii rámu, a hlavně horské řazení převodů 3x6. Za předchůdce horských kol lze považovat kola značky Schwinn, která měla také 26" pneumatiky.⁸⁴

4.4 Historie orientačního běhu pro lidi s postižením ve světě

Historie tohoto odvětví nesahá až tak hluboko. Počátky tohoto sportu opět přichází ze Skandinávie. Vznik se připisuje k počátku 80. let ve Švédsku. S tím vším přišel švédský inovátor Arne Yngström, který dokázal přizpůsobit orientační běh i zdravotně postiženým.⁸⁵ O organizační stránku se pak postarala Národní federace Svenska Orienteringsförbundet. Ta pak dala dohromady tým Skupina-handicap, která se zabývá tvorbou map, úpravou pravidel, dále například plánují přípravy závodů apod.⁸⁶ První mistrovství Evropy proběhlo v roce 1994 a opakuje se každý sudý rok. První mistrovství světa se uskutečnilo v roce 1999.⁸⁷

4.5 Historie ostatních orientačních sportů ve světě

Název *rogaining* nelze přeložit doslova, neboť název vznikl pomocí počátečních písmen jeho zakladatelů. Jedná se o tři Australany. Roda Phillipse, Gaila Davise a Neila Phillipse. Tento název se uchytil a začal se používat od roku 1976. V Austrálii se neoficiálně běhá od roku 1947. Tyto závody se z Austrálie dostaly na Nový Zéland, do USA, Kanady a dále do světa.⁸⁸ Mezinárodní federace rogainingu vznikla v roce 1989 a pod její záštitou se od roku 1992 pořádá mistrovství světa v rogainingu.⁸⁹ *Horský orientační běh* je na tom se vznikem nejspíš podobně, neboť od rogainingu se liší pouze v tom, že u HROB je volné pořadí kontrol nebo také scorelauf, které je limitováno časem.⁹⁰

⁸⁴ Pekárek, P. (2000). Mountain Bike Orienteering. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 47–48). ČSOB Praha a COH Zlín.

⁸⁵ *Výsledky a statistiky*. (2013). Získáno 3. červenec 2019, z <https://www.svenskororientering.se/Grenar/Precisionsorientering/Resultatochstatistik>.

⁸⁶ Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 92.

⁸⁷ Český svaz orientačních sportů. (n.d.). *Co je Trail-O*. Získáno 3. červenec 2019, z <http://www.trailo.cz/co-je-trail-o>

⁸⁸ Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 52–53.

⁸⁹ Baldwin, D. (2001). *History of Rogaining*. Získáno 3. červenec 2019, z https://www.rogaining.com/index.php?option=com_content&view=article&id=11:history-of-rogaine&catid=31&Itemid=135

⁹⁰ Prokeš, T. (2000). Horský OB, sportovní trekking a rogaining. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 52–53). ČSOB Praha a COH Zlín.

Radiový orientační běh a první zmínka o tomto orientačním běhu přišla ještě před II. světovou válkou ze Skandinávie, a to výhradně z Dánska. Radiový orientační běh se však od začátku konal pod názvem hon na lišku. Ten se používal do roku 1977 a ještě pár let po tomto roce byl slyšet nebo vidět pod tímto jménem.⁹¹ První mistrovství Evropy se konalo v roce 1961 ve Švédsku. Mistrovství světa se koná od roku 1980.⁹²

Orientační potápění vzniklo z armádního sportu na začátku 60. let v Rusku, ale v roce 1961 začaly první pokusy o tento sport také například v Rakousku nebo Itálii.⁹³ Základ tohoto sportu převzala mezinárodní federace CMAS (mezinárodní potápěčská organizace) však z tehdejšího SSSR (Svaz sovětských socialistických republik), který byl postupem času pozměněn a zároveň byla vytvořena pravidla pro orientační plavání.⁹⁴

Parkový orientační běh a jeho počátky nás zavedou opět do Skandinávie. Hlavní myšlenkou tohoto orientačního běhu bylo přesunout orientační běžce z lesa do města především kvůli divákům, ale také sponzorům. I přes veškeré snahy však parkový orientační běh nezaujal IOF, a tak se záhy v roce 1996 vytvořila samostatná organizace nesoucí název Park World Tour (PWT).⁹⁵ Úkolem této organizace byla především propagace OB jako takového. Nutno podotknout, že závody podobného charakteru se konaly ještě před vytvořením této organizace. Například v roce 1990 v Krakově, posléze v New Yorku roku 1992. Nejznámější závod ještě před založením PWT se konal v Benátkách, jehož premiéra proběhla už v roce 1980.⁹⁶

Dogtrekking, jehož vznik se připisuje k České republice, vznikl v roce 2000, kdy byl uspořádán první závod s názvem Osamělý vlk. Tyto závody vznikly díky spisovateli se jménem Jaroslav Monte Kvasnica, který je současně obdivovatelem psů, a to především aljašských malamutů, ale také vlků.

⁹¹ Kuncová, E. (2011). *Vznik, vývoj a současná podoba rádiového orientačního běhu v České republice*. (Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni, PdF, Plzeň).

⁹² Hnízdl, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 71–72.

⁹³ Sport 5. (2. březen 2016). *Orientační potápění*. [videosoubor]. Dostupné z <https://sport5.cz/talk-show/zona-5-orientacni-potapeni-c5b7191d.html>

⁹⁴ Hnízdl, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 79.

⁹⁵ *A wild idea*. (n.d.). Získáno 4. červenec 2019, z <http://www.p-w-t.org/>

⁹⁶ Hranička, P. (2000). Park včera, dnes a zítra. In R. Vintř (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 53–54). ČSOB Praha a COH Zlín.

Přírodní víceboje vznikly v Severní Americe koncem sedmdesátých a začátkem osmdesátých let, kdy začala růst popularita různých extrémních sportů, což později vedlo ke spojení těchto sportů a tím vznikl přírodní víceboj.⁹⁷

TREC, jak už bylo v jiné kapitole psáno, znamená soutěžní techniky putování na koních. Tato soutěž vznikla zhruba před 40 lety ve Francii. Cílem této soutěže bylo dostatečně vzdělat a kvalifikovat průvodce v putování na koních. Později se tato disciplína dostala i do Rakouska a začala se více rozvíjet. Dnes se s ní setkáme v zemích, jako je například Španělsko, Anglie a Itálie. Tato soutěž spadá pod pravidla Mezinárodního sdružení turistických jezdců.⁹⁸

4.6 Vývoj map ve světě

Za první mapu vytvořenou speciálně pro OB je považována mapa Kristoffera Stavera použitá pro noční závod v roce 1941 blízko Osla. Kristoffer Staver překreslil lesnickou mapu s detaily terénu. Mapa byla černobílá s měřítkem 1:25 000. V ČSSR (Československá socialistická republika) se s amatérským překreslováním tajných vojenských map do použitelné podoby lze setkat až po roce 1960.

Amatérské překreslování map dělalo mapy málo přehledné, což závodníkům velmi ztěžovalo orientaci, proto se záhy začaly hledat způsoby, jak mapy zkvalitnit. Jeden ze způsobů, jak vytvořit kvalitnější mapu, bylo pomocí triangulace.⁹⁹ První mapa tvořená tímto způsobem vznikla v roce 1947 v Norsku u Throndeimu.¹⁰⁰

V roce 1948 byl poprvé použit letecký snímek krajiny pro vytvoření mapy pro OB, použil jej Petr Wang. V Československu byl tento způsob tvorby map užít až v polovině 70. let Mirkem Koblížkem. V roce 1954 došlo k použití stereoskopického vyhodnocení leteckých snímků, tento nápad měl Knut Berglia. Použití stereofotogrammetrie se stala nejlepší metodou pro nejpresnější tvorbu podkladů pro mapy. Byla užívána až do roku 2010, kde jí nahradilo laserové skenování. Nevýhodou této metody bylo, že byla drahá,

⁹⁷ Pohl, H. (2006). *Charakteristika závodníku v přírodním víceboji* (Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Pdf, Praha).

⁹⁸ Návojevová, K. (2013). *TREC—mapa, kompas a kůň*. Získáno 3. březen 2020, z https://www.jezdci.cz/clanky/TREC---mapa_-kompas-a-kun/

⁹⁹ Triangulace se používala, protože bylo v terénu jednodušší měřit úhel než vzdálenost, tzn. mapáři naměřili všechny možné úhly a několik vzdáleností z těchto údajů, pak se ostatní vzdálenosti trigonometricky spočítaly.

¹⁰⁰ Lenhart, Z. (2017). Historie OB. In *Podklady pro školení trenérů 3. třídy: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů* (pp. 4). ČSOS: Praha.

proto si v Československu mapy vytvořené stereofotogrammetrií mohli poprvé dovolit použít až roku 1990 pro mistrovství světa mapaři Borůvka a Uher.

Výhodou použití laseru je, že jím je možné proniknout i hustý les, čímž dokáže zaměřit nejen povrch vegetace, ale též povrch pod ní. Tím je získáno obrovské množství detailů a společně s použitím GPS v podstatě odpadá jakékoliv měření. Hlavním cílem tvůrce mapy se stává vytřídění důležitých detailů a jejich správné zakreslení.

Vzorové mapy pro IOF pocházely z Norska. V roce 1965 byla ustanovena Mapová komise IOF, která prohlásila norské mapy za mapy pro IOF. Jednalo se o měřítko 1:20 000, ekvidistance byla 5 m, bílou barvou se označoval les, žlutou otevřený terén. Rozdílem mezi severskými zeměmi a zbytkem Evropy bylo zakreslování průchodnosti (hustníky), ve Skandinávii toto značení není tolik důležité jako v intenzivně hospodářsky obdělávané střední Evropě. Zakreslování hustníků přišlo v polovině 60. let z NDR, prostupnost se označovala černými tečkami, současné zelené značení prosadil Peo Bengtsson. V Československu se zelená barva začala používat v roce 1971 tj. o rok dříve než v Norsku. Zelená barva byla nařízena IOF v roce 1975.¹⁰¹

¹⁰¹ Lenhart, Z. (2017). Historie OB. In *Podklady pro školení trenérů 3. třídy: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů* (pp. 5–6). ČSOS: Praha.

5 Historie orientačního běhu v České republice

Za předchůdce orientačních sportů v České republice můžeme považovat velké noční branné hry, které se pořádaly již v 30. letech. Tyto branné hry pořádala Federace proletářské tělovýchovy za účelem přípravy na bojové akce, ale jednalo se o pochod, ve kterém už tehdy účastníci chodili s mapou a kompasem. Takto startovaly tříčlenné hlídky, které před startem dostaly popis trasy a zákres v mapě. Kromě rychlosti byl také brán zřetel na tzv. bílé hlídky, kterým se hlídky musely vyhnout, neboť tyto bílé hlídky měly za úkol chytat závodníky na trati.¹⁰² Tyto noční branné hry byly hlavně branně politického charakteru.¹⁰³

5.1 Počátky orientačního běhu v Československu (50. léta)

Do České republiky (tehdy ČSSR) přivedl orientační sport Zdeněk Němec, rodák ze Zlína, proto je možné město Zlín¹⁰⁴ označit za kolébkou orientačních sportů u nás. Ve Zlíně lze nalézt Muzeum jihovýchodní Moravy, ve kterém se nachází sbírka orientačního běhu, a také se zde každoročně pořádá jeden z nejstarších orientačních běhů na světě: Pohár města Zlína.¹⁰⁵

První pořadatelé se inspirovali jednak lyžařskými závody jejichž, průběh kombinovali s brannými soutěžemi. Tříčlenné hlídky (rozuměj družstva) běhaly nebo chodily se zátěží (pro muže to bylo až 12 kg) podle map s měřítkem 1:75 000. Prostor závodu byl co nejdéle utajován, běžná délka závodu pro muže se pohybovala mezi 10 a 14 km, na těchto trasách museli závodníci absolvovat 4 až 8 kontrol, kde dostávali záznamy do startovního průkazu. Na některých kontrolách museli závodníci zodpovědět různé otázky týkající se topografických znalostí. Čas závodníků a zodpovězené otázky byly bodované, vyhrávala hlídka s nejvyšším počtem bodů.¹⁰⁶

Vůbec první orientační závod (dřívější označení pro orientační běh, zkratkou OZ) se uskutečnil 22. října 1950 v Chříbech, což je vrchovina nedaleko Zlína jižně od

¹⁰² Koč, B. (1975). *Orientační běh*. Praha: Olympia, s. 18.

¹⁰³ Archiv ČSOS, Programy a výsledky mistrovství světa v OB, Program IV. Mistrovství světa v orientačním běhu–Orientační sport v Československu–vývoj a výhled.

¹⁰⁴ Počátkem roku 1949 bylo město Zlín přejmenováno podle prvního komunistického prezidenta Klementa Gottwalda na Gottwaldov. Roku 1989 byl název města změněn zpět na původní Zlín.

¹⁰⁵ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 5). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁰⁶ Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 15–16). ČSOB Praha a COH Zlín.

Otrokovic. Asi 200 účastníků startovalo od chaty Na Bunči, a tím byla započata éra orientačního běhu v Československu. Důležitý je také fakt, že v těchto letech byla často kladena otázka, zda v OZ běhat či nikoliv, neboť OZ spadaly pod svaz turistiky. A opravdu se dlouhou dobu neběhalo.¹⁰⁷ Ze vzpomínek pana dr. Františka Vojty, který se těchto prvních závodů také zúčastnil, se můžeme dozvědět, že mužská trať byla 13,4 km dlouhá a trať pro ženy 8,6 km. Tenkrát byla povinná i zátěž v batohu, a to pro muže 5 kg a pro ženy 2 kg. Hlavním kritériem hodnocení byly body, které hlídka získávala za odpovědi při zkouškách na jednotlivých kontrolách. Mapa měla měřítko 1:75 000 a terén byl vyobrazen šrafami, tudíž čitelnost a srozumitelnost této mapy byla velmi problematická. Kontroly byly udávány v kótách a v metrech a následně v průsečících, tudíž hlídky měly v povinné výbavě zařazené i podložky, pravítka, kružítko a úhloměry.¹⁰⁸ Téhož roku byl pořádán tzv. PMZ neboli Pohár města Zlína (tenkrát Pohár Gottwaldova), který je třetím nejstarším orientačním závodem na světě a nejstarším v České republice. Tento závod se od té doby pořádá pravidelně každý rok.¹⁰⁹

Obrázek 5. Diplom z roku 1950, první orientační závod. Fotografie diplomu převzata z knihy Koč, B. (1975). *Orientační běh*. Praha: Olympia.

¹⁰⁷ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 5). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁰⁸ Koč, B. (1975). *Orientační běh*. Praha: Olympia, s. 19–20.

¹⁰⁹ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 5). ČSOB Praha a COH Zlín.

Roku 1952 se konalo první mistrovství republiky a bylo pořádáno krajem Jihlava na Čeřítku. Roku 1953 se uskutečnily první noční orientační závody organizované klubem TJ Gottwaldov a konaly se v Hostýnských vrších a o něco déle i v Praze. Téhož roku proběhly první OZ jednotlivců a byl vydán první soutěžní řád v tisku. V roce 1958 vyrazila československá reprezentace, a to ve složení Zdeněk Němec (Gottwaldov) a Zdeněk Jaroš (Kroměříž) na orientační závody konající se v Bulharsku, závody byly vícedenní. Československá reprezentace se zde potýkala s dalšími 8 státy.¹¹⁰

Důležité je, že na začátku 50. let se běhalo v hlídkách, většinou tříčlenných, mimořádně i čtyřčlenných. Tyto soutěže nezávisely tolik na čase, nýbrž na počtu bodů, které sbíraly na kontrolách. Startovalo se v maximálně 8 kategoriích. Ty byly dále rozděleny na tzv. výkonnostní třídy na A, B, C – tedy MA (19–29 let), MB (30–39 let) a MC (40 let a více) a podobné bylo rozdělení i u žen a staršího dorostu. Pro mladší dorost závody probíhaly pouze minimálně.¹¹¹ Výkonnostní třídy byly udělovány v souvislosti s umístěním na přeborových závodech.¹¹²

Kontroly v padesátých letech byly jednoduše označeny (klasická lepenková tabulka s textem) a připevněny na strom. Byly velice snadno vidět, neboť na kontrolách vždy čekali rozhodčí, aby mohli zaznamenávat písemnosti o splněných zkouškách, které byly buď písemnou formou nebo ústní. V chladnějším počasí byl u kontroly dokonce založen i menší ohýnek.¹¹³ Počet kontrol se pohyboval mezi 4 a 8 kontrolami.¹¹⁴

Vývoj výstroje a výzbroje v 50. letech

Jak bylo řečeno výše, orientační běh byl veden ve svých počátcích jako turistická disciplína, tudíž i výstroj byla spíše turistická: závodníci nosili kalhoty (pumpky), košili, bundu nebo kabát. K vidění byla u mužů kravata, u žen sukně. Nosily se turistické boty, při špatném počasí pláštěnka. Jako zátěž se v batohu nosily cihly případně písek, nicméně někteří závodníci záměrně písek cestou vysypávali, což vedlo k zavedení vážení

¹¹⁰ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 6–7). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹¹¹ Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 16–17). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹¹² Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 5). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹¹³ Háněl J. (2000). Výstroj a výzbroj v historii. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 23–24). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹¹⁴ Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 15). ČSOB Praha a COH Zlín.

zátěže i v cíli. Hlavní výzbrojí byla buzola a mapa. V těchto letech se používaly české buzoly značky Meopta nebo Bezard. Jednalo se o kapalinové náramkové buzoly nebo také bezkapalinové s jakousi mechanickou brzdou. K dalšímu vybavení patřil mapník, který se nosil na krku, dále také pravítko, úhloměr, tužka a odpichovátko. Takovou výbavu nosili závodníci celá 50. léta. Mezi výstroj závodníka lze zařadit i čelovku, jelikož od roku 1953 se pořádají i noční orientační závody, nicméně v tomto období ještě nebyly čelovky běžné, běhalo se s baterkami, později se vyráběly čelovky ze svářečských kukel, na kterých byla připevněna světla z jízdních kol.¹¹⁵

Vývoj map v 50. letech

Používání map zásadně odlišuje orientační sport od jiných sportovních disciplín, proto je důležité se v rámci historie orientačního sportu věnovat i vývoji map. V počátcích Československého orientačního sportu se používaly turistické mapy v měřítku 1:75 000, jednalo se původně o vojenské mapy, které se aktualizovaly mezi lety 1918 a 1923, tudíž byly značně neaktuální. Mapy byly černobílé s výjimkou lesů, ty se zakreslovaly zeleně, čtení map nebylo jednoduché, mnohdy bylo potřeba se zastavit a číst mapu pomocí lupy. Tyto mapy se nazývaly speciálky a půjčovaly se v mapové službě Geodézie nebo ve Vojenském zeměpisném ústavu, mapy bylo nutné vracet, což mnohdy činilo problémy, navíc tento způsob vlastně znemožňoval individuální trénink.¹¹⁶

Významné úspěchy 50. let

Mezi úspěchy pro pěší OB v 50. letech lze zařadit účast první české reprezentace (Zdeněk Němec z Gottwaldova a Zdeněk Jaroš z Kroměříže) na dvoudenních letních závodech v Bulharsku.¹¹⁷ Úspěchů v prvním desetiletí nebylo mnoho, orientační závody byly v Československu teprve chvíli. Za úspěch lze například také považovat pořádání prvních závodů, stejně tak jako začátek pořádání pravidelného závodu Pohár města Zlína (tehdy Gottwaldova) a prvního mistrovství.

¹¹⁵ Háněl, J. (2000). Výstroj a výzbroj v historii. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 23–26). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹¹⁶ Lenhart, Z. (2000). Mapy, mapy, mapy. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 32). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹¹⁷ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 5). ČSOB Praha a COH Zlín.

Osobnosti 50. let

Zdeněk Jaroš

Mezi první orientační běžce v ČSSR řadíme pana MUDr. Zdeňka Jaroše. V roce 1950 a 1951 byl prvním účastníkem a zároveň vítězem prvních orientačních závodů v Československu. Patří mu vítězství na MČSR roku 1956. Byl také prvním reprezentantem orientačního běhu, který byl společně se Zdeňkem Němcem vyslán na závody v Bulharsku roku 1958. Působil dále také jako funkcionář závodů, rozhodčí, mapař, závodník ve veteránských kategoriích a sportovní lékař.¹¹⁸

Zdeněk Němec

Zdeněk Němec, přezdívaný také jako otec českého orientačního běhu neboli zakladatel, se zajímal o turistiku a sport po celý život. Jako člen Sokola Svit Gottwaldov se roku 1950 ujal organizace prvního orientačního závodu u nás. Místo konání závodu nevybral náhodou, ale díky vzpomínce na školní léta z tohoto místa—již zmíněné Chříby a chata na Bunči. Zdeněk Němec byl nejen organizátorem závodů od místní až mezinárodní úrovně, ale také sám závodníkem. Společně s několika dalšími závodníky patřil i mezi první reprezentanty, trenéry, a dokonce i mapaře. Taktéž působil v okresním výboru Svazu orientačního běhu. Patří mu i důležitá organizace prvního mistrovství ČSR, neboť v roce 1952 touto organizací byl pověřen kraj Jihlava, který však na poslední chvíli organizaci vzdal a přenechal ji právě Gottwaldovu, kde působil právě Zdeněk Němec. Za tuto organizaci obdržel Zdeněk Němec dokonce i osobní dopis od ředitele závodu, generála Kasalického, v němž stálo: „...bez vás by tento chaos vůbec nebyl rozmotán a 1. mistrovství a Přebor republiky by skončil fiaskem... je to i vaše vítězství, vítězství vaší myšlenky z roku 1950 a vítězství celého vašeho kolektivu. Toto vítězství bude trvalé a dlouho vydrží.“¹¹⁹

5.2 Orientační běh v Československu v 60. letech

V šedesátých letech se orientační závody potkaly s hned několika změnami. Mezi ty největší řadíme roku 1960 úpravu soutěžního řádu. Místo tříčlenných hlídek závodí hlídky dvoučlenné nebo jednotlivci, respektive jednotlivci až od roku 1963. Jsou k dispozici nové vojenské mapy s měřítkem 1:50 000 a již nejsou černobílé (respektive

¹¹⁸ Němec, Z. (1989). Vzpomínka. *Orientační běh*, 89(1), 5.

¹¹⁹ Žemlík, J. (2000). Zdeněk Němec. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 62–63). ČSOB Praha a COH Zlín.

dvoubarevné), ale čtyřbarevné. Zkoušky prováděné na kontrolách rozhodčími se zrušily z čehož také vyplývá, že závodníci si nyní průchody kontrolami značí sami, a to formou razítkovou, kterou zaznamenají do startovního průkazu. Díky zrušení zkoušek se hlavní kritériem stává dosažený čas. Stejně tak se zrušila i povinná zátěž a byla nahrazena něčím lehčím—píšťalkou a obinadlem.¹²⁰

Dalším významným mezníkem je rok 1961, kdy se Československo stalo spolu s dalšími deseti státy zakládajícím členem International Orienteering Federation (IOF) - Mezinárodní federace orientačního běhu, v jehož předsednictvu zasedal Miroslav Hlaváček, který byl později zvolen jejím viceprezidentem. Dalšími zakládajícími členy IOF bylo Bulharsko, Dánsko, Finsko, Maďarsko, NDR, SRN, Norsko, Švédsko a Švýcarsko.¹²¹ Téhož roku bylo určeno první reprezentační družstvo, do něhož patřily ženy i muži například z Prahy, Vsetína, Bratislavy a tehdejšího Gottwaldova. Trenérem tohoto družstva byl Zdeněk Němec.

První orientační štafety u nás proběhly roku 1962. V tento rok se uskutečnilo první mistrovství Evropy v orientačních závodech v Norsku, kde nechyběla ani československá reprezentace.¹²² V důsledku účasti československé reprezentace na ME se ještě v tento rok konala první trenérská škola a školení stavitelů.¹²³ Důležité také je, že od roku 1962, kdy se pořádalo první ME, se československá reprezentace pravidelně účastnila všech šampionátů.¹²⁴

Roku 1963 se konalo první mezinárodní mistrovství ČSSR, kterého se zúčastnili například zástupci ze Švédska a Finska. Taktéž proběhl první maraton v OZ, který byl později nahrazen dlouhou tratí, a bylo možné si udělat trenérskou kvalifikaci I., II. a III. třídy. Důležitým obratem se stalo 1965 zavedení nové kategorie, a to kategorie juniorů

¹²⁰ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Víntr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 6). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹²¹ Žemlík, J. (2000). IOF a Československo (Česká republika). In R. Víntr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 22). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹²² Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Víntr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 7). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹²³ Dvořák, F., & Sýkora, B. (1980). *Orientační hry a závody, orientační běh*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 69.

¹²⁴ Koč, B. (1975). *Orientační běh*. Praha: Olympia, s. 25.

(19–21 let).¹²⁵ Také se od roku 1965 pravidelně koná Armádní mistrovství světa, na kterém má naše reprezentace pravidelnou účast.¹²⁶

K 26. lednu 1969 vznikl Český svaz orientačního běhu, jehož předsedou byl JUDr. Přemysl Najbrt a jen o 2 týdny později byla založena Československá federace orientačního běhu, která byla o rok později přejmenována na Československý svaz orientačního běhu. V čele ČSFOB stál předseda František Škrobánek. V roce 1969 také začal vycházet zpravodaj Orientační sport (později orientační běh). Tentýž rok byly poprvé pro označení na kontrolách použity kleštičky pro ražení.¹²⁷

Počet kontrol se zvýšil na 10 až 15, kontroly byly nejprve označovány lampiony, později se přistoupilo na dnes známý hranol. U kontrol byla razítka, později kleště, kterými si sám závodník označoval startovací průkaz. Hlídky byly jen dvoučlenné, z kontrol také zmizely topografické otázky a začalo se závodit bez zátěže, což závod značně zrychlilo a běhání bylo stále častější.¹²⁸

Vývoj výstroje a výzbroje v 60. letech

V 60. letech se postupně přecházelo od chůze k běhu, proto se měnilo i vybavení. Ubyla zátěž, začaly se nosit boty vhodnější k běhu a to tenisky. Jelikož v terénu klouzaly, připevňovaly se na podrážky podešve se špuntíky, podobné fotbalovým kopačkám. Do povinné výbavy bylo zařazeno také obinadlo a píšťalka pro případ úrazu.

V roce 1962 se začaly ve Zlíně (tehdejší Gottwaldově) vyrábět první Orientky (látkové boty s gumovou podrážkou se špuntíky). Postupem času se obuv zpevňovala a více přizpůsobovala běžeckým potřebám. I oblečení se přizpůsobovalo běhu, nosily se tepláky i montérky. Trenýrky se do lesa ukázaly jako velmi nepraktické, občas se k nim užívaly návleky tzv. prorážačky, které kryly nohy vpředu. Závodníci z Otrokovic mají na svědomí výrobu podkolenek s pryžovým vyztužením na holeni. Počátkem 60. let se začaly používat buzoly značek Silva, Suunto, které byly ze zahraničí.¹²⁹

¹²⁵ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 7–8). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹²⁶ International Military Sports Council. (n.d.). *Competition history*. Získáno 3. květen 2019 z <https://www.milsport.one/sports/orienteering>

¹²⁷ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 9). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹²⁸ Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 17). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹²⁹ Háněl, J. (2000). Výstroj a výzbroj v historii. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 24–27). ČSOB Praha a COH Zlín.

Vývoj map v 60. letech

V 60. letech byly zřetelné snahy o zjednodušení orientačních závodů. Začaly se používat mapy v měřítku 1:50 000 až 1:25 000. Zajímavostí bylo, že byly zapůjčovány přímo od vojáků a po skončení závodu se musely vracet. Odpovědnost za jejich návrat nesl pořadatel. Velkých změn dosáhly mapy pro OB ve 2. polovině 60. let, závodníci si začali tvořit mapy sami. První speciální mapu pro OB vytvořil Jindřich Novotný 10. dubna 1966 ve Zlíně. Ten měl mnoho následovníků. Závodníci mapy vytvářeli obkreslením map vojenských. Mapy také nebyly přesné, naopak mnohdy byly vynechány názvy míst či terénní detaily, neoddiskutovatelnou výhodou ale byla možnost po závodech o trase diskutovat a mapy používat i k tréninkům.

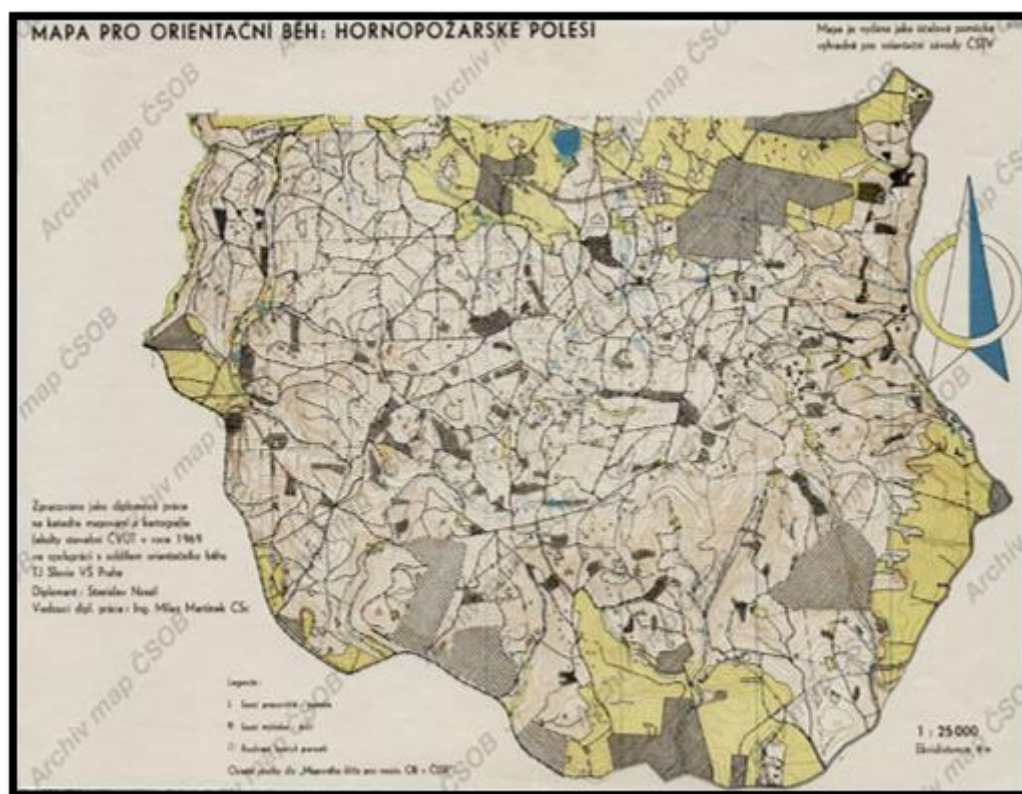
Další zlom představovala dohoda ústředí orientačního sportu s Vojenským zeměpisným ústavem. Díky ní bylo možné tisknout mapy 1:25 000 s vynecháním veškerých textů a výškových údajů. Někdy se na přání pořadatelů vynechávaly zákresy cest, průsmyků či silnic, byla v tom zřetelná snaha přizpůsobit mapy severským typům. Závodníci si mapy sami dokreslovali. Mapy se malovaly již podle doporučení IOF vycházejících ze severských vzorů, lesy byly bílé, louky a pole žluté.¹³⁰

První československá mapová komise vznikla v roce 1968. Pod její záštitou proběhlo první školení dobrovolných kartografů. V témže roce byl také definován jasný kartografický cíl: mapa s mnoha detaily klasifikovaná pro závodníka orientačního běhu a nikoliv vojáka. První mapu srovnatelnou se zahraniční úrovní vytvořil Stano Nosál ve své diplomové práci Hornopožárské polesí roku 1969.

V historii Československého OB lze narazit na tzv. zeleňavky, byly to topografické mapy, na kterých byly zelenou barvou značeny lesy nikoliv hustníky. Toto značení bylo přeneseno z vojenských map. Zástupci Československého OB se dohodli s Vojenským zeměpisným ústavem na náhradě za tajné vojenské mapy. Z těchto map bylo mezi lety 1966–1972 vytištěno asi 200 výřezů ve formátu A4, z těchto výřezů byl odstraněn veškerý text, a dokonce i cesty a silnice ve snaze připodobnit mapy skandinávským typům. Od roku 1960, kdy se začalo více běhat, se přešlo na mapy vojenské pěti barevné s měřítkem 1:50 000. Lesy byly značeny zeleně, vodstvo modře, oranžové byly silnice, vrstevnice hnědé a situace v terénu znázorněna černě. Po zeleňavkách bylo též

¹³⁰ Lenhart, Z. (2000). Mapy, mapy, mapy. In R. Vintro (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 32–33). ČSOB Praha a COH Zlín.

vytvořeno několik tzv. žluťavek, tento název je odvozen od zobrazování luk žlutou barvou. Tohoto typu map bylo však vydáno jen málo, proces brzdilo složité schvalovací řízení spadající pod ministerstvo národní obrany.¹³¹

Obrázek 6. Mapa Hornopožárské polesí. Mapa získána od Jana Žemlíka. Nosál S. (1969). *Hornopožárské polesí* [map]. (1:25 000).

¹³¹ Lenhart, Z. (2017). Historie OB. In *Podklady pro školení trenérů 3. třídy: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů* (pp. 5–6). ČSOS: Praha.

Významné úspěchy 60. let

Mezi úspěchy, které stojí za to zmínit, můžeme zařadit mezinárodní orientační závody dvoučlenných hlídek konané roku 1961 v Jizerských horách, kde se naši reprezentanti umístili na druhém místě jak v mužské, tak v ženské kategorii. Téhož roku se na čtvrtém místě umístil Alois Láznička z Gottwaldova na orientačních závodech pořádaných v Bulharsku, kde se sešli zástupci z celé Evropy, a dokonce závodníci až z Kanady.¹³²

Druhé ME konané roku 1964 ve Švýcarsku se pro československou reprezentaci jevílo velice úspěšně, protože se ženy ve štafetách umístily na čtvrtém místě, nechybělo moc k bronzové medaili. Bylo zřetelně pozorovatelné zdokonalení československých závodníků. Roku 1968 se reprezentantka ČSR Jitřenka Šefčíková umístila na sedmém místě na mistrovství Světa ve Švédsku v klasickém závodě.¹³³ Její umístění bylo několik pár let považováno za jedno z nejlepších této doby.¹³⁴

Osobnosti 60. let

Jitřenka Šefčíková–Kohotouvá

Velice významnou orientační běžkyní pro Československo byla i Jitřenka Šefčíková. Tato běžkyně je původem ze Zlína, studovala v Praze. Tam se seznámila s Tomášem Kohoutem, který byl trenérem reprezentace mužů, se kterým se později vzali. Jejím největším úspěchem bylo 7. místo z MS ve Švédsku v klasickém závodě, což v té době byl velice významný úspěch. Poté se již neúčastnila v závodech na mezinárodní úrovni, ale pouze na domácích soutěžích.¹³⁵

Alois Láznička

Alois Láznička (přezdívaný Lojza) zahájil svou sportovní kariéru ve Zlíně (Gottwaldově), avšak ne v orientačním běhu, ale ve sjezdovém lyžování. Po úrazu kotníku se však připlétl k jinému sportu a u toho zůstal až dodnes. Právě v orientačním běhu stihl nasbírat hned několik úspěchů. Například roku 1954 zvítězil na mistrovství ČSR dorostu, kdy se ještě běhalo ve tříčlenných hlídkách, společně s Jindřichem Novotným a Jaroslavem Bartoněm. O něco později roku 1959 se dostal do reprezentace,

¹³² Žemlík, J. (2000). *České kontroly*. In R. Vintř (Ed.), 50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000 (pp. 5–6). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹³³ Koč, B. (1975). *Orientační běh*. Praha: Olympia, s. 27.

¹³⁴ Bulletin, roč. 1970, č. 1, s. 3.

¹³⁵ Žemlík, J. Osobní sdělení, 29. březen 2020.

ve které vydržel po dobu deseti sezón. Vrcholem jeho kariéry je účast na vůbec prvním mistrovství světa roku 1966 ve Finsku, kde se reprezentoval jako nejstarší účastník. Po ukončení kariéry v reprezentaci se věnoval trenérské činnosti a mimo jiné také jako rozhodčí. Dodnes běhá, trénuje a pořádá závody. Účastní se pravidelně veteránských soutěží v České republice i mimo ni, jmenujme například MS roku 2011 konané v Maďarsku, odkud si přivezl světovou veteránskou medaili. Mimo to všechno, na začátku celé této cesty, se Alois Lázníčka podílel na výrobě a vývoji orientačních běžeckých bot neboli Orientky ze Svitů.¹³⁶

Obrázek 7. Jitřenka Ševčíková při orientačním běhu na MS v roce 1968. Fotografie převzatá z Bulletin, roč 1971, č. 1.

5.3 Orientační běh v Československu v 70. letech

Sedmdesátky přinesly pro orientační závody hned několik úspěchů, změn i novinek. ČSFOB byl přejmenován na Československý svaz orientačního běhu, tedy ČsSOB. A v roce 1970 měl již 4 000 členů, z toho 114 oddílů. Československo získalo bronzovou medaili na mistrovství světa ve štafetách. V tomto roce bylo oficiálně možné stát se odborným kartografem a bylo možné získat kvalifikaci jako rozhodčí. Vzniklo hned několik tréninkových středisek pro MS, a to v několika městech, např. Praha, Jičín, Gottwaldov nebo Brno. Novinkou také byly první závody konající se 3 dny. O rok později IOF zvolila jako svého viceprezidenta Miroslava Hlaváčka.¹³⁷ Novinkou pro orientační

¹³⁶ Klimpl, P. (2014). *Síň slávy Českého OB: Renata Vlachová a Alois Lázníčka*. Získáno 15. květen 2019, z <http://www.orientacnibeh.cz/novinky-sekce-ob/sin-slavy-ceskeho-ob-renata-vlachova-a-alois-laznicka>

¹³⁷ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 9). ČSOB Praha a COH Zlín.

běh byla počítačová technika, která urychlila zpracovávání výsledků a následné vytištění. Pro tehdejší dobu to bylo něco velkého. Na začátku sedmdesátých let nastala menší změna v kategoriích. Jednalo se o nové označení z M, D na H, D. Změnila se i čísla značící dolní hranici věku, a to u H a D na 11, 13, 15, 17, 19 a 21 a co se veteránské kategorie týče, byla změněna na 35, 43, 50, 56 a více.¹³⁸

Pro Československo byl významný rok 1972, neboť tohoto roku IOF svěřila ČSSR pořádání 4. mistrovství světa, které se konalo ve Starých Splavech.¹³⁹ Tehdejší prezident Československé socialistické republiky Ludvík Svoboda převzal záštitu nad tímto čtvrtým mistrovstvím světa v orientačním běhu.¹⁴⁰ Pro Československo pořádání tak významného šampionátu bylo velice důležité, což se odrazilo na důslednosti příprav, takže IOF byla s organizací velice spokojena.

Obrázek 8. Titulní strana programu k MS 1972. Archiv ČSOS, Programy a výsledky mistrovství světa v OB, Program IV. MS v orientačním běhu.

Roku 1973 orientační běh ožívá i mezi veřejností díky pomoci různých městských a okresních deníků. V lesích nacházejících se blízko měst se vyskytují kontroly a běžná populace jeví o tento sport zájem, čehož je samozřejmě ihned využito a vznikají tak náborové závody, díky kterým někteří dnešní reprezentanti odstartovali svou kariéru v orientačním běhu. O rok později, tj. rok 1974 vznikají v několika městech (Gottwaldov,

¹³⁸ Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 5). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹³⁹ Koč, B. (1975). *Orientační běh*. Praha: Olympia, s. 23.

¹⁴⁰ *Program IV. MS v orientačním běhu*. (1972). Ústí nad Labem: Organizační výbor mistrovství světa v orientačním běhu 1972, nestránkováno.

Brno, Hradec Králové atd.) tréninková střediska pro mládež z původních tréninkových středisek pro MS. Na mistrovství světa ve Švédsku získává ČSSR bronzovou medaili ve štafetách kategorie žen.¹⁴¹ Od poloviny 70. let nastaly změny ve struktuře soutěží. Ta se konečně ustálila a systém soutěží se skládal z „C“, to byly okresní soutěže, dále „B“, ty patřily národním soutěžím, ve kterých soupeřily Čechy, Morava a Slovensko, a v poslední řadě „A“ závody, ty jsou celostátní.¹⁴² Roku 1977 redaktor Břetislav Koč vydává oficiální časopis orientačního běhu. O rok později je vysílaný první film o OB s názvem S mapou a buzolou.¹⁴³

Vývoj výstroje a výzbroje v 70. letech

V 70. letech přišla na trh šustákovina. Tento materiál měl původně vnitřní vrstvu, která byla neprodyšná a izolovala, tato vnitřní vrstva však později vymizela. Většina těchto dresů vznikla na šicích strojích maminek a manželek orientačních běžců, takže v podstatě šlo o takovou domácí výrobu. Co se kalhot týče, používaly se většinou ty pod kolena anebo dlouhé. Nově se také setkáváme s trenýrkami, které měly nohavice jen v přední části holeně a sloužily tak k její ochraně, tudíž zezadu byla lýtka nahá.

Obrázek 9. Původní kalhoty s holými lýtky. Fotografie převzata z knihy R. Vintr (Ed)., *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁴¹ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed)., *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 9–10). ČSOB Praha a COH Zlín.

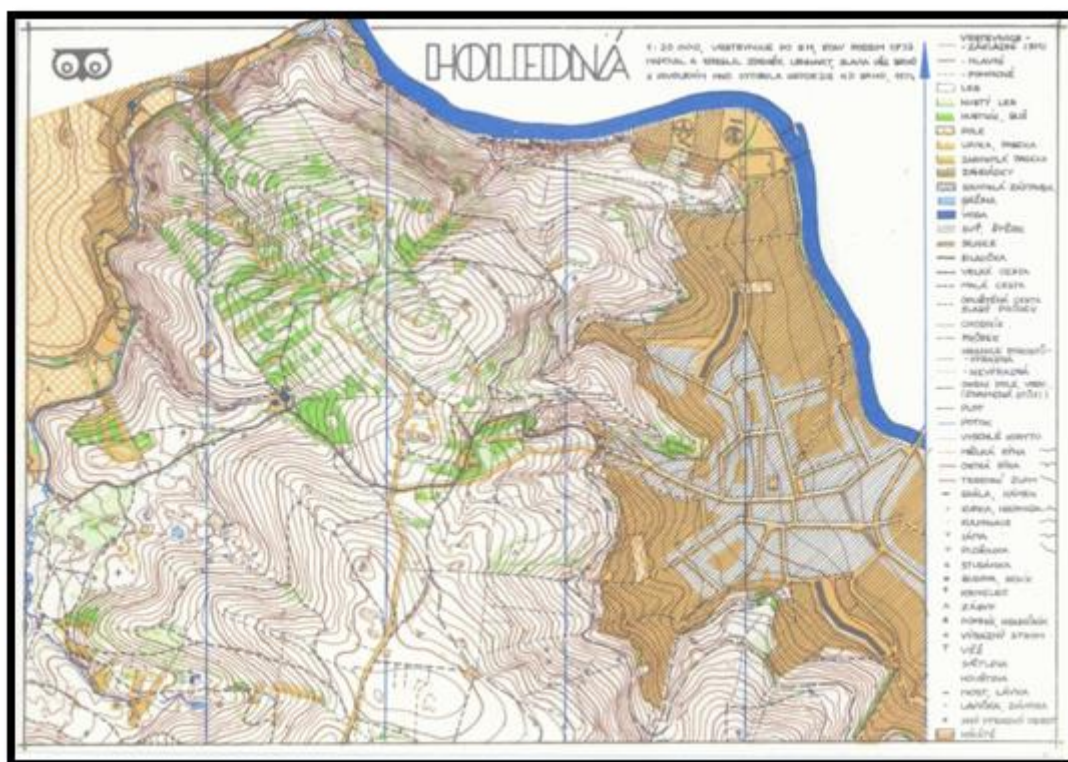
¹⁴² Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed)., *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 19). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁴³ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed)., *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 10). ČSOB Praha a COH Zlín.

Postupem času se začal objevovat nový materiál a to dederon. V těchto letech se otevřely dveře pro buzoly řady Sport z NDR. Tato řada měla několik typů a buzoly sloužily již i pro nejnáročnější závody. Byla to klasická buzola s lupou a střelkou, jen tyto buzoly byly propracovanější v tom, že doba ustalování byla výrazně kratší. V 70. letech se obouvaly boty značky Azimut, které vyráběl Svit Gottwaldov.¹⁴⁴

Vývoj map v 70. letech

Vývoj map začátkem sedmdesátých let má na svědomí Zdeněk Lenhart, který roku 1970 v amatérských podmínkách vytvořil mapu Holedná, což byla první mapa, která byla systematicky mapovaná po celé ploše. V této době se používala měřítko 1:10 000, ale jejich kresba a tisk zdaleka ještě nebyly dokonalé. Téhož roku byla používána i jiná měřítko, ale převládalo měřítko 1:20 000. V mapách se konečně objevují zelené hustníky. Mapy z roku 1971 se hodně blíží nárokům na mapy pro OB dnešní doby. Později v sedmdesátých letech se objevuje měřítko 1:15 000.¹⁴⁵

Obrázek 10. První mapa (Holedná) mapována po celé ploše. Mapa převzata z internetové stránky, které vytváří Zdeněk Lenhart. Získáno z <http://lenhart.wz.cz/#002>. Lenhart, Z. (1974). Holedná [map]. (1:20 000).

¹⁴⁴ Háněl, J. (2000). Výstroj a výzbroj v historii. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 24–26). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁴⁵ Lenhart, Z. (2000). Vývoj v Československu, a posléze v ČR. Získáno 17. květen 2019, z <http://tvorbamap.shocart.cz/>

Významné úspěchy 70. let

Na MS roku 1970 v NDR získala reprezentace mužů ve štafetách bronzovou medaili. Tato štafeta byla složená ze Zdeňka Lenharta, Bohuslava Beránka, Jaroslava Jaška a Svatoslava Galíka.¹⁴⁶ Bronzovou medaili si vysloužili s časem 4:07:20 (vítězní čas švédské reprezentace byl 3:52:00)¹⁴⁷ O dva roky později na MS roku 1972, jehož dějištěm byla právě Československá republika, přesněji Staré Splavy poblíž Máchova jezera, získala československá reprezentace v ženských štafetách druhou bronzovou medaili. Tato ženská štafeta se skládala z Anny Handzlové, Renáty Vlachové a Naděždi Mertové. Za úspěšný výsledek lze považovat i páté místo pro Petra Uhra a osmé místo pro Zdeňka Lenharta v závodě jednotlivců.¹⁴⁸

Osobnosti 70. let

Zdeněk Lenhart

Za zmínění stojí Zdeněk Lenhart přezdívaný Méd'a, který je velice důležitou osobností pro orientační běh. Kromě toho, že mezi lety 1969 a 1981 byl československým reprezentantem v orientačním běhu (začal s ním vlastně již roku 1961), tak je také od roku 1969 mapařem a na svém kontě má více než 250 map pro orientační běh, a to nejen v České republice. Na svědomí má i několik publikací týkajících se orientačního běhu.¹⁴⁹ V době své reprezentace stihl nasbírat několik medailí, mezi ty nejdůležitější řadíme bronzovou medaili z MS ve štafetách z roku 1970, která i mimo jiné byla první medailí pro Československo v orientačním běhu, a také bronzovou medaili z MS ve štafetách z roku 1979. Celkový počet medailí z mistrovství je osm zlatých, dvě stříbrné a tři bronzové. V roce 2015 byl zařazen do Síně slávy, kde je k roku 2019 již celkem 15 osobností.¹⁵⁰

Renata Vlachová

Další bývalá československá reprezentantka, která stojí za zmínění, je Renata Vlachová. Kromě orientačního běhu se věnovala také lyžařskému orientačnímu běhu a běhu na lyžích. Narodila se v Ostravě, kde později pracovala jako učitelka. Mezi

¹⁴⁶ Bulletin, roč. 1971, č. 2, nestránkováno.

¹⁴⁷ Archiv ČSOS, Programy a výsledky mistrovství světa v OB, Program IV. Mistrovství světa v orientačním běhu—Stručný přehled výsledků při dosavadních mistrovstvích Evropy a světa v OB.

¹⁴⁸ Archiv ČSOS, Programy a výsledky mistrovství světa v OB, Výsledková listina z roku 1972.

¹⁴⁹ Lenhart, Z. (2000). *Vývoj v Československu, a posléze v ČR*. Získáno 17. květen 2019, z <http://tvorbamap.shocart.cz/>

¹⁵⁰ Zřídka veselý, L. (2015). *Zdeněk Lenhart v síni slávy českého OB*. Získáno 15. květen 2019, z <http://www.orientacnisporty.cz/o-csos/csos-informuje/zdenek-lenhart-v-sini-slavy-ceskeho-ob>

nejvýznamnější medaile, které má na svém kontě, je bronzová medaile z MS roku 1972 ve štafetách, dále bronzová medaile z MS roku 1974 také ve štafetách a jako poslední je bronzová medaile z MS roku 1977–tentokrát jde o medaili ve štafetách v LOB. I tato bývalá orientační běžkyně je zařazena od roku 2014 do Síně slávy orientačních sportů.¹⁵¹

Jan Žemlík

Jana Žemlíka jsme vybrali záměrně, neboť s námi aktivně spolupracoval při psaní této bakalářské práce a, jak o něm řekl Jiří Šubrt z ČSOS, ví úplně všechno. Dodnes se zabývá historií orientačního běhu. Po vojně se Jan Žemlík přidal ke Gottwaldovskému oddílu a stal se členem výboru, kde se staral o propagaci. K historii se dostal přes Zdeňka Němce, se kterým se seznámil na závodech. Zdeněk Němec měl k dispozici nespočet materiálu k historii OB od map až po fotky a všechny tyto materiály poskytl. Tak začal Jan Žemlík všechny poskytnuté materiály třídit, popisovat a ukládat. Výsledkem toho byla první publikace o historii OB–25 let orientačního běhu roku 1975. Následovala i první amatérská výstava a později přišla i spolupráce s gottwaldovským muzeem. Následně vzniklo Centrum historie orientačního běhu, což byla jediná organizace na světě zabývající se historií OB nejen v České republice (ČSR), ale i celosvětově.¹⁵²

Obrázek 11. Jan Žemlík na veteránské MS roku 2005. Fotografie převzata z <https://o-news.cz/jan-zemlik-75/>

¹⁵¹ Klimpl, P. (2014). *Síň slávy Českého OB: Renata Vlachová a Alois Lázníčka*. Získáno 15. květen 2019, z <http://www.orientacnibeh.cz/novinky-sekce-ob/sin-slavy-ceskeho-ob-renata-vlachova-a-alois-laznicka>

¹⁵² Žemlík, J. (2020). *Kniha 70 let OB V Česku: Jan Žemlík*. Získáno dne 11. března 2020, z <https://o-news.cz/kniha-70-let-ob-v-cesku-jan-zemlik/>

Kromě historie samozřejmě dělal orientační běh a přes zimu běžkoval. V jeho stopách ho následovali i jeho synové. Jeden z nich býval dokonce i reprezentantem, ale nyní se věnuje mapařině, přesněji digitálně, na svědomí má i velice známý portál Mapy.cz. A druhý syn, ten také vytváří mapy.¹⁵³

5.4 Orientační běh v Československu v 80. letech

Osmdesátá léta představují oslavy 30. výročí orientačního běhu v Československu. Tyto oslavy se odehrály během orientačních závodů v Turnově, které trvaly celých pět dní. Při této příležitosti vyšla publikace 30 let OB, stejně tak i stejnojmenný film.

Roku 1982 hostilo Československo v Praze Akademické mistrovství světa v orientačním běhu. Toto mistrovství se pořádá od roku 1978. Československo si i zde zařídilo úspěch jak sportovní, tak i organizační. Co se sportovního úspěchu týče, Zdeněk Zuzánek si odnesl bronz z jednotlivců, a ze štafet žen si družstvo ve složení Keclíková, Uhrová, Hlaváčová a Janotová odneslo zlatou medaili. O rok později se reprezentace vydala do Maďarska na mistrovství světa. Výprava si domů přivezla dvě stříbrné medaile ze štafet a jedno šesté místo z klasiky. Roku 1984 byl úspěšný pro českého mapaře Zdeňka Lenharta, neboť byly jeho služby jakožto mapaře využity i v zahraničí, přesněji ve Švédsku, pro orientačního běžce PeO Bengtssona.¹⁵⁴

V polovině 80. let přichází na scénu osobní počítač, který byl používán již přímo na závodech. Organizátoři tak byli schopni zpracovat přihlášky, vytisknout startovní listiny a rozlosovat startovní časy a následně i vytisknout výsledky. Tisknutí výsledků byl ale příliš zdoluhavý proces, neboť v této době tiskárny netiskly tou nejlepší rychlostí, proto se tehdy výsledky stále vypisovaly ručně.¹⁵⁵

Mistrovství světa roku 1987 konané ve Francii přineslo první medaili pro republiku v individuálním závodě. Tu převzala orientační běžkyně Jana Galíková. Československo roku 1988 hostilo i jeden ze závodů Světového poháru. Konal se na Silické planině. I tento rok již několikrát zmíněná Jana Galíková zabojovala a umístila se

¹⁵³ Žemlík, J. (2018). *Jan Žemlík–75*. Získáno dne 11. března 2020, z <https://o-news.cz/jan-zemlik-75/>

¹⁵⁴ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 11–12). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁵⁵ Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 20). ČSOB Praha a COH Zlín.

po třech vítězství ve třech závodech celkově na třetím místě.¹⁵⁶ Světový pohár se oficiálně pořádá právě od roku 1988, ale první zkouška proběhla již v roce 1984, kdy se i tentokrát jeden z těchto závodů konal v Československu. Dva roky na to, tedy roku 1986, se konal již podle nových pravidel IOF (i zde bylo Československou hostující zemí), a protože se série těchto závodů osvědčila, o dva roky později se proto začal Světový pohár konat oficiálně. Roku 1988 se také vyzkoušela nová disciplína, kterou byl OB na krátké trati.¹⁵⁷ Jana Galíková zazářila i roku 1989, kdy získala ve Švédsku na MS dvě stříbrné medaile, a to v klasice a štafetách. Její úspěch byl dlouhou dobu považován za nejlepší.¹⁵⁸

Vývoj výstroje a výzbroje v 80. letech

Orientky pomalu nahradily boty značky Horizont, které vyvinula firma Botas Skuteč. Tyto boty byly mnohem kvalitnější, pevnější a podrážka se špunty byla silnější. Dresy v 80. letech nezaznamenaly přílišné změny a na trhu stále převládaly dresy z dederonu. Ty měly ale značné nevýhody, mezi které se například řadilo to, že materiál byl sice dobře prodyšný, ale za to vůbec nezahřál.

Firma sídlící v Hradci Králové s názvem Vegasport přišla na trh s novými profesionálními prorážecími. Ty se následně staly velice oblíbené mezi orientačními běžci v Československu. Tato firma tak uvedla na trh vůbec úplně první prorážecí vyrobené přímo u nás. Měly vyztuženou část v oblasti bérce.¹⁵⁹

Vývoj map v 80. letech

Osmdesátá léta nezaznamenala v mapách příliš velké změny. Občas se objevily miniaturní mapky zvané dlaňovky. Setkáváme se také s kombinovanou mapou od Pavla Dudíka, na které je obec s okolím v měřítku 1:10 000, dále venkovní školní prostor v měřítku 1:2 000 a ještě tělocvična v měřítku 1:200. Mapaři se v těchto letech živí svou prací v zahraničí. Naši mapaři se se svými výtvary dostávají například do Norska,

¹⁵⁶ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 12). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁵⁷ Krch, J. (1989). IOF a světový pohár. *Orientační běh*, 89(1), 22.

¹⁵⁸ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 12). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁵⁹ Háněl, J. (2000). Výstroj a výzbroj v historii. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 25–26). ČSOB Praha a COH Zlín.

Polska, Švédsko, Švýcarsko a všude jinde po Evropě. Dvojice mapařů Grosman a Peterka zapracovali na mapě dokonce až z Filipín.¹⁶⁰

Významné úspěchy 80. let

Mezi úspěchy v 80. letech řadíme Akademické mistrovství světa konané mimo jiné v Praze roku 1982, kde se českoslovenští sportovci zasloužili o bronzovou a zlatou medaili. Bronzovou si vysloužil Zdeněk Zuzánek a zlatou si vysloužily ženy ve štafetách. Z MS roku 1983 v Maďarsku si naši reprezentanti přivezli dvě stříbrné medaile ze štafet. Na MS ve Francii 1987 se Jana Galíková umístila na třetím místě v individuálním závodě. O rok později se Jana Galíková umístila na celkovém třetím místě ve Světovém poháru. Ani roku 1989 nezhálela a ta samá československá reprezentantka přivezla domů dvě stříbrné medaile z MS ve Švédsku v klasice a štafetách.¹⁶¹

Osobnosti 80. let

Jana Galíková–Hlaváčová

Tato orientační běžkyně původem z Brna (rozená Hlaváčová) byla od mala vedena ke sportu rodiči. V Brně se také seznámila s Tomášem Galíkem, kterého si později vzala. I on trochu běhal orientační běhy. Jana své kvality předváděla už v dorostu a brzy se dostala do reprezentace, ve které byla od roku 1981 až do roku 1991. V této době byla nejlepší orientační běžkyně Československa. Na kontě má zlato ze štafet z Akademického mistrovství světa konané v Jetřichovicích. Poté na MS v roce 1987 ve Francii získala první individuální bronzovou medaili, v roce 1989 na MS ve Švédsku stříbro v jednotlivcích i ve štafetách. V roce 1991 na MS konaném u nás v Mariánských lázních získala bronzovou medaili v klasice.¹⁶² V roce 2000 byla na vzpomínkové akci k 50. letům orientačního běhu vyhlášena jako nejlepší závodník dosavadní historie.¹⁶³

Zdeněk Zuzánek

Zdeněk Zuzánek přezívaný Ďund'a začal běhat ve 13 letech v roce 1973. Oslovil ho jeho tělocvikář a Zdeněk tak začal závodit díky pionýrským závodům. Zpočátku měl problémy s mapami, ale to se díky mapování později zlepšilo. První medaili na

¹⁶⁰ Lenhart, Z. (2000). Vývoj v Československu, a posléze v ČR. Získáno 17. květen 2019, z <http://tvorbamap.shocart.cz/>

¹⁶¹ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 11–12). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁶² Žemlík, J. Osobní sdělení, 29. březen 2020.

¹⁶³ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

mistrovství ČSSR získal v roce 1977, a to stříbrnou. O dva roky později v roce 1979 získal svůj první mistrovský titul v kategorii juniorů na dlouhé trati. Kromě klasického orientačního běhu dělal i orientační běh lyžařský, ve kterém získal v kategorii dospělých dva mistrovské tituly v roce 1986 a 1990. Jeho největší úspěch přišel v roce 1982 na Akademickém mistrovství světa. Tam se umístil na třetím místě a získal tak bronzovou medaili. Tím se zapsal do naší historie, neboť se stal prvním orientačním běžcem, který vybojoval medaili v individuální disciplíně. Zdeněk Zuzánek kromě své běžecké kariéry působil také jako trenér reprezentace lyžařského orientačního běhu a asistoval i s trénováním reprezentace v pěším orientačním běhu. Několik úspěchů posbíral i jako veterán, v roce 1998 a 2010 vyhrál MS veteránů a dvakrát si dovezl stříbro. Dodnes běhá, je předsedou klubu TJ Tatran Jablonec, předsedá komisi reprezentace a působí i jako člen vedení sekce OB.¹⁶⁴

5.5 Orientační běh na sklonku Československa a počátku ČR–90. léta

V roce 1990 dosavadní československé orgány ukončily činnost a přejmenovali se na Českou a Slovenskou asociaci orientačního běhu. Předsedou se stal Ing. Jiří Ticháček. Tento rok proběhly také oslavy 40. výročí orientačního běhu, do kterých mimo jiné byl zařazen i historický orientační běh, kde si závodníci připomněli, podle jakých map se běhalo v letech 1967, 1974 a 1990, takže mohli porovnat progres ve vývoji map pro OB. Kromě toho tento závod proběhl na stejném místě, jako první závod v roce 1950 v Chříbech na Bunči.¹⁶⁵

V následujícím roce 1991 proběhlo mistrovství světa v Mariánských lázních, které hostilo Československo. Poprvé byl zařazen jako závodní disciplína také krátká trať. Zavedení krátké tratě mělo dát šanci startovat většině závodníků na MS alespoň v nějaké disciplíně a zároveň zdramatizovat a umožnit divákům prožít souboje běžců.¹⁶⁶ Krátká trať se poprvé běžela na dostihovém závodisti v Karlových Varech, ve které dosáhli českoslovenští sportovci dvou zlatých medailí. Tyto závody běžely i v přímém přenosu Čs. televize. Ve stejném roce proběhlo i ME dorostu, taktéž v Československu, přesněji

¹⁶⁴ Pícek, J. (2018). *Zdeněk Zuzánek vstoupil do Síně slávy*. Získáno 20. květen 2019, z <http://www.orientacnisporty.cz/o-csos/csos-informuje/zdenek-zuzanek-vstoupil-do-sine-slavy>

¹⁶⁵ Žemlík, J. (2000). *České kontroly*. In R. Víntr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 13). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁶⁶ *World orienteering championship Mariánské Lázně*. (1991). Mariánské Lázně, s. 7.

v Budišově nad Budišovkou. V prosinci roku 1992 se rozpadla Česká a Slovenská asociace na dva samostatné národní svazy.¹⁶⁷

V roce 1993 získali junioři na světovém mistrovství zlato na krátké trati a bronz v klasice. Mistrovství Evropy dorostu dopadlo ještě lépe. Reprezentanti vyhráli hned několik zlatých medailí.¹⁶⁸ O rok později hostila Česká republika finále Světového poháru, které se konalo v okolí Prachovských skal, neboť pískovcový terén byl požadavkem, který vznesla řídící skupina WC. Další, tentokrát světovou, premiérou byl parkový orientační běh uskutečněný v Praze kolem Petřína v roce 1995, jehož pořadatelé ukázali světu, že orientační běh lze běhat i ve městech. Téhož roku se junioři postarali o dalších pět medailí, které si přivezli z juniorského mistrovství světa v Dánsku.¹⁶⁹

Později v těchto letech se do České republiky dostává nový systém ražení. Nejprve tzv. norský systém Rengly, který byl později znám pod názvem Emit. Ten se poprvé v České republice objevil v roce 1996. O tři roky později v roce 1999 se v Česku objevuje nový systém ražení, tzv. SPORTident, který má na svědomí německá firma nesoucí stejnojmenný název. Tento systém se dál vyvíjel a je u nás používán dodnes.¹⁷⁰

Vývoj výstroje a výzbroje v 90. letech

Co se dresů týče, u nás byly stále vyráběny z dederonu. Dostupná byla i značka SILVA ze zahraničí. Orientační běžci si mohli vybírat ze široké škály barev velice vkusné dresy, ovšem už tenkrát cena odpovídala kvalitě. Firma HSH poslala na trh dresy z odolného materiálu–Maceba. Ty si oblíbili běžci coby veteráni, za to pro mladé běžce působil příliš těžce. Na trh také vstupují nové značkové prorážečky ze zahraničí. Jednalo se přesněji o značky Silva nebo Olway.¹⁷¹

Devadesátá léta přinesla velký technický pokrok v systému ražení, neboť na řadu přišel systém elektronického ražení. První systém byl vytvořen v Norsku a jmenoval se RENGLY, který byl později znám jako EMIT. Jde o elektronickou průkazku, kterou

¹⁶⁷ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 13). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁶⁸ Ročenka 1993. (1993). Praha: Český svaz orientačního běhu, nestránkováno.

¹⁶⁹ Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 13–14). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁷⁰ Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 22). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁷¹ Háněl, J. (2000). Výstroj a výzbroj v historii. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 26). ČSOB Praha a COH Zlín.

závodník drží po celou dobu závodu v ruce. Tu pak závodník vloží na kontrole do stojanu s lampionem a tím se zaznamená do průkazu průchod kontrolou. Průchod je zaznamenán včetně meči času. V České republice byl tento systém poprvé použit v roce 1996.¹⁷² Výhodné bylo především to, že závodník byl schopen po závodě provést podrobnou analýzu svého výkonu. Jeho značnou nevýhodou však bylo, že nesignalizoval ořazení kontroly, tudíž si závodník nikdy nemohl být jist, zda orazil správně.¹⁷³ O tři roky později se u nás objevuje další systém, který se používá dodnes. Tento systém zatím používali jen elitní běžci. Jmenuje se SPORTident. Jde o čip, který má závodník připevněn na prstě ruky. Ten při průchodu kontrolou přiloží do krabičky nacházející se u stojanu s lampionem. Krabička vydá zvukový signál a zabliká a tím je průchod kontrolou zaznamenán.¹⁷⁴

Obrázek 12. Reklama na boty značky Olway a Silva. Reklama pochází z časopisu Orientační běh (1998/1).

Vývoj map v 90. letech

Techniky tvorby map se také s dobou vyvíjely, i když velmi pomalu, zpočátku se malovalo pastelkami přímo do topografických map, k měření se používalo krokování a buzola. Tato technika československým mapářům sloužila až do 90. let, kdy se postupně začalo přecházet k laserovému měření dálky a barometrickému měření výšek. Jak se zlepšoval signál GPS, začala se tato metoda také používat, průkopníkem u nás byl Tomáš

¹⁷² Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 22). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁷³ Novotný, M. (1998). EMIT (dříve Rengly) a jeho spolehlivost. *Orientační běh*, 2., 46.

¹⁷⁴ Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 22). ČSOB Praha a COH Zlín.

Novák v roce 1999 s mapou Volská říše.¹⁷⁵ V této době, zhruba od roku 1992, také přibývaly mapy kreslené počítačem. V roce 1997 jsou téměř všechny mapy kreslené počítačem v programu OCAD. OCAD je jediný program používaný pro kresbu map v OB. V dnešní době se používá i na kresbu ostatních map.¹⁷⁶

Významné úspěchy 90. let

Za zmínku jistě stojí úspěchy z MS roku 1991 konané v Mariánských lázních, když se českoslovenští reprezentanti hned několikrát umístili. Reprezentanti získali dvě zlaté medaile v nově zavedené disciplíně, která byla poprvé zařazena do programu, a tím byla krátká trať. O zlatou medaili v kategorii žen se zasloužila Jana Cieslarová a v kategorii mužů Petr Kozák. V nové disciplíně krátká trať se dále umístila Ada Kuchařová na druhém místě. A ani tentokrát Jana Galíková nezklamala a získala bronzovou medaili v klasice.¹⁷⁷

I junioři si vedli dost úspěšně na MS konaném v roce 1993 v Itálii. Přivezli jednu zlatou medaili, kterou získal Václav Zakouřil ml. na krátké trati, a o bronzovou medaili se postarala Hanka Doležalová v klasice. V tento rok se poprvé oficiálně hodnotilo i celkové pořadí států, Česká republika se tak umístila na celkovém 4. místě. Následně na Poháru Evropy dorostu, který se konal v České republice v Balkové, se reprezentanti umístili na prvním místě hned několikrát. V jednotlivcích tři zlaté, ve štafetách čtyři zlaté. Dále obdrželi sedm stříbrných medailí a tři bronzové. Česká republika se tak celkově umístila na prvním místě.¹⁷⁸

Roku 1994 se zadařilo reprezentantům na Akademickém mistrovství světa ve Švýcarsku. Na klasické trati vyhrál Tomáš Prokeš. K této zlaté medaili získali reprezentanti další tři medaile. V ten samý rok na Poháru Evropy dorostenců ve Švýcarsku v závodě jednotlivců zabojoval Radek Milán a závod vyhrál. Následně přibyla medaile stříbrná a další čtyři medaile ve štafetách.¹⁷⁹

V roce 1995 junioři přivezli ze světového šampionátu z Dánska celkově pět medailí, z toho jednu zlatou ze štafet. Na MS v Německu získala ženská reprezentace ve štafetách bronzovou medaili.¹⁸⁰ O rok později na akademickém mistrovství světa

¹⁷⁵ Lenhart, Z. (2000). Mapy, mapy, mapy. In R. Ventr (Ed)., *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 35). ČSOB Praha a COH Zlín.

¹⁷⁶ Lenhart, Z. (2000). *OCAD*. Získáno dne 22. květen 2019, z <http://tvorbamap.shocart.cz/>

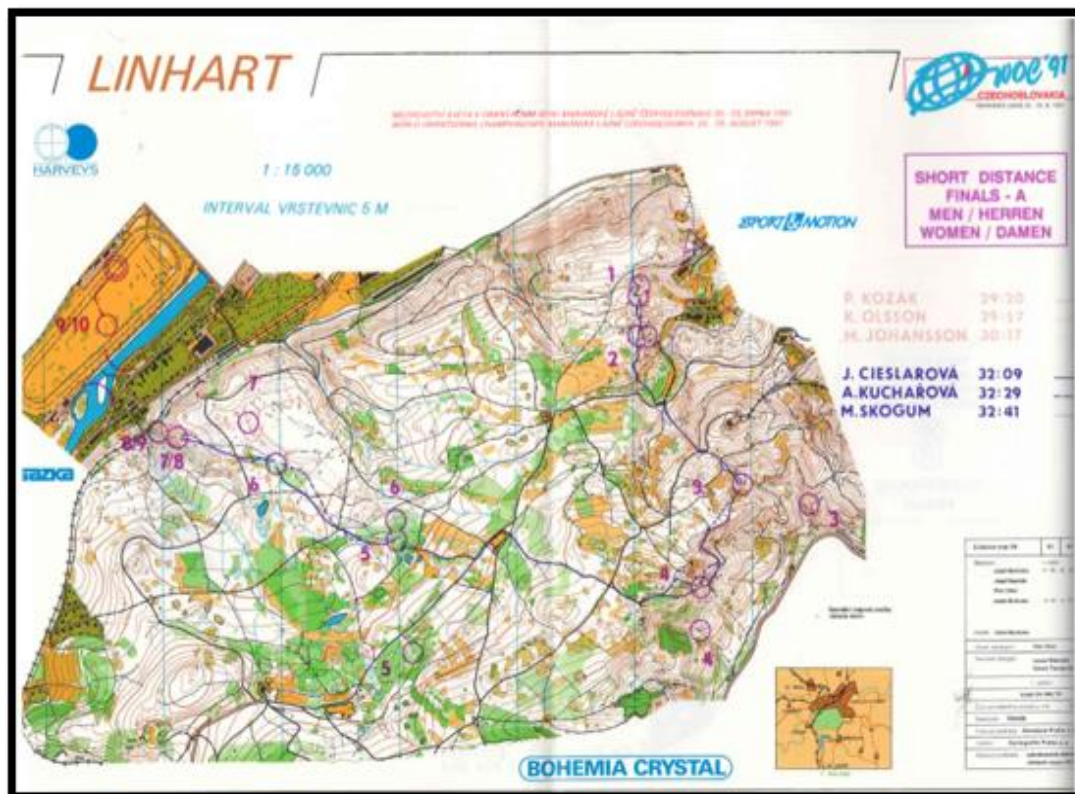
¹⁷⁷ Archiv ČSOS, Programy a výsledky mistrovství světa v OB, Výsledková listina z roku 1991.

¹⁷⁸ *Ročenka 1993*. (1993). Praha: Český svaz orientačního běhu, nestránkováno.

¹⁷⁹ *Ročenka 1994*. (1994). Praha: Český svaz orientačního běhu, nestránkováno.

¹⁸⁰ *Ročenka 1995*. (1995). Praha: Český svaz orientačního běhu, s. 3.

v Maďarsku si velmi dobře vedla Jana Cieslarova, která obdržela tři zlaté medaile.¹⁸¹ Rok 1998 byl pro české závodníky velice úspěšným. Reprezentanti zazářili ve Světovém poháru a celkem 4x vyhráli zlato, z toho dvakrát Jana Cieslarová, jednou Rudolf Ropek a poslední zlatá medaile patřila mužským štafetám.¹⁸²

Obrázek 13. Mapa z krátké trati žen a mužů na MS 1991. Archiv ČSOS, mapy z mistrovství světa v OB, mapa finále v krátké trati žen. Uher, P. (1991). WOC 91, short distance, finals–A, men/women. [map]. (1:15 000).

Osobnosti 90. let

Jana Cieslarova–Bruková

Jana Cieslarová–Bruková se k orientačnímu běhu dostala v páté třídě základní školy. Tehdy se uskutečnil nábor do oddílu. Přihlásila se zhruba polovina třídy, ale jediná Jana setrvala a zůstala věrná orientačnímu běhu. Kromě úspěchů v pěším OB přicházely i úspěchy v LOB. První mezinárodní úspěch získala v roce 1988 na MS juniorů v Belgii. Tam Jana získala stříbrnou medaili v klasice. Na MS juniorů o rok později přispěla svým výkonem k vítězství ve štafetách. Při MS ve Švédsku (kvalifikována v juniorském věku) v roce 1989 opět pomohla k medaili ve štafetě, tentokrát stříbrné. Nutno podotknout, že získat v juniorském věku stříbrnou medaili na MS dospělých, je významný úspěch.

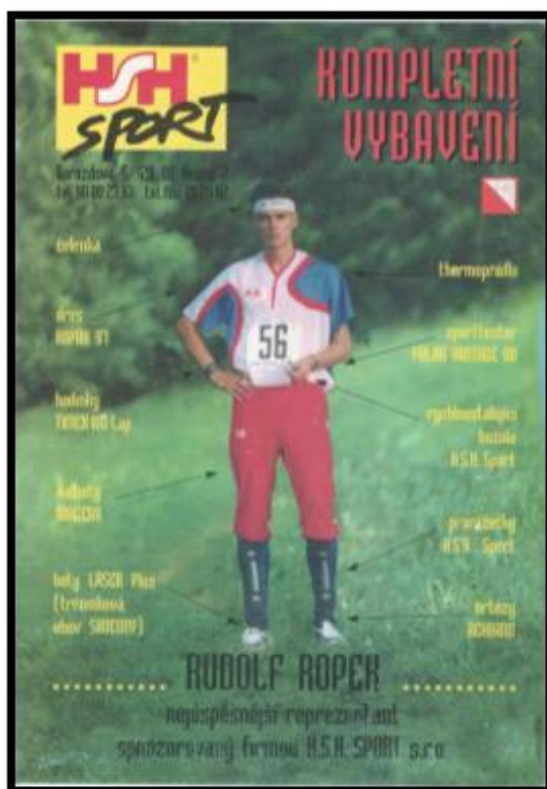
¹⁸¹ Ročenka 1996. (1996). Praha: Český svaz orientačního běhu, s. 10.

¹⁸² Ročenka 1998. (1998). Praha: Český svaz orientačního běhu, s. 3.

Největší úspěch přišel na domácí půdě na MS v Mariánských Lázních v roce 1991, kde Jana získala nejcennější zlatou medaili ve sprintu. Kromě toho přispěla k výslednému třetímu místu ve štafetách. O rok později přišlo skvělé umístění v celkovém pořadí SP, Jana se umístila na druhém místě. Poté se delší dobu potýkala se zraněním kotníku, které si způsobila při pádu ze srázu během závodu. Bylo těžké se dostat zpět do kondice a po úrazu ji zůstala omezená hybnost v kotníku. Přesto se stala trojnásobnou akademickou mistryní světa v roce 1996. Dnes má tři děti, které také běhají orientační běh.¹⁸³ Svou závodní kariéru ukončila v roce 2000.¹⁸⁴

Rudolf Ropek

Rudolf Ropek se narodil v roce 1970 v Rychnově nad Kněžnou a k orientačnímu běhu se dostal již v druhé třídě základní školy. Úspěchů od té doby získal mnoho. Z MS si přivezl celkem dvě medailové umístění. V roce 2001 ve Finsku získal bronzové medaile ve čtyřčlenné štafeti. V roce 2003 přišel největší individuální úspěch. Bylo to na MS ve Švýcarsku, kde získal stříbrnou medaili ve sprintu. Na ME v roce 2000 na Ukrajině

Obrázek 14. Rudolf Ropek. Zadní strana časopisu *Orientační běh* 1997/2. Obrázek je reklamou na tehdejší výstroj a výstroj.

¹⁸³ Bruková–Cieslarová, J. (2017). *Sloupek reprezentanta: Jana Bruková–Cieslarová*. Získáno 2. květen 2020, z <https://o-news.cz/sloupek-representanta-jana-brukova-cieslarova/>

¹⁸⁴ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

přispěl svým výkonem k zisku stříbrné medaile ve štafetách. Úspěšný byl i na jednotlivých závodech Světového poháru, kde se dvakrát umístil na prvním místě a jednou na třetím. Nejvíce se mu však dařilo v PWT. V roce 1996 se umístil na celkovém druhém místě a následující tři roky v PWT dominoval.

Předtím, než se Rudolf Ropek začal věnovat OB, hrál hokej. Ke svým tréninkům přidával i jízdu na horském kole se kterým se tak účastnil závodů v MTBO, v roce 1995 patřil dokonce mezi nejlepší české závodníky. Kromě toho hrával závodně volejbal a rekreačně tenis. Po skončení kariéry se vrátil k hokeji, posiluje a rád plave. Největším koníčkem je fotografování. V roce 2008 přišel s projektem Wander Book, která má podpořit oblíbenost turistiky a motivovat k cestování.¹⁸⁵

5.6 Orientační běh v ČR po roce 2000

Rok 2000 je pro Českou republiku a orientační běh dost klíčový, neboť se s již zmíněným SPORTidentem můžeme setkat na většině českých závodech. Jeho popularita velice stoupla.¹⁸⁶ Orientační běh tak zároveň slaví 50. let od vzniku v Československu. Jana Galíková-Hlaváčová vyhrála anketu o nejlepšího závodníka dosavadní historie. Hned za ní se umístila Jana Cieslarová–Bruková, která zároveň tímto rokem ukončila závodní kariéru.

V roce 2001 byla na MS ve Finsku poprvé představena disciplína sprint (ta se však objevila už na ME v roce 2000). Současně také na tomto MS běžela část běžců vůbec poprvé s GPS umístěné ve vestě. Finové také svou organizací neklamali a poprvé byl promítán závod z lesa na velkoplošné obrazovce pro diváky. Současně česká reprezentace mužů přivezla bronzovou medaili ze štafet. Od tohoto roku se mistrovství světa nově koná každoročně.¹⁸⁷

V roce 2004 se Akademické mistrovství světa konalo v České republice v Plzni a jejím okolí. Českým reprezentantům domácí půda velice svědčila, jelikož získali celkem třináct medailí, z toho pět zlatých. Česká republika tak skončila bravurně po stránce organizační i závodní. Nejúspěšnějšími závodníky se stali Marta Štěrbová, která vybojovala jednu zlatou a jednu stříbrnou medaili a Michal Smola, který vybojoval

¹⁸⁵ Ropek, R. Osobní sdělení, 1. květen 2020.

¹⁸⁶ Černohorský, L., & Zdráhal, R. (2000). SPORTident–pro a proti. *Orientační běh*, 2, 6.

¹⁸⁷ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

zlato.¹⁸⁸ V roce 2005 se Česká reprezentace poprvé zúčastnila Světových her v Německu.¹⁸⁹

V roce 2008 se Česká republika ujala pořádání mistrovství světa (přiděleno v roce 2004). MS se konalo v Olomouci a okolí. Tohoto mistrovství se účastnili závodníci ze 40 zemí. Česká republika se ujmula hostování zodpovědně a postarala se tak o velmi vysokou úroveň ať už v organizační funkci, tak nakonec i ve sportovní. Všechny závody byly navíc vysílány v přímém přenosu v televizi.¹⁹⁰

Vývoj výstroje a výzbroje po roce 2000

Největší novinkou ve výzbroji je elektronický systém SPORTident, který již v roce 2000 používá většina pořadatelů, vlastní většina klubů a samozřejmě i běžců. Aby tento elektronický systém mohl fungovat, je k tomu zapotřebí několik částí. Nejdůležitější součástí je čip, který musí mít závodník pro ražení kontrol. Na kontrolách jsou speciální krabičky, které čipy zaznamenávají při průchodu (k tomu speciální držáky kontrol), snímací jednotky k počítači a speciálně naprogramované startovní a cílové kontroly.

Výhod SPORTidentu je hned několik. Závodníci oceňují například jeho velikost (je drobný, rychlost ražení trvající pouhých 0,3 sec., počet diskvalifikací se díky němu snížil na minimum (špatné ražení není možné), možná individuální analýza rozboru postupu při závodě na základě mezičasů (nebo mezi závodníky), disponuje neomezenou životností a závodník má vždy kontrolu oražení (kontrola zabliká a vydá zvukový signál při každém ražení). Nevýhodou pro závodníky je relativně vysoká investice do nákupu čipu či zapůjčení a nutné zapamatování startovního času nebo čísla. Samozřejmě i pořadatelé si přišli na své a chválí několik výhod SPORTidentu. Především ušetří na materiálu (průkazky, samolepky) a čas s manipulací, počet pořadatelů se taktéž sníží, neboť není nutná kontrola průkazu, tím se i minimalizuje počet pořadatelů v cíli a na startu. Naopak nevýhodou pro pořadatele jsou například náklady na jeho pronájem, nutnost počítače či počítačů a tiskáren (nejlépe laserové, kvůli rychlosti) a riziko krádeže (náleží k nim speciální krabička ke snímání čipu při oražení).¹⁹¹

¹⁸⁸ *Ročenka 2004.* (2004). Praha: Český svaz orientačního běhu, s. 12–14.

¹⁸⁹ *Ročenka 2005.* (2005). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 8.

¹⁹⁰ *Ročenka 2008.* (2008). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 7.

¹⁹¹ Černohorský, L., & Zdráhal, R. (2000). SPORTident–pro a proti. *Orientační běh*, 2, 10–12.

Vývoj map po roce 2000

V dnešní době se setkáváme s tvorbou map v programu určeném ke kresbě map pro orientační běh. Je to program OCAD používaný v České republice od roku 1997, který si může v současnosti stáhnout kdokoliv.¹⁹² Taková digitální kresba je možná i v jiných programech, jako je například OO Mapper, který vznikl v roce 2012. Současné mapy mají měřítko 1:15 000 nebo 1:10 000, ekvidistance je 5 metrů. Trendem posledních let je také digitální mapování, které je možné pomocí výše uvedených programů vytvářet přes tablet či telefon.¹⁹³

Důležitý je také archiv map, který v současnosti spravuje Zdeněk Lenhart. Ten byl založen už v 90. letech, kdy Miloš Broulík vytvořil databázi map, ve které byly k dispozici mapy od roku 1968. Na něj posléze navázal Jaroslav Kuchař svým soukromým archivem. To se pak dostalo ke Zdeňku Lenhartovi, který je správcem dodnes.¹⁹⁴

Významné úspěchy po roce 2000

Za jeden z největších úspěchů české reprezentace v roce 2000 lze považovat stříbrná medaile v kategorii mužů ve štafetách na ME konané na Ukrajině.¹⁹⁵ Ani reprezentace juniorů na MS nezahálela a vyhrála tak na domácí půdě v Milovech hned několik medailí, a to tři zlaté, jednu stříbrnou a dvě bronzové. Zbytek reprezentace se taktéž umístil na velice úspěšných pozicích.¹⁹⁶ Akademické mistrovství světa ve Francii vyneslo české reprezentaci jednu zlatou a tři stříbrné medaile.¹⁹⁷

V roce 2001 přivezla česká reprezentace mužů ve štafetách bronzovou medaili z MS ve Finsku. Na MS juniorů v Maďarsku získali čeští junioři celkem pět medailí. V tomto roce se orientační běh se poprvé objevil na Světových hrách v Japonsku. Roku 2002 opět naši reprezentaci neklamali a přivezli z mistrovství několik medailí. Mezi nimi například dorost z mistrovství světa v Polsku přivezl celkem 10 medailí.¹⁹⁸

V roce 2003 se o největší úspěch České republiky ve sprintu postaral Rudolf Ropak a přivezl z mistrovství světa ve Švýcarsku stříbrnou medaili, což je dodnes největší

¹⁹² Lenhart, Z. (2000). OCAD. Získáno dne 20. března 2020, z <http://tvorbamap.shocart.cz/>

¹⁹³ Langr, J. (2020, únor). *Mapy v běhu mezi lampiony* [prezentace]. Kartografický den. Olomouc.

¹⁹⁴ Lenhart, Z. (2000). *Vývoj v Československu, a posléze v ČR*. Získáno dne 20. března 2020, z <http://tvorbamap.shocart.cz/>

¹⁹⁵ *Ročenka 2000*. (2000). Praha: Český svaz orientačních běhů, s. 6.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 10–12.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 18.

¹⁹⁸ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

úspěch na mistrovství světa ve sprintu.¹⁹⁹ Juniorka Martina Dočkalová získala nejčennější kov na mistrovství světa juniorů v Estonsku. Dorost na MS na Slovensku získal 8 cenných kovů.²⁰⁰

V roce 2005 se Česká reprezentace poprvé zúčastnila Světových her v Německu. Smíšená štafeta získala třetí místo v sestavě Petr Losman, Marta Štěrbová, Tomáš Dlabaja a Dana Brožková.²⁰¹ Tento rok byl úspěšným především pro dorost, na evropském šampionátu konaném v Šumperku vybojovali devět zlatých medailí. Tři z nich byly obhájené z minulého mistrovství. Přibýlo i pět stříbrných a tři bronzové medaile.²⁰²

V roce 2006 se reprezentantce Daně Brožkové podařilo získat na MS v Dánsku medaili z klasické trati po patnácti letech. O tu se tenkrát zasloužila Jana Galíková. Dana Brožková získala také bronzovou medaili.²⁰³ V tomto roce se zúčastnilo i studentů na Akademickém mistrovství světa na Slovensku a vybojovali tak tři zlaté medaile.²⁰⁴

Maďarské mistrovství světa dorostu v roce 2007 přineslo našim reprezentantům celkem 10 medailí—pět zlatých, tři stříbrné a dvě bronzové. Dařilo se i juniorům na druhé straně světa v Austrálii. Ti se postarali o dvě zlaté a jednu stříbrnou medaili.²⁰⁵ V roce 2008 se čeští reprezentanti postarali o několik cenných kovů na MS konaném v Olomouci. Česká půda našim reprezentantům velice svědčí. Vyhráli celkem tři medaile, z toho nejčennější zlatou získala Dana Brožková. Stříbro získal Michal Smola a bronz Radka Brožková.²⁰⁶ V tom samém roce na mistrovství dorostu ve Švýcarsku získali čeští dorostenci a dorostenky celkem pět medailí z toho dvě zlaté.²⁰⁷ Akademické mistrovství světa v Estonsku opět úspěšné. Reprezentace přivezla dvě zlaté, čtyři stříbrné a jednu bronzovou medaili.

Na mistrovství světa v roce 2009 v Maďarsku získali Češi další zlatou medaili. Získala jí Dana Brožková na krátké trati, je to tak pro ni už druhé zlato z mistrovství

¹⁹⁹ *Ročenka 2003*. (2003). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 13.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 18–20.

²⁰¹ *Ročenka 2005*. (2005). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 8.

²⁰² Tamtéž, s. 15–17.

²⁰³ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

²⁰⁴ 2006 WUC Orienteering results. (2006). Získáno dne 20. března, z https://www.fisu.net/medias/fichiers/2006_WUC_Orienteering_results.pdf

²⁰⁵ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

²⁰⁶ *Ročenka 2008*. (2008). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 7–10.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 19–21.

světa.²⁰⁸ Na MS dorostu konaném v Srbsku získala česká dorostenecká výprava celkem devět cenných kovů, z toho pět těch nejcennějších. V posledních letech je však pozorovatelný růst konkurence v juniorské kategorii. I tak si čeští junioři přiváží z MS v Itálii dvě stříbrné medaile²⁰⁹

Osobnosti po roce 2000

Dana Brožková

Tato nejúspěšnější česká orientační běžkyně se narodila v roce 1981 a pochází z Rovenska pod Troskami. Českou republiku reprezentovala v OB patnáct let, od roku 2001 do roku 2016. Dařilo se jí už jako juniorce, v roce 2001 vyhrála zlatou medaili na juniorském mistrovství světa v Maďarsku na dlouhé trati a přispěla k zisku stříbrné medaile ve štafetách. O pět let později na MS v Dánsku se na dlouhé trati umístila na krásném medailovém třetím místě. Ovšem její největší úspěch přišel v roce 2008, kdy na dlouhé trati na MS konaném na domácí půdě vybojovala pro Českou republiku po dlouhé době zlatou medaili! To zopakovala o rok později na MS v Maďarsku na trati krátké, kde také získala zlato. V roce 2011 přispěla k zisku stříbrné medaile ve štafetách na MS ve Francii a zároveň na dlouhé trati taktéž stříbrem.

Obrázek 15. Dana Šafka Brožková se zlatou medailí. Obrázek převzat z internetové stránky <https://www.svetbehu.cz/bezec-tydne/dana-safka-brozkova/>

Závodnice Dana Brožková přezdívaná Dana Šafka Brožková získala několik medailí ve Světovém poháru. Získala všechny možné medaile, a to rovnou třikrát–třikrát zlato, třikrát stříbro a třikrát bronz. Podobně se jí dařilo například v PWT, kde se jí dostalo

²⁰⁸ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

²⁰⁹ *Ročenka 2009*. (2009). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 12–16.

velmi chvályhodných výsledků.²¹⁰ A to pouze vypisujeme ty významnější závody. Kromě sportu se věnuje vědě a působí na 2. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V roce 2016 ukončila svou reprezentační kariéru.²¹¹

Michal Smola

Jedním z nejlepších českých orientačních běžců je právě Michal Smola. Narodil se v roce 1981 a pochází ze Zlína. Kariéru odstartoval v roce 1995 v SKOB Zlín a v národní reprezentaci je od roku 1999. Ve světě je známý jako nejlepší český běžec na krátké a dlouhé tratě. Mezi jeho největší úspěch patří stříbrná medaile z krátké tratě, kterou získal na domácím MS konaném v Olomouci v roce 2008. Jako junior získal tři zlaté medaile z MS ve štafetách a dvě bronzové, z toho jedna ze krátké trati a jedna z dlouhé. Jeho jméno se častokrát objevovalo i na jednotlivých závodech v PWT.²¹² V roce 2009 se stal hrdinou na MS v Maďarsku, kdy během závodu štafet upřednostnil pomoc švédskému závodníkovi Martinu Johanssonovi. Tomu se stal nešťastný úraz, při kterém se mu zapíchl klacek do stehna a silně krvácel. I přes to, že česká štafeta měla šanci na bronzovou příčku, Michal byl ochotný obětovat cenný kov za pomoc soupeři.²¹³ Za to mu byla udělena hlavní cena za čin Českého klubu fair play pro rok 2009. Toto ocenění převzal od ČOV.²¹⁴

²¹⁰ Runners.worldof.com. (2015, červen). *Athlete profile: Dana Safka Brožková*. Získáno dne 22. březen 2020, z <http://runners.worldof.com/danasafkabrozkova.html>

²¹¹ Jicinskozpravy.cz. (2016, říjen). *Dana Šafka Brožková končí reprezentační kariéru*. Získáno dne 22. březen 2020, z <http://www.jicinskozpravy.cz/sport/orientacni-beh/2016/2/867-dana-safka-brozkova-konci-reprezentacni-karieru.htm>

²¹² Runners.worldof.com. (2010, srpen). *Athlete profile: Michal Smola*. Získáno dne 2. květen 2020, z <http://runners.worldof.com/michalsmola.html>

²¹³ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

²¹⁴ Kaliba, J. (2010, březen). *Hlavní cenu fair play dostal orientační běžec Michal Smola*. Získáno dne 2. květen 2020, z https://www.irozhlas.cz/sport_ostatni-sporty/hlavni-cenu-fair-play-dostal-orientacni-bezec-michal-smola_201003131634_sport

6 Historie lyžařského orientačního běhu v České republice

6.1 Počátky lyžařského orientačního běhu (50. léta)

V Československu první LOB uspořádal turisticko-lyžařský oddíl Sokol Svit Gottwaldov v roce 1952 ve Vsetínských vrších. Trať byla dlouhá okolo 10 km, určená jen pro muže, závodníci měli k dispozici mapy 1:50 000. Kontrol bylo celkem pět. Závodníci závodili na obyčejných lyžích a používali vázání zvané Kandahár. Oblečení byli v klasické lyžařské výstroji. Na start se postavilo 25 tříčlenných hlídek. Gottwaldov pořádal podobné závody v orientaci na lyžích na Jablonecku, např. v roce 1955, kdy uspořádal závod „O pohár Jizerských hor“.

Reprezentace v LOB poprvé nastoupila už v roce 1956 na mistrovství v NDR, kde rovnou získala stříbrnou medaili. Na tomto mistrovství byla použita mapa v měřítku 1:25 000. Trať byla dlouhá 25 km a měla čtyři kontroly. V roce 1958 byl uspořádán noční LOB v Těšínských Beskydech, do roku 2000 je to dosud jediný noční LOB u nás. Podmínky nebyly ideální, napadl nový sníh a s ním přišla i sněhová bouře. Závod dokončila jediná hlídka, byla dokonce vyslána horská služba a pořadatelé k pátrání. Nakonec se však za světla v ranních hodinách zjistilo, že nikdo nechybí. Od tohoto roku mohou závodníci v zimním orientačním závodě získat výkonnostní třídu. Z tříčlenných hlídek se postupně staly hlídky jen dvoučlenné. Mapy v těchto letech nebyly příliš dokonalé. Jezdilo se na neupravených stopách. Kromě mapy a lyžařské výstroje hlídky nosily batohy, ve kterých měli oblečení, lékárničku a píšťalku.²¹⁵

6.2 Lyžařský orientační běh v 60. letech

V roce 1960 byl uspořádán spartakiádní zimní OZ v Beskydech. Roku 1961 v Jeseníkách se konal celostátní závod a celkově na tento rok byly naplánované další tři zimní závody. V té době byl zvolen postup při obíhání kontrol jako libovolný. Roku 1955 se opět uskutečnil spartakiádní zimní orientační závod v Krkonoších. Rok na to se pořádal 12. ročník Poháru Jizerských hor, kde bylo již širší spektrum účastníků. Závodit přijelo 100 dvoučlenných hlídek. Téhož roku se také uskutečnily krajské přebory v zimních OZ. O dva roky později v roce 1967 se dva českoslovenští závodníci zúčastnili lyžařských

²¹⁵ Procházka, Z. (2000). Lyžařský orientační běh. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 38–39). ČSOB Praha a COH Zlín.

orientačních běhů ve Švédsku. Jednalo se o Bohumila Zemánka působícího v oddíle Spartak Vrchlabí a o Jaroslava Balatku pocházejícího z oddílu v Liberci.

První mezinárodní závod v LOB v Československu proběhl v roce 1968 v Nížkém Jeseníku, předcházela mu mezinárodní škola stavitelů tratí pro LOB na Vysočině, které se účastnilo 20 zahraničních a 10 československých studentů. Na tomto závodě byla poprvé použita speciální mapa vytvořená pro LOB, které se říkalo zelená. Roku 1969 vznikl první ročník národního žebříčku v LOB. Jednalo se o šest kategorií, a to dorostenci, dorostenky, junioři, juniorky, muži a ženy.

Ke konci šedesátých let se dvoučlenné hlídky mění na samotné jednotlivce a jediným hodnotícím kritériem zůstává čas. V těchto letech se jezdilo na dřevěných běžkách, hole byly tonkinové (nástupci bambusu) a měly vyplétaná kolečka. Mapa byla umístěna ve vlastnoručně vyrobeném mapníku, který si každý sám individuálně vyráběl a byla umístěna na hrudi pomocí popruhů.²¹⁶

6.3 Lyžařský orientační běh v 70. letech

Sedmdesátá léta byla počátkem pravidelných soutěží v LOB. V Československu se v roce 1970 konal první přebor České socialistické republiky. Tento LOB se konal na zelené mapě. V roce 1971 se zavedla nová soutěž, a to celostátní žebříček v LOB, který byl oficiální od roku 1972. Současně se v roce 1971 vytvořilo reprezentační družstvo. První mistrovství ČSSR bylo uspořádáno v roce 1972 v Jeseníkách, soutěžili zde jednotlivci i štafety. Na tomto mistrovství byla poprvé použita pětibarevná mapa dle požadavků IOF.

První mistrovství světa se konalo ve Finsku v roce 1975, kterému předcházelo v roce 1974 tzv. předmistrovství. Pořádání tohoto předmistrovství bylo rozhodnuto v roce 1973 na zasedání IOF, mělo totiž závodníkům nabídnout podobný terén, jaký bude následující rok na samotném mistrovství. Tohoto mistrovství se však naše reprezentace neúčastnila.

V druhé polovině sedmdesátých let se mapování pro LOB posunulo vpřed, začaly se zvýrazňovat projeté stopy. Dokonce i výstroj se zdokonalila. Dřevěné lyže a tonkinové

²¹⁶ Procházka, Z. (2000). Lyžařský orientační běh. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 39–40). ČSOB Praha a COH Zlín.

hole byly dávno tabu a konstrukce lyží se změnila díky použitému laminátu. Skluznice se vyráběla také z jiného materiálu a zdokonalil se i způsob mazání. Hole byly vyráběny z lehčích kovových slitin. Na trhu se objevily i přiléhavé kombinézy.

Československá reprezentace vyrazila na mistrovství světa poprvé v roce 1977 do Bulharska a rovnou získala první mistrovskou medaili. Štafeta mužů se postarala o bronzovou medaili. Ani v jednotlivcích si naše reprezentace nevedla špatně, ženy se umístily do 11. místa, muži do 16. Tuto reprezentaci vedl trenér a vedoucí Jaroslav Havlík.²¹⁷

6.4 Lyžařský orientační běh v 80. letech

V 80. letech se LOB těšil velkému mezinárodnímu zájmu. Zdokonalovaly se také mapy, mnohdy v nich byly zakresleny i stopy, které značně pomáhaly v orientaci. Stopy byly připravovány nejprve sněžnými skútry, později rolbami. Ke konci 80. let se totiž začala objevovat na závodech i technika bruslení, do této doby se používala jen klasika. Běžně se při pořádání LOB spolupracovalo s Horskou službou, od které se půjčovala technika na úpravu tras. Všechno to způsobilo finanční problémy pořadatelům, ale i přesto i u nás se začaly pořádat kvalitní mezinárodní závody.

Obrázek 16. Ivan Šmaus. Ivan Šmaus po vítězství závodu ve Světovém Poháru v roce 1989. Fotografie převzata z Časopisu Koč B. (1989) *Orientační běh 1989/1*. Orientační běh ČÚV ČSTV.

²¹⁷ Procházka, Z. (2000). Lyžařský orientační běh. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 40–41). ČSOB Praha a COH Zlín.

V roce 1980 česká reprezentace na MS ve Švédsku získala bronzovou medaili. Postarala se o ni štafeta žen, za kterými opět stál trenér Václav Zakouřil. Ke konci 80. let se místo předmistrovství začaly pořádat Světové poháry. Českoslovenští závodníci málokteré mistrovství vynechali, ale konkurence začala být veliká, proto se tak často neumísťovali na medailových příčkách jako v začátcích LOB. V roce 1988 se poprvé na mistrovství světa ve Finsku objevila disciplína sprint. U nás se sprint jel poprvé v roce 1987 při celostátním žebříčku. V roce 1989 zaznamenal obrovský úspěch Ivan Šmaus, a to zlatou medaili ve sprintu v závodě Světového poháru pro Československo. Tento závod byl organizačně náročný, neboť se původně měl odehrát v Novém Městě na Moravě, jenže kvůli nepřízní počasí se schylovalo k jeho zrušení, situaci se ale podařilo zachránit přesunutím závodu na Štrbské pleso.²¹⁸

6.5 Lyžařský orientační běh na sklonku Československa a počátku ČR

Devadesátá léta se v Československé republice a následně České republice vyznačují úpadkem zájmu o LOB. Důvodů je několik, technika ve světě se velmi zkvalitňuje, ale pro naše závodníky se stává finančně hůře dostupnou, podobně je to s úpravou tras. Na rozdíl od severských zemí, se v ČR nelze spolehnout na počasí, resp. dostatek sněhu a tratě není možné zasněžit uměle, tak jako pro jiné sporty. Proto se některé závody ruší, čímž sportu klesá popularita. Ale i v těchto letech se objevují dílčí úspěchy, mezi které lze zařadit čtvrté místo Jana Pecky ve sprintu na WOC Ski v roce 1995.

Světový kalendář byl obohacen o juniorské mistrovství světa, které se poprvé oficiálně konalo v roce 1994 ve Finsku. Od tohoto roku se koná pravidelně každé dva roky (od roku 1998 pak každoročně). V roce 1995 se poprvé na mistrovství ČR objevuje disciplína krátká trať. V roce 1996 se velmi dobře vedlo juniorům na juniorském mistrovství světa na Slovensku. Jakub Vodrážka dojel ve sprintu třetí a jeho bratr hned za ním na čtvrtém místě. Ve štafetách juniorek získaly naše juniorky stříbrnou medaili a junioři bronzovou.²¹⁹

²¹⁸ Procházka, Z. (2000). Lyžařský orientační běh. In R. Vintř (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 41–43). ČSOB Praha a COH Zlín.

²¹⁹ Tamtéž, (pp. 43–45).

6.6 Lyžařský orientační běh v ČR po roce 2000

Jeden z nejlepších juniorských šampionátů v roce 2002 byl pořádán na českém území. Konal se v Jablonci nad Nisou a v Harrachově, přičemž pořadatelství bylo hodnoceno velmi kladně. V České republice se šampionát konal poprvé. Naším reprezentantům svědčila domácí půda, jelikož získali celkem tři bronzové medaile. S tímto mistrovstvím se současně konalo i evropské utkání dorostu. Reprezentace získala jednu individuální bronzovou medaili a čtyři další medaile ve štafetách. V roce 2004 se o medailovou příčku postarala na juniorském mistrovství světa Lenka Hrušková, která zde získala bronzovou medaili. V roce 2007 juniorka Hana Hančíková zabodovala a vyhrála historicky první zlatou medaili pro Českou republiku v LOB. K tomuto fenomenálnímu úspěchu přidala ještě bronzovou medaili z klasiky a stříbro ze štafet (společně s Lenkou Mechlovou a Michalou Marešovou).²²⁰

V roce 2008 získal stříbro na ME na krátké trati ve Švýcarsku Ondřej Vodrážka.²²¹ Z juniorského MS v Bulharsku přivezly juniorky Karochová Simona a Hančíková Hana dvě zlaté.²²² Na MS 2009 v Japonsku zaznamenala úspěch Barbora Chudíková, když si dojela na klasické trati v čase 68:32 pro stříbrnou medaili. Úspěšná byla i ženská štafeta, která dojela do cíle na bronzové příčce. Mistrovství světa juniorů ve Švédsku zaznamenalo bronzovou medaili pro štafetu juniorek.²²³

Obrázek 17. Ženská štafeta se stříbrnými medailemi z MS v LOB roku 2009. Obrázek převzat z ročenky 2009.

²²⁰ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

²²¹ *Ročenka 2008*. (2008). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 51.

²²² Tamtéž, s. 53–54.

²²³ *Ročenka 2009*. (2009). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 42–45.

7 Historie orientačních závodů na horském kole v České republice

První zajímavostí této disciplíny je, že se v ní začalo závodit dříve, než se začalo používat horské kolo. První závod proběhl v polovině 50. let u Vsetína s mapou v měřítku 1:75 000. Závodníci měli běžná cestovní kola, což značně omezovalo pohyb v terénu. Při závodech se stávalo, že ke kontrolám dobíhali závodníci bez kol či je tlačili, proto až do vzniku horských kol byly tyto závody spíše na okraji zájmu.²²⁴

7.1 Orientační závody na horském kole–před a po horském kole

První horská kola se začala vyrábět v roce 1982 v USA, v roce 1988 už byla dostupná i v Československu. První orientační závod na horských kolech se u nás konal 3. a 4. listopadu 1990 na Vysočině.²²⁵ Mezi orientační sporty byl pak MTBO zařazen roku 1993. V roce 1994 byla ustanovena celostátní soutěž, Český pohár MTBO, která se jezdí dodnes. V tomtéž roce také poprvé naši závodníci vyjeli na mezinárodní závody do Francie, odkud přivezli nové pravidlo. Tím bylo pevné spojení startovního průkazu s kolem, čímž bylo zamezeno dobíhání kontrol bez kola.²²⁶ V roce 1995 Vladimír Lepšík vytvořil první speciální mapu pro MTBO, která byla použita na MČR v Novém Boru.²²⁷

V roce 1998 rozhodla komise MTBO v rámci IOF, že v následujícím roce se pojede Světový pohár. V tomto roce dokázali čeští závodníci, že je Česká republika bikerská velmoc. V kategorii žen vyhrála Marie Hrdinová, v kategorii mužů se Jiří Procházka umístil na druhém místě.²²⁸

7.2 Orientační závody na horském kole po roce 2000

V roce 2000 se hned dva závody světového poháru konaly na území České republiky, přesněji v Hamru na Jezeře. V celkovém žebříčku naše reprezentace potvrdila své kvality a ženská kategorie patřila od druhého do šestého místa našim reprezentantkám, přičemž na druhém místě se umístila Markéta Jakoubková a na třetím

²²⁴ Pekárek, P. (2000). Mountain Bike Orienteering. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 47–48). ČSOB Praha a COH Zlín.

²²⁵ Tamtéž, s. 48.

²²⁶ Tamtéž, s. 49–50.

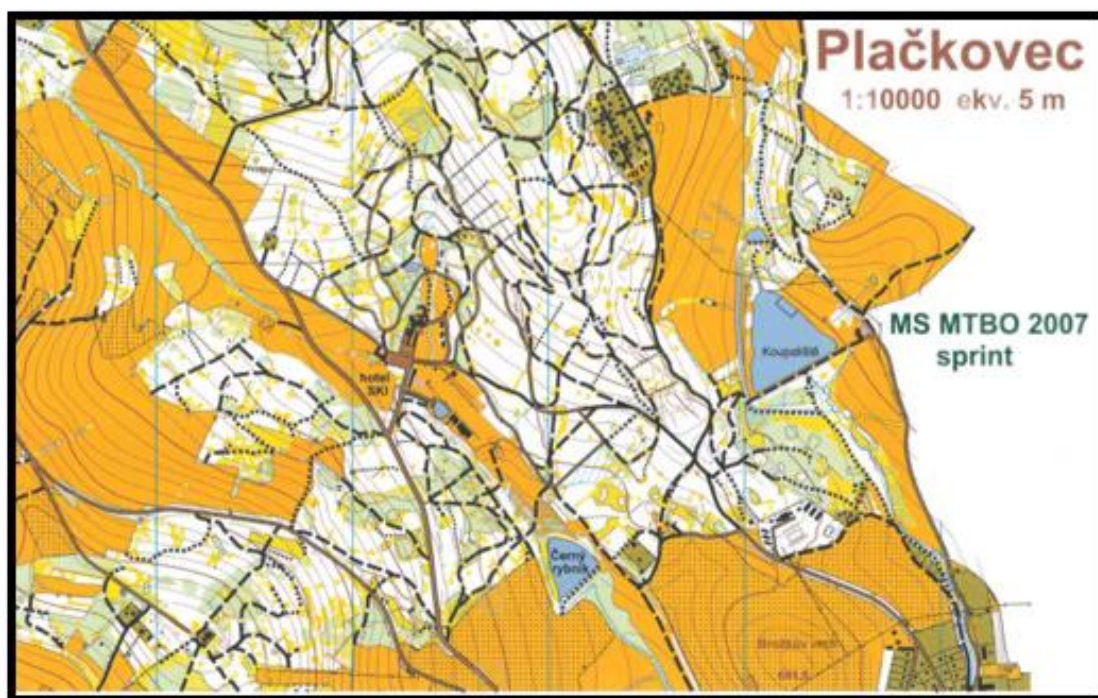
²²⁷ Lenhart, Z. (2000). *Vývoj v Československu, a posléze v ČR*. Získáno dne 22. květen 2019, z <http://tvorbamap.shocart.cz/>

²²⁸ Pekárek, P. (2000). Mountain Bike Orienteering. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 50). ČSOB Praha a COH Zlín.

Ryglová Hana. Podobné to bylo i u mužů, kdy se na první místě umístil Jaroslav Rygl a na třetím Miroslav Rygl. Obě štafety se umístily na první místě.²²⁹ O rok později se v celkovém žebříčku WC MTBO pro rok 2001 Jaroslav Rygl umístil na třetím místě.²³⁰

V roce 2002 se i bikeři dočkali a vyrazili na první mistrovství světa v MTBO do Francie. Čeští reprezentanti přivezli dvě medaile ze štafet. Muži se postarali o stříbro, ženy pak o bronz.²³¹ O dva roky později na druhém mistrovství světa v daleké Austrálii se mužské štafety podařilo obhájit stříbrnou pozici. V roce 2005 bylo pořádání mistrovství světa v MTBO z dvouletého intervalu změněno na jednoletý. V tomto roce naši reprezentanti získali na MS na Slovensku dvě stříbrné medaile. Jednu získal Jaroslav Rygl a druhou ženská štafeta.

Roku 2007 se hostování MS ujala Česká republika a přichystala tratě v okolí Nového Města na Moravě. Některé disciplíny byly v přímém přenosu na České televizi. Domácí půda pomohla k zisku bronzové medaile Markétě Jiráskové, Lubomíru Tomečkovi a Jaroslavu Ryglovi. Mužská štafeta si dojela pro stříbro.

Obrázek 18. Mapa pro MS ve sprintu. Mareček, P. (2007). Plačkovec [map]. (1:10 000).

²²⁹ Ročenka 2000. (2000). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 49–50.

²³⁰ Ročenka 2001. (2001). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 39.

²³¹ Ročenka 2002. (2002). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 34.

V roce 2008 přivítali čeští reprezentanti mezi sebou nové závodníky. Byla jím Martina Tichovská a Jiří Hradil. Ti následně předvedli parádní výsledky na mistrovství světa v Polsku. Jiří Hradil se umístil na medailovém druhém místě ve sprintu a Martina Tichovská si dojela ve sprintu pro třetí místo. Dále Lubomír Tomeček získal bronz na krátké trati a nezhálela ani štafeta mužů, kteří získali bronzovou medaili.²³²

V roce 2009 se program mezinárodních soutěží rozšířil o mistrovství Evropy. První konání ME tak proběhlo v Dánsku a konalo se současně s juniorským mistrovstvím. Česká výprava tak přivezla dvě medaile ze sprintů. Jednu bronzovou z kategorie žen, o kterou se postarala Hana La Carbonnara a z kategorie mužů získal stříbro Radek Laciga. Mezi juniory ve sprintu vynikl František Bogár, který se umístil na prvním místě. Na třetím místě se umístil Vojtěch Stránský a přivezl si tak bronzovou medaili. O další tentokrát juniorskou zlatou medaili se na trati middle postaral Marek Pospíšil. Junioři nezklamali ani na klasické trati a bronz tak získala Michaela Marešová a František Bogár. Ve štafetách se juniorky postaraly o bronz.²³³ Mistrovství světa v roce 2009 se pořádalo v Izraeli a naši reprezentanti zde získali dvě stříbrné medaile. O jednu se zasloužila štafeta mužů a o druhou Jiří Hradil na trati middle.²³⁴

V roce 2010 na MS v Portugalsku získala česká ekipa celkem tři medaile–všechny bronzové. Dvě ze štafet a o tu třetí se postarala Martina Tichovská ve sprintu. Avšak toto mistrovství se stalo osudové pro Hanu Doležalovou, která nešťastně spadla a rozdrtila si dva obratle. Následky zůstaly trvalé, a tak tuto závodnici můžeme dodnes vídat jako závodnici v Trail–O. Také ji bylo možné zahlédnout v televizi na soutěži Star Dance.²³⁵

²³² Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

²³³ *Ročenka 2009*. (2009). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 58–61.

²³⁴ Tamtéž, s. 55–56.

²³⁵ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

8 Trail–O a jeho historie v České republice

První mistrovství světa se poprvé konalo v roce 2004 ve Švédsku.²³⁶ První pokusy o trail-O se objevily v České republice v roce 2005 a první oficiální závody se konaly v roce 2006.²³⁷ V roce 2007 se česká výprava v podání Bohuslava Hůlky a Petra Krysteka vydala na historicky první českou účast v mistrovství světa konaném v Kyjevě, avšak bez žádného významnějšího umístění. Rok 2008 byl pro Českou republiku důležitým rokem, neboť se zmocnila pořádání mistrovství světa. Mistrovství světa se tak pro tento rok odehrávalo v Olomouci a okolí. Kromě toho vznikla česká oficiální pravidla, začínaly se pořádat různé propagační přednášky, jako například školení rozhodčích a trenérů. Trail-O se dostává do časopisu *Orientační běh* a zahajuje se ranking.²³⁸

Rok 2009 přinesl českým reprezentantům první mezinárodní úspěch. Na mistrovství světa v Maďarsku vyhráli bronzovou medaili v kategorii open tým. O tuto medaili se zasloužili Tomáš Holas, Pavel Dudík, Jana Glabazňová, Bohuslav Hůlka, Libor Frost a Boris Dvorský.²³⁹ V roce 2010 se podařilo umístit na medailové příčce pouze Bohuslavu Hůlkovi v kategorii paralympic, který získal bronzovou medaili.²⁴⁰

Shrňme-li tak další desetiletí, tzn. od roku 2010 do roku 2019, česká reprezentace si na mistrovství světa vedla v některých letech velice dobře. V individuálním závodě tempO (na MS od roku 2013) se zatím nikomu nepodařilo získat medaili. V týmové soutěži získali zástupci ČR medaili jen v roce 2009, a to bronzovou. Ta byla od roku 2015 pořádána jako štafeta. V kategorii open získala česká štafeta bronz v roce 2017. V tomto roce zároveň získala zlato i v kategorii paralympic. V této kategorii se dále česká štafeta zasloužila o druhé místo v roce 2018 v Lotyšsku a o první místo v roce 2019 v Portugalsku. V roce 2019 byla členkou této vítězné štafety i již zmíněná Hana Doležalová, která v trail-O začala závodit následkem trvalého úrazu, ke kterému přišla na mistrovství světa v MTBO v roce 2010. Na klasické trati v kategorii paralympic zaznamenala česká reprezentace první zlatou medaili, o kterou se postarala Jana

²³⁶ International Orienteering Federation. (n.d.). *World trail orienteering championships*. Získáno 22. březen 2020 z <https://old.orienteering.org/calendarresults/trail-orienteering/world-trail-orienteering-championships/>

²³⁷ Český svaz orientačních sportů. (n.d.). *Co je Trail-O*. Získáno 22. březen 2020 z <http://www.trailo.cz/co-je-trail-o>

²³⁸ Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. Let orientáku* [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket, nestránkováno.

²³⁹ *Ročenka 2009*. (2009). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 68.

²⁴⁰ *Ročenka 2010*. (2010). Praha: Český svaz orientačních sportů, s. 83.

Košťová, bral Pavel Dudík v roce 2013 ve Finsku. Poté v roce 2017 v Litvě získala Jana Košťová stříbrnou medaili.²⁴¹

Obrázek 19. Reprezenční tým Trail-o z MS 2019 v Portugalsku. Na fotografii zleva je Pavel Ptáček, Jana Košťová, Pavel Dudík, Pavel Kurfürst, Hana Doležalová, Tomáš Leštínský a Jiří Kalousek. Fotografie převzatá z internetových stránek Českého svazu orientačního běhu, <http://www.trailo.cz/reprezentace/reprezentacni-tymy>

²⁴¹ YQware. (n.d.). *Index of trail-o results*. Získáno 25. březen 2020 z <http://www.yq.cz/trail-o/results/>

9 Historie ostatních orientačních sportů v České republice

Rogaining

Z předchozích kapitol je již známo, že tento extrémně dlouhý orientační závod pochází z Austrálie, kde poprvé proběhl již v roce 1947. U nás se s ním setkali českoslovenští reprezentanti (Jaroslav Kačmařík, Tomáš Prokeš a další) až v roce 1990, a to v Kanadě na závodě The Most Awesome Rogaine.²⁴² MS se konalo od roku 1992 v každém sudém roce, od roku 2013 se koná každý rok. Mistrovství Evropy se pořádá od roku 2003.²⁴³

Do České republiky se rogaining dostal až se založením České asociace rogainingu a horského orientačního běhu (ČAR) v říjnu roku 1996. Cílem této asociace bylo dostat se do tělovýchovných struktur České republiky, obeznámit veřejnost s tímto sportem, zpopularizovat ho a zajistit reprezentaci České republiky ve světě. Roku 1997 se ČAR stala součástí IRF (International Rogaining Federation–mezinárodní rogainingová federace).²⁴⁴ Rok na to se konal první závod v rogainingu rovnou jako mistrovství ČR v Českém ráji. Vítězem v hlavní kategorii byla česko-finská dvojice ve složení Miroslav Seidl a vítěz prvního mistrovství světa v roce 1998, Iilo Kakko. Od té doby se závodníci každý rok těší pravidelnému MČR na 12 a 24 hodin.

O rok později, tedy v roce 1998, se česká reprezentace účastnila MS v rogainingu, které se konalo v Kanadě. V kategorii mix závodila dvojice David Rožek a Petra Málková a v kategorii muži Tomáš Rusek a Američan Tom Possert. V tomto roce se pokusila ČAR kandidovat na pořádání 5. MS a i přesto, že v České republice nejsou příliš vhodné podmínky pro rogaining, byla úspěšná. V České republice je vysoká hustota pozemních komunikací, naopak lesů je zde málo. Kromě toho jsou zde i dost přísná omezení od ochránců přírody a lesní správy. A to jsou důvody, proč se v České republice koná daleko více závodů v horském OB a také tzv. sportovním trekkingu.²⁴⁵ Roku 2002 a později i v roce 2012 pod záštitou IRF hostila Česká republika mistrovství světa v rogainingu. Kromě klasického rogainingu se můžeme setkat i se skirogainingem, což je

²⁴² Prokeš, T. (2000). Horský OB, sportovní trekking a rogaining. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 52). ČSOB Praha a COH Zlín.

²⁴³ Česká asociace rogainingu. (n.d.). *Úvod*. Získáno 25. března 2020 z <https://www.rogaining.cz/cs/page/uvod>

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Prokeš, T. (2000). Horský OB, sportovní trekking a rogaining. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 52). ČSOB Praha a COH Zlín.

odlišné hlavně v tom, že se běhá v zimě na běžkách a dále s cyklorogainigem, při kterém se jezdí samozřejmě na kole.²⁴⁶

Horský orientační běh a sportovní trekking

Horský orientační běh se stal v České republice poměrně oblíbený, neboť nároky pro pořádání těchto závodů nejsou tak vysoké, co se především prostoru týče. V České republice se první závod v horském orientačním běhu konal čerstvě po založení ČAR v říjnu 1996. Tento závod proběhl v Českém ráji a byl jednodenní. Dnes pořádání jednodenních závodů v HROB není příliš časté. Naopak se pořádají závody vícedenní. MČR v horském orientačním běhu se začalo pravidelně konat od roku 1997, tedy stejně jako rogainingové MČR. Toto mistrovství je ještě spojené s přeborem armády ČR. Na tomto mistrovství se každoročně sejde až 250 závodníků, a to je vysoké číslo u takto extrémního sportu, tudíž je vidět, že o tento sport je mezi orientačními běžci poměrně velký zájem. Sportovní trekking taktéž spadá pod ČAR a je nejmladší disciplínou. Od horského běhu se liší v povinném vybavení, kterým je tzv. bivak. To znamená, že závodníci musí mít stan a vybavení k vaření. A dále také lékárničku. Se vším tím vybavením se musí svižně přesouvat po trati, kterou si na začátku závodu zakreslí sami na základě zadaných souřadnic kontrolních bodů. První závody se na území ČR uskutečnily v roce 1998, ale nezaznamenaly příliš velkou účast. O rok později se však o tento typ závodů zvýšil zájem.²⁴⁷ Dnes se setkáme se závody tohoto typu, jako například 5 Beskydských vrcholů a Noční můry. Česká účast nechybí ani na závodech ve sportovním trekkingu v zahraničí, například ve Francii, kde se běhá jeden z nejznámějších závodů ve sportovním trekkingu, dále také ve Švýcarsku, Švédsku a na Slovensku.²⁴⁸

Radiový orientační běh

Počátky radiového orientačního běhu lze zasadit stejně jako klasický orientační běh do 50. let. Vyvinul se tak, že mezi sebou členové radioklubů závodili v hledání vysílačů v terénu. První oficiální závod tohoto druhu proběhl 14. června 1959 v Praze Kobylisích. 15 závodníků se utkalo v pásmu 3,5 MHz (80 m). Příznivci tohoto druhu orientačního sportu také mnohdy úzce spolupracovali s pořadateli klasických OB, kdy jim

²⁴⁶ Česká asociace rogainingu. (n.d.). *Závody*. Dostupné z <https://www.rogaining.cz/cs/events/>

²⁴⁷ Prokeš, T. (2000). Horský OB, sportovní trekking a rogaining. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 53). ČSOB Praha a COH Zlín.

²⁴⁸ Česká asociace rogainingu. (n.d.). *Závody*. Dostupné z <https://www.rogaining.cz/cs/events/>

pomáhali navazovat spojení mezi kontrolami. Za rok rozmachu tohoto sportu lze označit hned rok následující, kdy se začalo závodit v obou pásmech tzn. 3,5 MHz i 144 MHz. Téhož roku proběhl i první domácí šampionát v Klánovicích u Prahy. V roce 1967 se v České republice uskutečnilo mistrovství Evropy.

Sedmdesátá léta s sebou přinesla další rozvoj, vznikly další kategorie závodníků: ženy, junioři a veteráni. V roce 1976 získal tento sport svůj oficiální název: Rádioový orientační běh, do té doby se mu říkalo „hon na lišku“. V 80. letech se pak začaly vyrábět specializované radiopřijímače a závodníci se tak začali více zaměřovat na kondiční přípravu k závodům. Dříve si totiž radiopřijímače vyráběli sami.

První mistrovství světa v ROB proběhlo v Polsku v roce 1980, které vyhrál český závodník Mojmír Sukeník v pásmu 144 MHz. V pásmu 3,5 MHz se umístila druhá Zdena Vondráková. Českoslovenští a později čeští běžci se řadí mezi světovou špičku ROB. Od roku 1993 do roku 2000 získali čeští závodníci 37 medailí, z toho na mistrovství světa devět zlatých, šest stříbrných, šest bronzových a na mistrovství Evropy pět zlatých, devět stříbrných a dvě bronzové. Držitelé těchto medailí jsou například Vít Pospíšil, Karel Fučík, Mojmír Sukeník a mezi ženami Michaela Omová. Tito reprezentanti patří mezi nejúspěšnější.²⁴⁹ Od roku 1993 se koná ME a MS pravidelně a každý rok se tyto mistrovské soutěže střídají. Česká republika hostila MS v roce 2004 a ME v roce 1993 a 2015. Od roku 2000 se pravidelně pořádá i ME a MS žáků a dorostu.

I v 21. století patří čeští reprezentanti v ROB mezi světovou špičku. Potvrzuje to například 34 medailí z MS v roce 2004, které se odehrálo na domácí půdě. A to není jediné mistrovství, na kterém by čeští reprezentanti nepředvedli své kvality. Na MS světa v roce 2008 v Jižní Koreji získali 17 cenných kovů.²⁵⁰ V roce 2014 na MS v Kazachstánu 33 medailí.²⁵¹ V roce 2016 na MS světa v Bulharsku získali dokonce 42 medailí a skončili na celkovém druhém místě za Ruskem. Pravidelně se na těchto nejvyšších soutěžích objevují jména, jako je Karel Fučík, Jakub Oma, Jakub Šrom nebo Michaela Omová a Kateřina Bžátková.²⁵²

²⁴⁹ Sekretariát ROB. (2000). ROB včera a dnes. In R. Vintr (Ed)., *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 56–57). ČSOB Praha a COH Zlín.

²⁵⁰ *Ročenka 2008*. (2008). ARDF, s. 1–2.

²⁵¹ *Ročenka 2014*. (2014). ARDF, nestránkováno.

²⁵² *Ročenka 2016*. (2016). ARDF, nestránkováno.

Orientační potápění

Do Československa se orientační potápění dostalo roku 1962, kdy se zde konalo první mistrovství Československa v září na přehradě u Chřibské. Od té doby se Československá reprezentace nevrátila z žádného mistrovství bez medaile, vyjma prvního ročníku mistrovství Evropy v Itálii. Do roku 1995 československá a posléze česká reprezentace nasbírala celkem třicet dva medailí z mistrovství světa, z toho devět zlatých, devět stříbrných a šestnáct bronzových. A z mistrovství Evropy dokonce celkem padesát osm medailí z toho jedenáct zlatých, osmnáct stříbrných a dvacet devět bronzových. Největší základnu pro závodění v orientačním potápění najdeme v Liberci na Harcovské přehradě, dále se plave u Pardubic na Mělicích, Jesenice u Chebu a na Těrlicku.²⁵³

Ačkoliv orientační potápění není u nás nijak veřejně známé, Češi však patří mezi největší světovou špičku. Například na MS v Liberci v roce 2015 získali sedmnáct medailí. Nejlepším reprezentantem je mezi muži Jakub Němeček, který se v roce 2011 stal vítězem světového poháru a na MS se stal mistrem světa již sedmkrát. Nejlepší reprezentantkou mezi ženami je Zuzana Dvořáková, která je šestinásobnou mistryní světa a má osm titulů mistra Evropy. V roce 2013 vyhrála v celkovém pořadí světového poháru.²⁵⁴

Parkový orientační běh

Parkový orientační běh vznikl v 90. letech jako jedna z možností, jak přiblížit OB veřejnosti, zpropagovat ho a tím přitáhnout i sponzory. První snahy přibližovat orientační závody veřejnosti se samozřejmě objevovaly už dříve, byly to různé komerční akce, kde si veřejnost mohla OB vyzkoušet, např. v roce 1975 uspořádali takovou akci brněnští orientační běžci asi pro 200 závodníků, jednalo se o krátkou trať podle jednoduché mapy. K podobným propagacím docházelo i před velkými závody jako byly Světové poháry, nazývaly se „městské OB“. Nejtradičnějším a největším městským závodem je závod v italských Benátkách, který je velmi populární, díky kráse samotného města, první městský závod se zde běžel v roce 1980.

²⁵³ Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing, s. 79.

²⁵⁴ Sport 5. (2. březen 2016). *Orientační potápění*. [videosoubor]. Dostupné z <https://sport5.cz/talk-show/zona-5-orientacni-potapeni-c5b7191d.html>

Parkový orientační běh, tak jak je znám dnes, má své počátky v roce 1994 ve Skandinávii, nicméně Česká republika držela se zakladateli krok, jelikož první parkový orientační běh s mezinárodní účastí proběhl již v roce 1995 v Praze na Petříně. Jeho název je skutečně odvozen od míst, kde se běhá—parků.²⁵⁵

Příznivci a pořadatelé parkových orientačních závodů se obraceli na IOF, zda by u ní nenašli záštitu, ale IOF parkový orientační běh za orientační závod neuznala, a proto vznikla samostatná organizace Park World Tour, která měla za cíl uspořádat parkové závody po celém světě, a tím posílit propagaci OB. Během prvního roku, tj. v roce 1996, po založení PWT proběhly 4 závody. Z toho se čtvrtý závod konal v Praze ve Stromovce. V těchto závodech jde především o zaujmutí diváka, v tomto směru byl závod ve Stromovce velmi úspěšný. Do kontroly, která byla v malém jezírku byli zapojeni i diváci a část tratě vedla mezi pouťovými atrakcemi na Výstavišti. V tomto ročníku se umístil na druhém místě český závodník Rudolf Ropek.²⁵⁶ V dalších letech se parkové závody opravdu dostaly do celého světa, Rudolf Ropek se držel i na světové špici např. v roce 1997²⁵⁷ a 1998²⁵⁸ se stal celkovým vítězem. O rok později se v tomto seriálu umístil „až“ na druhém místě.²⁵⁹

Ani ve 21. století Češi nezahálí a v PWT se pravidelně umísťují na medailových příčkách. Například v roce 2005 byla Dana Brožková celková vítězka v PWT.²⁶⁰ Pravidelně můžeme najít česká jména, jako jsou Denisa Kosová, Vojtěch Král, Tomáš Dlabaja nebo Tereza Jánošíková, při PWT.²⁶¹

²⁵⁵ Hranička, P. (2000). Park, včera, dnes a zítra. In R. Vintř (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000* (pp. 53–54). ČSOB Praha a COH Zlín.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 54–55.

²⁵⁷ Ročenka 1997. (1997). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 7.

²⁵⁸ Ročenka 1998. (1998). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 12.

²⁵⁹ Ročenka 1999. (1999). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 10.

²⁶⁰ Ročenka 2005. (2005). Praha: Český svaz orientačních běhu, s. 10

²⁶¹ Park World Tour. (n.d.). *News 1996–2019*. Dostupné z <http://www.p-w-t.org/>

10 Závěr

Orientačnímu běhu se lidé v České republice věnují již 70 let. V roce 1950 zahájil svou éru ve Chříbech nedaleko Gottwaldova, kde se uskutečnil první orientační závod. Tehdy orientační závody spadaly pod svaz turistiky, z čehož vyplývá, že běh nebyl součástí závodu, hlídky se přesouvaly chůzí. Orientační běh se objevil již více než před 130 lety ve Skandinávii, jako součást vojenského výcviku. Dalo by se říci, že zařazení orientačnímu běhu do vojenského výcviku přispělo k myšlence vytvoření tohoto sportu. Už tehdy běhali vojáci s mapou a kompasem v ruce, dneska tak běhají orientační závodníci. Ačkoliv orientační běh zní jako „pralesní“ disciplína, kde závodníci běhají někde v hlubokém lese, hledají jakési lampiony a dostávají razítka do „deníčku“, je právě v dnešní době velice technicky vyspělým sportem. A vůbec, jeho vývoj je velice pozoruhodný. Při psaní této bakalářské práce jsme se utvrdili v názoru, že orientační běh patří mezi vyspělé a vrcholové sporty, avšak tomu předcházela dlouhý vývoj.

Z počátku orientační běh, v 50. letech pořádán jako orientační závody, spadl pod turistický svaz. Roku 1952 proběhlo první mistrovství Československa (dnes mistrovství České republiky). Orientační závody tehdy probíhaly v turistickém duchu, takže běh při závodě nebyl vůbec na místě. Kromě toho se orientační závody konaly v tříčlenných hlídkách a nezávodilo se na čas, nýbrž na body, které hlídky sbíraly při zkouškách na jednotlivých kontrolách. Navíc byla předepsána povinná výbava a 5 kg nebo 2 kg zátěže v batohu. Kontroly byly označeny klasickou tabulkou s textem, průchod kontrolou zaznamenával rozhodčí, který na kontrole seděl a hlídky zároveň zkoušel. Výstroj byla jednoduchá, závodníci nosili klasický turistický oděv a boty. Hlavní výzbrojí byla buzola a mapa, což platí dodnes. I mapy mají svůj jedinečný vývoj. Z počátku se používali turistické mapy v měřítku 1:75 000, které kromě toho, že byly černobílé (s výjimkou lesů, které byly zelené) a neaktuální, se také musely půjčovat a následně vracet, což značně znemožňovalo individuální trénink.

O desetiletí později se objevila úprava soutěžního řádu. Zkoušky na kontrolách se zrušili, soutěžilo se již individuálně a průchod kontrolou si závodník značil sám, a to tak, že si do startovního průkazu orazil razítko, které určité kontrole náleželo. Povinná zátěž se taktéž zrušila. Se založením IOF, jehož součástí bylo mimo jiné i Československo, v roce 1961 došlo ke sjednocení pravidel. S tím souvisela i tvorba map. IOF doporučovala vycházet ze severských vzorů, tj. lesy bílé, louky a pole žluté. V roce 1960 vzniklo první

reprezentační družstvo, které nechybělo na prvním mistrovství Evropy v roce 1962, kde získali reprezentanti zkušenosti, které pomohly k rychlejšímu vývoji OB u nás. Významným mezníkem pro orientační běh v Československu se stalo založení Českého svazu orientačního běhu v roce 1969. Ještě v tomto desetiletí se na kontrolách poprvé objevují kleštičky na ražení a lampiony v podobě, jaké je známe dnes. V roce 1970 na MS získalo Československo svoji první medaili vůbec, a to bronzovou ve štafetách. Od té doby se Československo postupně dostávalo mezi nejlepší země světa v orientačním běhu a daří se tak dodnes.

A takto se orientační běh každým rokem vyvíjel až do dnešní podoby. Pokusíme se vše shrnout. Od prvního mistrovství Evropy v roce 1962 nebo mistrovství světa v roce 1966, kdy se začínalo pouze s dvěma disciplínami, jimiž byla individuální trať (dnes jako klasická trať nebo long distance) a štafety, přibýly další disciplíny. Na MS se poprvé v roce 1991 dokonce v Mariánských Lázních poprvé objevila disciplína krátká trať (dnes také middle), disciplína sprint se poprvé běžela na ME v roce 2000. Nejnovější disciplínou jsou smíšené sprintové štafety, které se na MS běhají od roku 2014.

Kromě disciplín se u orientačního běhu rozvíjel i systém ražení kontrol. Začínalo se na razítkách, pokračovalo se přes razící kleštičky a dnes už se setkáváme s elektronickým ražením kontrol, nejčastěji s tzv. SPORTidentem. I ten prošel vývojem. Dříve bylo třeba čip, který má závodník připevněn na prstě, vložit do krabičky připevněné na stojanu s lampionem. Dnes se setkáváme s čipem také od SPORTidentu, ale tentokrát se jmenuje SIAC a je bezkontaktní. Osobně si myslím, že toto byl velice významný krok pro orientační běh, neboť se závodník díky tomuto systému nemusí na dané kontrole v podstatě ani zastavit, tudíž je to cesta k urychlení výkonu závodníka. Kromě těchto čipů zaznamenal orientační běh další technický pokrok, kterým je využití systému tzv. GPS tracking v závodě. Prvně byl nasazen v roce 2001 na MS ve Finsku. Do České republiky byl zakoupen ČSOS v roce 2014 a od následujícího roku používán dodnes. Tento technologický pokrok se tak stal revolučním přínosem pro medializaci orientačního běhu a tím posloužil i k rozvoji samostatného sportu. Při osobní konzultaci na sekretariátu ČSOS jsme se dozvěděli, že o tento systém mají například zájem i pořadatelé Velké pardubické (nejznámější dostihový závod v České republice). Tento systém považuji za nejdůležitější pokrok v historii OB, neboť jak už bylo několikrát zmíněno, orientační běh

není veřejnosti nijak více známý, a díky tomuto se dají orientační závody přenášet v přímém přenosu a divák má možnost sledovat přesný pohyb závodníka.

S orientačním během se rozvíjely i mapy. První mapy byly turistické, většinou černobílé a barevně byly vyznačeny pouze lesy, s měřítkem 1:75 000, dnes už jsou mapy speciálně dělané pro orientační běh. Tyto mapy vytváří speciálně vyškolení kartografové, nejčastěji se používá program pro vytváření map OCAD. Podle IOF je základní měřítko 1:15 000 a najdeme v ní až šest barev. Mapový klíč má jednotné značky po celém světě. Kromě map se rozvíjely i buzoly, nejzásadnější technickou změnou byla rychloustalující se střelka. V dnešní době se setkáme i s orientačními běžci, kteří běhají bez ní. Běhat by ovšem nešlo ani bez kvalitních bot. Z pohorek ke špuntovým botám, až k botám se hřeby, které v dnešní době vládnou orientáckému světu.

Nejzajímavějším faktem je, že Česká republika patří mezi nejúspěšnější země v orientačním běhu. Před Českou republikou jsou samozřejmě Skandinávské země, dále Švýcarsko, Francie a Rusko. A na této pozici se drží již několik desetiletí. Na mistrovství světa získala naše reprezentace od roku 1966 celkem pět zlatých medailí, devět stříbrných a třináct bronzových. A to zdaleka nejsou všechny úspěchy, které mají naši orientační běžci. Z ME si reprezentace přivezla celkem čtyři cenné medaile. Nejvíce se dařilo juniorům na MS, ty mají na svém kontě již šedesát medailí. Česká republika se od roku 2001 účastní i světových her, ze kterých si doposud přivezla dvě bronzové medaile. Kromě toho se na našem území pořádalo již třikrát mistrovství světa a další proběhne v roce 2021. První mistrovství světa konané na našem území proběhlo v roce 1972 ve Starých Splavech (v části obce Doksy) v roce 1991 v Mariánských Lázních a v roce 2008 v Olomouci. Plánované mistrovství v roce 2021 se bude konat opět v Doksech. Důležitým krokem, který přispěl k propagaci OB v České republice je také spolupráce s Českou televizí, se kterou ČSOS navázal spolupráci od roku 2008. Režisérem všech přenosů z orientačního světa je známý producent a režisér Karel Jonák.

S orientačním během se rozvíjely i další orientační sporty jemu příbuzné. Dnes spadají pod Český svaz orientačních sportů a jedná se o lyžařský orientační běh, orientační běh na horských kolech a orientační běh pro lidi s postižením. Lyžařský orientační běh téměř drží krok s orientačním během, v Norsku měl svou premiéru v roce 1899 a v Československu se první závod konal v roce 1952. Mistrovství světa v LOB se konalo od roku 1975 a česká reprezentace od té doby získala celkem dvě stříbrné a pět

bronzových medailích. Na ME se třikrát umístila na medailových pozicích. Nejlépe jsou na tom junioři, ti získali celkem patnáct medailových umístění. I lyžařský orientační běh měl zajímavý historický vývoj. Nejdůležitější byl určitě vývoj samotných lyží a jejich mazání. Kromě toho byla důležitá úprava tras, ke které byla potřeba určitá technika. I kvůli tomu zaznamenal lyžařský běh na našem území v devadesátých letech značný pokles zájmu o tento sport. Vše začalo být finančně hůře dostupné a na rozdíl od severských zemí zde nebyl vždy dostatek sněhu na pořádání závodů. V lyžařském orientačním běhu čeští reprezentanti nezaznamenali příliš velké úspěchy, důvodem mohou být například nevhodné podmínky pro trénování. Juniorům se však na světových soutěžích v LOB velice daří, to by mohlo do budoucna dnešní světové žebříčky změnit.

V devadesátých letech se na území Československa objevil další orientační sport spadající pod ČSOS a tím je orientační závod na horském kole neboli MTBO. První závody se konaly v roce 1990 na Vysočině. A to je později další orientační sport, ve kterém Česká republika doslova vyniká. Mistrovství světa se začalo pořádat až v roce 2002 a počet medailových umístění našich závodníků je dechberoucí. Šedesát jedna medailových příček potvrzuje fakt, že Česká republika patří mezi bikerskou velmoc. Potvrdilo se to i na výsledcích z ME, které se koná pravidelně od roku 2006. Z těch si závodníci přivezli třicet čtyři medailů. Za zmínku rozhodně stojí úspěchy juniorů. Z MS juniorů si od roku 2008 přivezli už sedmdesát čtyři medailů, a to je velmi chvályhodný výsledek. A myslíme, že o tom jistě mnoho lidí nemá ani ponětí.

Posledním a zároveň nejmladším sportem spadajícím pod ČSOS je Trail-O. Ten se do České republiky dostal v roce 2005, o rok později proběhly první závody. Velmi záslužná je činnost pořadatelství orientačního běhu pro osoby s tělesným postižením. I díky tomu se orientačnímu běhu může dále věnovat mnoho handicapovaných lidí, mezi nimiž je i například bývalá reprezentantka v MTBO Hana Doležalová, která právě při MTBO přišla k vážnému a trvalému zranění při pádu z kola. MS i ME v tomto sportu se pravidelně koná od roku 2004 a naši reprezentanti zaznamenali úspěchy až o několik let později. Dodnes jsou tak držiteli sedmi medailů z MS a pěti z ME.

Nejblíže k orientačnímu běhu má biatlon. Stejně jako orientační běh i biatlon se provozuje v létě i v zimě—v zimě na běžkách, v létě na kolečkových běžkách nebo třeba na horském kole. Hlavním rozdílem je, že biatlon je doprovázen střelbou na terč z malorážné pušky. Biatlon má ovšem mnohem delší historii než OB, sahá až do

středověku, kdy na základě uspokojení lidské potřeby lidé v horských oblastech lovili za pomoci lyží a zbraně. Tyto dva sporty mají však mnoho společného. V obou případech patří mezi světové špičky skandinávské země, dále Francie, Rusko i například Švýcarsko. I historicky od sebe nejsou příliš daleko. Za oficiální vznik biatlonu se považuje rok 1958, kdy se uskutečnilo první mistrovství světa. V Československu se první závod v biatlonu uskutečnil v roce 1960, tudíž orientační běh se u nás objevil dříve. Avšak i biatlon má své předchůdce. Stejně tak jako orientační běh, tak i princip biatlonu byl využíván pro vojenské účely. Předcházely mu závody vojenských lyžařských hlídek, které se pořádaly již od začátku dvacátého století. V šedesátých letech byl dokonce součástí tradičních branných závodů. Orientační běh byl součástí nočních branných her ve třicátých letech a vznikl se založením IOF v roce 1961. Orientační běh v porovnání s biatlonem má značnou nevýhodu, a tou je nezařazení OB do programu olympijských her. Biatlon je součástí OH již od roku 1960 a především i díky tomu je mezi diváky velice oblíbeným, a hlavně známým sportem. Zastřešující organizací biatlonu je v České republice Český svaz biatlonu a v současnosti se k němu hlásí asi 2 000 aktivních členů. Což je s porovnáním s ČSOS málo, neboť k roku 2019 bylo v České republice registrováno více než 11 800 závodníků, a přesto biatlon patří mezi populárnější sporty, než je OB.

V bakalářské práci jsme věnovali pozornost i ostatním orientačním sportům. Jednalo se o radiový orientační běh, rogaining a horský orientační běh, orientační potápění a parkový orientační běh. Radiový orientační běh se podobá nejvíce klasickému orientačnímu běhu, rozdíl je pouze v tom, že se závodníci za pomoci zaměřovacích přijímačů pohybují v neznámém terénu a hledají určený počet vysílačů. V mapě mají vyznačený pouze start a cíl. První oficiální závod na našem území proběhl v roce 1959. I v této disciplíně patří naši závodníci ke světové špičce. Dalším zajímavým orientačním sportem, kterému jsme se věnovali, je rogaining a horský orientační běh. Jedná se o extrémní sporty a mezi orientačními běžci je o něj poměrně značný zájem. Svou historii si tyto sportovní disciplíny píší na českém území od roku 1966 se vznikem České asociace rogainingu a horského orientačního běhu. Ani v této disciplíně Česká republika nezaostává a patří mezi úspěšné země. Dalším vybraným sportem je orientační potápění. Do Československa se dostalo v roce 1962. Od té doby se československá a posléze česká reprezentace nevrátila z žádného mistrovství domů bez medaile. Toto sportovní odvětví nás zaujalo nejvíce, respektive je nám líto a soucítíme s našimi

reprezentanty, neboť povědomí o tomto sportu je stále schované pod vodou. Poslední stránky jsou věnovány parkovému orientačnímu běhu, který, jak ho známe dnes, má své počátky v České republice v roce 1994. Vznikl za účelem zpropagovat orientační běh a přiblížit ho tak veřejnosti. I v tomto orientačním sportu máme mnoho úspěšných reprezentantů.

Malou pozornost jsme věnovali i pro zajímavost nejméně známým orientačním sportům, jako jsou závody v dogtrekkingu, přírodní pětiboj a tzv. TREC, což jsou orientační závody na koních. Zmínili jsme však pouze jejich charakteristiku, historii jsme nerozebírali, neboť v České republice se jim věnuje velmi omezený počet závodníků.

Na závěr je třeba konstatovat, že orientační sporty jsou velmi zajímavá sportovní disciplína. Lesy či městské parky představují úplně odlišné prostředí oproti jiným sportům. Velmi smutnou informací ale je, že především v posledních letech, i přes velké úspěchy českých sportovců na domácích i mezinárodních soutěžích, upadá tento sport v zapomnění pro většinu veřejnosti. Mnoho lidí sice má základní povědomí o tomto sportu, jejich představy jsou však na míle vzdálené dnešní moderní podobě. My však pevně věříme, že v brzké době dojde k zařazení nějakého z orientačních sportů na olympijské hry a v České republice se tak tento sport získá nejen televizní fanoušky, ale také aktivní příznivce v řadách veřejnosti.

Prameny a literatura

Archivní fondy a sbírky

Archiv ČSOS.

Periodika

Orientační běh, roč. 1993–2000.

Ročenka (OB), roč. 1992–2012.

Ročenka (ROB), roč. 2008, 2014, 2016.

Bulletin 1970/1. (1970).

Bulletin 1971/2. (1971).

Tištěné prameny

Pravidla orientačního běhu. (2020). Praha: ČSOS.

Pravidla pro závody v lyžařském orientačním běhu. (2018). Praha.

Pravidla MTBO. (2018). Praha.

Mezinárodní pravidla pro orientační potápění. (2015).

Pravidla ČAR, rogaining a horský orientační běh. (2012).

Pravidla Trail Orienteeringu (trail-o). (2017).

Pravidla rádiového orientačního běhu. (2016).

Mezinárodní popisy kontrol. (2004).

Ověřené systémy označování závodních průkazů. (2019).

Introduction to the IOF. (n.d.).

Program–IV. mistrovství světa v orientačním běhu, Doksy–Staré Splavy, 12–17. září 1972. (1972).

Výsledková listina z MS roku 1972. (1972).

WOC 91 Mariánské Lázně. (1991). Mariánské Lázně.

Výsledková listina z MS roku 1991. (1991).

Plány a mapy

Lenhart, Z. (1974). Holedná [map]. (1:20 000).

Nosál, S. (1969). Hornopožárské polesí [map]. (1:25 000).

Mareček, P. (2007). Plačkovec [map]. (1:10 000).

Uher, P. (1991). WOC 91, short distance, finals–A, men/women [map]. (1:15 000).

Literatura

Doušek, I., & Lenhart, Z. (1991). *Malá škola orientačního běhu*. Praha: Olympia.

Dvořák, F., & Sýkora, B. (1980). *Orientační hry a závody, orientační běh*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Háněl, J. (2000). Výstroj a výzbroj v historii. In R. Víntr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.

Hnízdil, J., & Kirchner, J. (2005). *Orientační sporty*. Praha: Grada Publishing.

Hranička P. (2000). Park včera, dnes a zítra. In R. Víntr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.

- Kirchner, J., & Hnízdl, J. (2004). *Orientační hry nejen do přírody*. Praha: Grada Publishing.
- Koč, B. (1975). *Orientační běh*. Praha: Olympia.
- Kvāle, H. J., Škoda, J., Horyna, R., Vodrážka, O., & Klech, R. (2018). *Lyžařský běh, tréninková příručka*. ČSOS.
- Langr, J. (2020, únor). *Mapy v běhu mezi lampiony* [prezentace]. Kartografický den. Olomouc.
- Lenhart, Z. (2017). Historie OB. In: *Podklady pro školení trenérů 3. třídy: Sekce orientačního běhu Českého svazu orientačních sportů*. ČSOS: Praha.
- Lenhart, Z. (2000). *Mapy, mapy, mapy*. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.
- Mádle, P., Dlabaja, T., Fátor, J., & Štěrba, Z. (2009). *Jak na to? Sprint*. Praha: Žaket.
- Mádle, P., Zřídkaš, L., Chromý, A., & Jedlička, M. (2010). *Jak na to? Krátká trať (middle)*. Praha: Žaket.
- Pekárek, P. (2000). Mountain Bike Orienteering. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.
- Procházka, Z. (2000). Lyžařský orientační běh. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.
- Prokeš, T. (2000). Horský OB, sportovní trekking a rogaining. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.
- Sekretariát ROB. (2000). ROB včera a dnes. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.
- Vintr, R. et al. (2000). *50 let OB v ČR: 1950–2000*. ČSOB s COH Zlín.
- Žemlík, J. (2000). IOF a Československo (Česká republika). In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.
- Žemlík, J. (2000). České kontroly. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.
- Žemlík, J., & Černín, Z. (2000). Jak šly roky. In R. Vintr (Ed.), *50 let orientačního běhu v ČR: 1950–2000*. ČSOB Praha a COH Zlín.
- Žemlík, J., Lenhart, Z., & Karvánek, P. (2020). *70. let orientáku*. [pracovní a dosud nepublikovaná verze]. Praha: Žaket.

Elektronické a internetové zdroje

<http://www.bezeckaskola.cz/>
<https://www.dogtrekking.info/>
<https://www.fisu.net/>
<https://www.irozhlaz.cz/>
<http://www.jezdci.cz/>
<http://www.jicinskozpravy.cz/>
<http://www.lenhart.wz.cz/>
<https://www.milspport.one/>
<http://www.mtbo.cz/>
<https://old.orienteering.sport/>
<https://www.olympic.cz/home>
<http://www.orientacnisporty.cz/>
<https://orienteering.sport/>
<https://o-news.cz/>
<http://www.p-w-t.org/>

<https://www.rogaining.com/>
<https://www.rogaining.cz/cs/>
<http://www.runners.worldofoc.com/>
<http://www.svazpotapecu.cz/>
<https://www.svenskorientering.se/>
<https://www.svetbehu.cz/>
<http://tvorbamap.shocart.cz/>
<http://www.yq.cz/>

Filmy

Sport 5. (2. březen 2016). *Orientační potápění*. [videosoubor]. Dostupné z <https://sport5.cz/talk-show/zona-5-orientacni-potapeni-c5b7191d.html>

Osobní sdělení

Ropek, R. Osobní sdělení, 1. května 2020.
Žemlík, J. Osobní sdělení, 29. března 2020.

Poznámkový aparát

CMAS – Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques (Mezinárodní potápěčská organizace)
ČAR – Česká asociace rogainingu a horského orientačního běhu
ČSOB – Český svaz orientačního běhu
ČSOS – Český svaz orientačního běh
ČSSR – Československá socialistická republika
ČR – Česká republika
ČUS – Česká unie sportu
HROB – Horský orientační běh
IOF – International Orienteering Federation (Mezinárodní federace orientačního běhu)
IRF – International Rogaining Federation (Mezinárodní federace rogainingu)
LOB – Lyžařský orientační běh
ME – Mistrovství Evropy
MOV – Mezinárodní olympijský výbor
MS – Mistrovství světa
MTBO – Mountain Bike Orienteering
NDR – Německá demokratická republika
OB – Orientační běh
OP – Orientační potápění
OZ – Orientační závody
PWT – Park World Tour (parkový orientační běh)
ROB – Radiový orientační běh
SI – SPORTident
SIAC – SPORTident Air+ (bezkontaktní)
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
SRN – Spolková republika Německo
TRAIL-O – Orientační závody pro postižené
TREC – Techniques Randonnée Equestre de Competition (soutěžní techniky putování na koních)

Seznam příloh

<i>Obrázek 1.</i> Trail-o závodnice pomocí mapy rozeznává správné kontroly	19
<i>Obrázek 2.</i> Popis kontro.....	29
<i>Obrázek 3.</i> Příklad elektronického čipu SPORTident	30
<i>Obrázek 4.</i> Kategorie pro orientační závody	31
<i>Obrázek 5.</i> Diplom z roku 1950, první orientační závod.....	39
<i>Obrázek 6.</i> Mapa Hornopožárské polesí.....	46
<i>Obrázek 7.</i> Jitřenka Ševčíková při orientačním běhu na MS v roce 1968.....	48
<i>Obrázek 8.</i> Titulní strana programu k MS 1972.....	49
<i>Obrázek 9.</i> Původní kalhoty s holými lýtky.. ..	50
<i>Obrázek 10.</i> První mapa (Holedná) mapována po celé ploše.....	51
<i>Obrázek 11.</i> Jan Žemlík na veteránské MS roku 2005	53
<i>Obrázek 12.</i> Reklama na boty značky Olway a Silva	59
<i>Obrázek 13.</i> Mapa z krátké trati žen na MS 1991.....	61
<i>Obrázek 14.</i> Rudolf Ropek.. ..	62
<i>Obrázek 15.</i> Dana Šafka Brožková se zlatou medailí	67
<i>Obrázek 16.</i> Ivan Šmaus.....	71
<i>Obrázek 17.</i> Ženská štafeta se stříbrnými medailemi z MS v LOB roku 2009.	73
<i>Obrázek 18.</i> Mapa pro MS ve sprintu.	75